

МОНГОЛ УЛСЫН 2021 ОНЫ
НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛД
ХИЙСЭН АУДИТЫН ТАЙЛАН

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗАР

МОНГОЛ УЛСЫН 2021 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛД ХИЙСЭН АУДИТЫН ТАЙЛАН

АУДИТЫН КОД: АХГ-2022/02/-НА-СТА

2022 он

МОНГОЛ УЛСЫН 2021 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛД ХИЙСЭН АУДИТЫН ТАЙЛАН

Тайлан бэлтгэсэн: Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын орлогч: Я.Сарансүх	АГУУЛГА ТУШААЛ.....4 ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ.....5
Аудитын хоёрдугаар газрын захирал, тэргүүлэх аудитор: Ц.Наранчимэг	Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, арга зүй.....5 ҮНДСЭН МЭДЭЭЛЭЛ7 I БҮЛЭГ. ТӨСВИЙН ТӨЛӨВЛӨЛТ.....8 II БҮЛЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН 2021 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСӨВ.....11
Аудитын менежер: Д.Энхдалай С.Нацагдорж	2.1 Нэгдсэн төсвийн нийт орлого ба тусламж11 2.2 Нэгдсэн төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээл.....14 2.3 Нэгдсэн төсвийн тэнцэл.....16
Ахлах аудитор: П.Чанцалдулам Д.Болор-Эрдэнэ Л.Мөнхцацрал Б.Долгоржав	III БҮЛЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН 2021 ОНЫ ТӨСӨВ.....17 3.1 Улсын төсвийн орлого.....17 3.2 Улсын төсвийн зарлага.....19 3.3 Улсын төсвийн 2021 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт.....21
Аудитын нэгдүгээр газрын захирал, тэргүүлэх аудитор: Ц.Энхжавхлан	3.4 Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, арга хэмжээ, үр дүн 27 3.5 Улсын төсвийн тэнцэл.....28 IV БҮЛЭГ. ОРОН НУТГИЙН 2021 ОНЫ ТӨСӨВ.....29
Шилэн дансны хяналтын хэлтсийн дарга Д.Отгонбаяр	4.1 Орон нутгийн төсвийн орлого.....29 4.2 Орон нутгийн төсвийн зарлага.....30 4.3 Орон төсвийн 2021 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт.....31
Ахлах аудитор Б.Анхбаатар	4.4 Орон нутгийн төсвийн тэнцэл.....33 V БҮЛЭГ. НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН ТӨСӨВ.....34
Аудитын гуравдугаар газрын захирал, тэргүүлэх аудитор: Д.Энхболд	5.1 Нийгмийн даатгалын сангийн орлого.....34 5.2 Нийгмийн даатгалын сангийн зарлага.....34 5.3 Нийгмийн даатгалын сангийн төсвийн тэнцэл.....35
Аудитын менежер: Б.Саруул	VI БҮЛЭГ. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН ТӨСӨВ.....36 6.1 Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн орлого.....36 6.2 Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн төсвийн зарлага.....36 6.3 Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн төсвийн тэнцэл.....37
Ахлах аудитор: Б.Батдэлгэр	VII БҮЛЭГ. НЭМЭЛТ ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ37 VIII БҮЛЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨР38
2022 оны 6 дугаар сар Уг тайланг УАГ-ын Цахим хуудаснаас үзнэ үү: www.audit.mn	8.1 Засгийн газрын өр.....38 8.2 Засгийн газрын дотоод үнэт цаас.....40 8.3 Засгийн газрын гадаад үнэт цаас.....40 8.4 Засгийн газрын гадаад зээл.....42 8.5 Засгийн газрын дамжуулан зээл.....42 8.6 Засгийн газрын гадаад өрийн баталгаа,.....43 8.7 Барих-шилжүүлэх төрлийн концесс.....43
Аудитын тайлантай холбоотой асуудлаар нэмж тодруулах, асууж лавлах зүйл байвал 51-261663 дугаарын утсаар харилцана уу.	IX БҮЛЭГ. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН ХӨТӨЛБӨР, АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ44 9.1 Ковид-19 цар тахалтай тэмцэх хөтөлбөр, арга хэмжээний хэрэгжилт.....44 9.2 Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх хөтөлбөрийн хэрэгжилт.....46

ХАЯГ: Үндэсний аудитын газар Засгийн газрын IV байр, Бага тойруу-6, Улаанбаатар-46 Монгол Улс	Х БҮЛЭГ. АУДИТЫН ОНЦЛОХ БУСАД АСУУДАЛ	49
	10.1 Эрүүл мэндийн салбарын шинэчлэл.....	49
	10.2 Бусад асуудлууд.....	49
	ӨМНӨХ ЗӨВЛӨМЖИЙН ХЭРЭГЖИЛТ	49
	ХI БҮЛЭГ. ШИЛЭН ДАНСНЫ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ	50
	ДҮГНЭЛТ	54
	ЗӨВЛӨМЖ.....	57
	ХАВСРАЛТ	60
	Хавсралт 1 Нэгдсэн төсвийн орлогын гүйцэтгэл	60
	Хавсралт 2 Нэгдсэн төсвийн зарлагын гүйцэтгэл.....	61
	Хавсралт 3 Нэгдсэн төсвийн тэнцэл.....	62
	Хавсралт 4 Нэгдсэн төсвийн төлөвлөгөө ба гүйцэтгэл (ТЕЗ-аар).....	63
	Хавсралт 5 Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл болон макро эдийн засгийн үзүүлэлт	65
	Товчилсон үгийн жагсаалт	66

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ АУДИТОРЫН
ТУШААЛ

2022 оны 06 сарын 08 өдөр

Дугаар А/45

Улаанбаатар хот

Аудитын тайланг баталгаажуулах тухай

Төрийн аудитын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсэг, 29 дүгээр зүйлийн 29.1.9 дэх заалт, 29.3 дахь хэсэг, 33 дугаар зүйлийн 33.5 дахь хэсэг, Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.10.2 дахь заалтыг тус тус үндэслэн ТУШААХ нь:

1. “Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитын тайлан”-г хавсралт ёсоор баталгаажуулсугай.

2. Аудитын тайланг Монгол Улсын Их Хурал, Засгийн газар, Сангийн яаманд тус тус хүргүүлэхийг Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн газар (Б.Бундхорол), Аудитын хоёрдугаар газар (Ц.Наранчимэг)-т тус тус даалгасугай.

3. Аудитаар тогтоосон төлбөрийн акт, хүргүүлсэн албан шаардлага, өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлж биелэлтийг 2022 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдрийн дотор Үндэсний аудитын газарт ирүүлэхийг Монгол Улсын Ерөнхий сайд (Л.Оюун-Эрдэнэ), Сангийн сайд (Б.Жавхлан) нарт тус тус зөвлөсүгэй.

4. Монгол Улсын Их Хурал болон холбогдох Байнгын хороодоор хэлэлцүүлэх бэлтгэл ажлыг хангах, аудитын үр дүнд хяналт тавьж, хэрэгжилтийг тайлагнахыг Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын орлогч (Я.Сарансүх)-д үүрэг болгосугай.

Д.ЗАНДАНБАТ

ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ**Аудитын зорилт, хамарсан хүрээ, арга зүй**

Үндэсний аудитын газар Төрийн аудитын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1¹-д заасан бүрэн эрхийн хүрээнд Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.10.2² дахь заалтын дагуу Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийв.

Аудитын зорилт

Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл үнэн зөв илэрхийлэгдсэн эсэх талаар үндэслэлтэй баталгаагаар хууль тогтоох байгууллагыг хангахад энэхүү аудитын зорилт чиглэгдлээ.

Аудитын хамарсан хүрээ

Төсвийн тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.7³-д заасны дагуу Сангийн яамны бэлтгэсэн Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан, танилцуулгад үндэслэн нийт 4651 төсөвт байгууллага, сангуудын төсвийн гүйцэтгэлд дараах бүрэлдэхүүнээр аудит хийлээ. Үүнд:

- Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл
- Монгол Улсын 2021 оны төсвийн гүйцэтгэл
- Ирээдүйн өв сан
- Төсвийн тогтворжуулалтын сан
- НДС-ийн 2021 оны төсвийн гүйцэтгэл
- ЭМДС-ийн 2021 оны төсвийн гүйцэтгэл
- Орон нутгийн 2021 оны төсвийн гүйцэтгэл
- Нэмэлт төсвийн 2021 оны гүйцэтгэлийн тайлан
- Засгийн газрын өрийн үзүүлэлтүүд, гадаад зээлээр хэрэгжүүлсэн төсөл, хөтөлбөр
- Татварын зарлагын тайлан
- Коронавируст халдвар (Ковид-19) цар тахалтай тэмцэх хөтөлбөр, арга хэмжээний хэрэгжилт
- ТЕЗ-дын 2021 онд хэрэгжүүлсэн хөтөлбөр, хөтөлбөрийн үр дүнгийн талаарх чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлтүүд
- Өмнөх оны зөвлөмжийн биелэлт

Тайлбар: * Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн тоо

** Төсвийн байгууллага, төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн тоо

¹Төрийн аудитын байгууллага Төсвийн тухай хуульд заасны дагуу улсын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн байгууллага, төсөв захирагчийн жилийн төсвийн гүйцэтгэл, санхүүгийн тайлан, санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төрийн болон орон нутгийн өмчит, тэдгээрийн оролцоотой хуулийн этгээдийн жилийн санхүүгийн тайланд аудит хийнэ.

² Төрийн аудитын төв байгууллага нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл, Засгийн газрын санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд нэг сарын дотор аудит хийж, Засгийн газар, Улсын Их Хуралд хүргүүлэх

³ Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан гаргах

Аудитын арга зүй

Аудитыг АДБОУБ (INTOSAI)-ын стандартын хорооноос баталсан АДБОУС 100, 300, 3000, Аудитын олон улсын стандарт, Төрийн аудитын байгууллагаас аудит хийх журмыг баримтлан Монгол Улсын Ерөнхий аудиторов баталсан төлөвлөгөө, хөтөлбөрийн дагуу гүйцэтгэн, Сангийн яам болон бусад холбогдох яам, байгууллагын албан тушаалтнуудтай ярилцлага хийх, судалгаа, тоон мэдээлэл авах, тулган баталгаажуулах, дүн шинжилгээ хийх зэрэг аудитын арга зүйг хэрэгжүүлж, аудитын дүн, дүгнэлтэд үндэслэн зөвлөмжийг боловсрууллаа.

Аудитын тайланд улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитын тайлангийн хураангуйг нэгтгэсэн болно. Аудитын нотлох зүйлс, холбогдох мэдээ судалгааг ажлын баримт материалд хавсаргав.

ҮНДСЭН МЭДЭЭЛЭЛ

Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсөв, гүйцэтгэлийн тайлангийн танилцуулгад дурдсан эдийн засгийн макро түвшний үзүүлэлтүүдийг Монголбанкны жилийн тайлан, Үндэсний Статистикийн хорооноос гаргасан “Статистикийн мэдээллийн нэгдсэн сан”-гийн 2021 оны гүйцэтгэлээс тоймлон авч үзсэн болно.

Дэлхий нийтийг хамарсан Коронавируст халдвар (Ковид-19)-ын цар тахалтай /цаашид цар тахал гэх/ холбоотойгоор эдийн засаг 2020 онд 5.3 хувиар агшиж байсан бол тайлант онд эдийн засгийн бодит өсөлт 1.4 хувьд, нэрлэсэн ДНБ-ий хэмжээ 43,018.6 тэрбум төгрөгт хүрч өмнөх оноос 5,565.3 тэрбум төгрөгөөр өссөн байна.

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн алдагдал 2,919.0 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 6.8 хувийг эзэлж байгаа ба өмнөх оноос 1.5 дахин буурсан үзүүлэлттэй байна.

Нэгдсэн төсвийн нийт тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүн өмнөх оноос 34.3 хувиар өсөж 12,711.4 тэрбум, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн 12.4 хувиар өсөж 15,630.4 тэрбум төгрөгийн гүйцэтгэлтэй гарчээ.

Тайлант онд ДНБ-ий дийлэнх хувийг эзэлдэг хөдөө аж ахуй 5.5, барилга 32.7, тээвэр 16.7 хувиар агшсан бол уул уурхай 1.7, бөөний болон жижиглэнгийн худалдаа 9.3, эрчим хүчний салбар 10.6 хувийн өсөлттэй гарсан нь эдийн засгийн өсөлт эерэг гарахад нөлөөлжээ.

Экспортын хэмжээ өмнөх оноос 22.1 хувиар өсөж 9,247.1 сая, импортын хэмжээ 29.2 хувиар өсөж 6,848.6 сая ам.долларт хүрч, гадаад худалдааны тэнцэл 5.3 хувиар өсөж 2,398.5 сая ам.долларын ашигтай гарсан нь ДНБ-ий 15.9 хувьтай тэнцүү байна. Ам.долларын ханшийн өөрчлөлт өмнөх жилүүдийн дундаж үзүүлэлтээс харьцангуй бага буюу жилийн 1.3 хувийн өсөлтэй байсан байна. Тайлант онд гадаад валютын улсын нөөцийн хэмжээ өмнөх оноос 3.9 хувиар буурч 4,366.1 сая ам.долларт хүрчээ.

Хэрэглээний үнийн индексээр илэрхийлэгдсэн улсын инфляц жилийн эцсээр өмнөх оноос 11.1 нэгжээр өсөж, 13.4 хувьд хүрсэн нь зорилтот түвшнээс 2.2 дахин өндөр үзүүлэлттэй гарчээ.

Бензин шатахууны үнийн огцом өсөлт, төрөөс эдийн засгийг сэргээх болон халамжийн бодлогоор дамжуулан эдийн засагт эргэлдэх мөнгөний хэмжээг нэмэгдүүлсэн нь эрэлт, нийлүүлэлт аль аль талаасаа үнийн өсөлтийн суурь шалтгаан болсон байна.

Түүнчлэн мөнгөний нийлүүлэлт өмнөх оноос 13.8 хувиар өсөж, 27,863.5 тэрбум, гүйлгээнд байгаа мөнгөний хэмжээ 11.5 хувиар өсөж, 1,105.6 тэрбум төгрөгт хүрсэн нь инфляцын түвшин нэмэгдэх хүчин зүйл болжээ.

Монгол Улсын нийт гадаад өрийн үлдэгдэл оны эцэст 4.3 хувиар өсөж 33,805.5 сая ам.долларт хүрсэн бол, засгийн газрын гадаад өрийн хэмжээ 171.0 сая ам.доллараар буурч 8,483.0 сая ам.долларт хүрсэн нь ДНБ-ий 57.4 хувийг эзэлж байна.

I БҮЛЭГ. ТӨСВИЙН ТӨЛӨВЛӨЛТ

1.1 Монгол Улсын тухайн жилийн нэгдсэн төсвийн хүрээний мэдэгдэл, түүнд нийцүүлсэн төсвийн төслийг боловсруулах, өргөн мэдүүлэх, батлах, тэдгээрт нэмэлт өөрчлөлт оруулах харилцааг Төсвийн тогтвортой байдлын тухай болон Төсвийн тухай хуулиар тус тус зохицуулдаг.

1.2 Дэлхий нийтийг хамарсан цар тахлаас үүдэн дэлхийн улс орнууд нийгэм, эдийн засгийн шинэ сорилтуудтай тулгарч байгаа хэдий ч Монгол Улсын Засгийн газраас эдийн засгийг идэвхижүүлэх, иргэдийн эрүүл мэнд, орлогыг хамгаалах, аж ахуйн нэгжийг дэмжих зэрэг бодлогын арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлэх зорилгоор төсөвт тодотгол хийсэн байна.

1.3 Засгийн газраас эдийн засгийг идэвхижүүлэх, иргэдийн эрүүл мэнд, орлогыг хамгаалах зарим арга хэмжээг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэхэд шаардагдах эх үүсвэрийг бүрдүүлэх, төсвийн хөрөнгийг үр ашигтай зарцуулж, зардлыг хэмнэх, хэмнэсэн хөрөнгийг цар тахлын эсрэг тэмцэх арга хэмжээнд зарцуулах зэрэг өөрчлөлтүүдийг тусган Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2022-2023 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд дахин өөрчлөлт оруулан баталжээ.

Хүснэгт 1. Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн өөрчлөлт

Эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлт	Төсвийн хүрээний мэдэгдэл			Өөрчлөлт /өмнөх түвшнээс/	
	Анх баталсан /2020.08.28/	Өөрчлөн баталсан /2020.11.13/	Тодотгол /2021.07.07/	Анх баталснаас	Өөрчлөн баталснаас
A	1	2	3	4=3-1	5=3-2
ДНБ-ий бодит өсөлтийн /хувь/	7.2	7.2	6.5	-0.7	-0.7
Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин	7.0	7.0	7.2	0.2	0.2
Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	11,797.8	11,797.8	12,056.4	258.6	258.6
ДНБ-д эзлэх хувь	27.9	27.9	28.6	0.7	0.7
Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ /тэрбум төгрөг/	13,951.6	13,951.6	15,748.3	1,796.7	1,796.7
ДНБ-д эзлэх хувь	33.0	33.0	37.4	4.4	4.4
Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээ /тэрбум төгрөг/	-625.9	-625.9	1,844.0	2,469.9	2,469.9
ДНБ-д эзлэх хувь	-1.5	-1.5	4.4	5.9	5.9
Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцэл /тэрбум төгрөг/	-2,153.7	-2,153.7	-3,691.8	-1,538.1	-1,538.1
ДНБ-д эзлэх хувь	-5.1	-5.1	-8.8	-3.7	-3.7
Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээ /тэрбум төгрөг/	3,647.2	3,540.7	3,363.5	-283.7	-177.2
ДНБ-д эзлэх хувь	8.6	8.4	8.0	-0.6	-0.4
Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ, өнөөгийн үнэ цэнээр /тэрбум төгрөг/	26,140.5	26,140.5	25,818.4	-322.1	-322.1
ДНБ-д эзлэх хувь	61.9	61.9	61.3	-0.6	-0.6
Нийгмийн халамжийн тухай хуульд заасны дагуу төсвөөс санхүүжүүлэх зардлын нийт хэмжээ /тэрбум төгрөг/	824.1	1,363.8	2,994.7	2,170.6	1,630.9
ДНБ-д эзлэх хувь	2.0	3.2	7.1	5.1	3.9

Эх сурвалж: Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2022-2023 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль

1.4 2021 онд дараах төсвийн бодлогыг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөжээ. Үүнд:

- Цар тахлын үед авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний нөлөөллөөр үүссэн төсвийн алдагдлыг 2021 онд бууруулан төсвийн тогтвортой байдлыг хангаж, мөчлөг сөрсөн төсвийн бодлого хэрэгжүүлнэ;

- Цар тахлын үед хэрэгжүүлж буй иргэдийн орлогыг хамгаалах, аж ахуйн нэгжийг дэмжих зарим арга хэмжээг хилийн хориог цуцлах хүртэлх хугацаагаар буюу ирэх оны эхний хагас жилд үргэлжлүүлнэ;
- Татвар нэмэлгүй бизнесийн орчныг үргэлжлүүлэн дэмжиж, гаалийн шинэчлэлийн үр дүнд экспортыг нэмэгдүүлж, баялгаас орох орлогыг бүрэн хураах, технологийн дэвшил ашиглан татварын бүртгэл, хамрагдалтыг сайжруулж, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдийн ашигт ажиллагааны түвшнийг нэмэгдүүлж төсвийн орлогын боломжит эх үүсвэрийг дайчилна;
- Төсвийн урсгал зардлыг Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2022-2023 оны төсвийн төсөөллийн түвшинд нийцүүлэх, эрүүл мэнд, боловсролын салбарын шинэчлэлийг эхлүүлэх, нийгмийн даатгал, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээг цар тахлын үед иргэдийн орлогыг хамгаалж, нийгмийн эмзэг бүлэгт чиглүүлнэ;
- Ирэх онуудад төлөгдөх гадаад бондуудын эргэн төлөлтийг эдийн засаг, төсөвт дарамт учруулахгүйгээр өрийн менежмент хийж зохицуулна;
- Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх ажлуудыг дуусгана;

1.5 Нэгдсэн төсвийн бодлогод дэвшүүлсэн 6 зорилтоос дэлхий нийтийг хамарсан цар тахлын нөхцөл байдлаас шалтгаалан 2 зорилтын хэрэгжилт хангалтгүй, дунд хугацаанд хэрэгжихээр байна.

1.6 Монгол Улсын Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийг анх 2,153.7 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 5.1 хувьтай тэнцүү байхаар тооцож баталсан боловч цар тахлын хүндрэлийг давахад нэн шаардлагатай арга хэмжээнүүдийн санхүүжилтийг төсөвт нэмж тусгах зорилтын хүрээнд 2021 оны төсвийн алдагдлыг 3,691.8 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 8.8 хувьтай тэнцэхээр тодотгон баталсан байна.

1.7 Мөн нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын өсөлтийн хэмжээг 2,469.9 тэрбум, тэнцвэржүүлсэн орлогыг 258.6 тэрбум, нийт зарлагын дээд хэмжээг 1,796.7 тэрбум, төсвөөс санхүүжүүлэх халамжийн зардлыг 2,170.6 тэрбум төгрөгөөр тус тус нэмэгдүүлж, хөрөнгийн зардлыг 283.7 тэрбум төгрөгөөр бууруулан баталжээ.

1.8 Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээг анх 625.9 тэрбум төгрөгөөр бууруулах зорилт тавьсан ч 1,796.7 тэрбум төгрөгөөр төсвийн зарлагыг нэмэгдүүлж тодотгосноор нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал 2,919.0 тэрбум төгрөгт хүрч, ДНБ-ий 6.8 хувьтай тэнцэж байна.

1.9 Цар тахлын халдварын нөхцөл байдлаас шалтгаалсан төсвийн орлого бүрдүүлэлттэй уялдуулан Засгийн газар 2021 оны 02 дугаар сард 43 дугаар тогтоол гаргаж төрийн байгууллагуудыг хэмнэлтийн горимд шилжүүлэн, Засгийн газрын шийдвэрийг хэрэгжүүлэх хүрээнд төсөвт байгууллагын тэвчиж болох зарим зардал, арга хэмжээг бүрэн болон хэсэгчлэн зогсоох замаар 132.9 тэрбум төгрөг хэмнэж, цар тахлын эсрэг эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээнд зарцуулахаар төлөвлөсөн байна.

1.10 Төсвийн төслийг боловсруулах, батлах, батлагдсан төсөвт нэмэлт өөрчлөлт оруулах бүрд төсвийн хүрээний мэдэгдлийг тухайн нөхцөл байдалд тохируулан өөрчилж байгаа нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.9⁴, 4.1.10⁵, 7 дугаар зүйлийн 7.3⁶-т заасантай тус тус нийцэхгүй байна.

1.11 Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны тодотголоор ДНБ-ий бодит өсөлтийн хэмжээг 6.5 хэмээн тусгаж өгсөн нь Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны

⁴ “дунд хугацаа” гэж дараа жилийн болон түүний дараах дараалсан хоёр жилийг хамарсан төсвийн гурван жилийг”,

⁵ “дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэл” гэж тухайн төсвийн жилийн хүлээгдэж байгаа макро эдийн засгийн болон төсвийн гүйцэтгэлийн төлөв байдал, дунд хугацааны макро эдийн засгийн ба төсвийн үндсэн үзүүлэлтийн төсөөлөлд суурилсан төсвийн бодлогын баримт бичгийг”

⁶ “Төсвийн төсөл боловсруулах, батлах, батлагдсан төсөвт нэмэлт, өөрчлөлт оруулахдаа дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд нийцүүлнэ”

хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний шалгуур үзүүлэлт, хүрэх түвшний гуравдугаар зорилтын 47 дахь хэсэгт заасан шалгуурыг хангахгүй байна.

1.12 Төсвийн ил тод байдал дээшилж байгаа ч төсвийн төслийг боловсруулах үйл явцад иргэд, олон нийт оролцох боломжийг бүрдүүлэх, төсвийн гүйцэтгэлийн тайлагналыг бодлогын зорилтын биелэлттэй уялдуулах шаардлагатай байна.

1.13 Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн бүрэлдэхүүн хоорондын орлого, зарлагын шилжүүлгийг 3,812.9 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөснөөс гүйцэтгэлээр 3,768.4⁷ тэрбум төгрөгийн гүйлгээг цэвэрлэн тайлагнажээ.

⁷Улсын төсвөөс орон нутгийн төсөвт олгосон тусгай зориулалтын болон ОНХНС-ийн шилжүүлэг, санхүүгийн дэмжлэгийг нийт 1,784.9 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөж, 1,765.6 тэрбум төгрөгийг санхүүжүүлсэн;

Орон нутгийн төсвөөс улсын төсөвт төвлөрүүлэх шилжүүлгийг 528.8 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөж, 526.8 тэрбум төгрөгийг төвлөрүүлсэн; ЭМДС-аас улсын эмнэлгүүдэд олгох татаасыг 31.3 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөснөөс 28.0 тэрбум төгрөгийг санхүүжүүлсэн, төр хариуцах НДШ-ийн зардалд 292.3 тэрбум төгрөг төлөвлөж, 272.8 тэрбум, ЭМД-ийн шимтгэлд 84.1 тэрбум төгрөг төлөвлөгдөж, 83.9 тэрбум, улсын төсвөөс хариуцах эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний санхүүжилтэд 496.5 тэрбум төгрөг төлөвлөгдөж, 496.3 тэрбум төгрөгийн гүйцэтгэл тус тус гарсан бол, Улсын төсвөөс НДС-д олгох татаасыг 593.9 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөж, санхүүжүүлсэн, ЭМДС-аас НДС-д олгох татаасыг 1.1 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөж, санхүүжүүлсэн байна.

II БҮЛЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН 2021 ОНЫ НЭГДСЭН ТӨСӨВ**2.1 Нэгдсэн төсвийн нийт орлого ба тусламж**

2.1.1 Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн нийт орлого ба тусламжийн дүн 14,306.3 тэрбум төгрөгт хүрч, төлөвлөснөөс 398.2 тэрбум төгрөгөөр давж, өмнөх оноос 3,862.1 тэрбум төгрөгөөр өссөн байна.

Хүснэгт 2. Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн нийт орлого ба тусламж /тэрбум төгрөг/

Үзүүлэлт	2020 он гүйц	2021 он				Өмнөх оны зөрүү
		Төлөв	Гүйц	Зөрүү	Хувь	
Нийт орлого ба тусламжийн дүн	10,444.2	13,908.1	14,306.3	398.2	102.9	3,862.1
Тогтворжуулалтын сан	66.2	612.8	627.9	15.1	102.5	561.7
Ирээдүйн өв сан	914.1	1,062.4	967.0	-95.4	91.0	52.9
Нийт тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн дүн*	9,463.9	12,232.9	12,711.4	478.5	103.9	3,247.5
Татварын орлого	8,511.7	10,707.9	11,299.9	592.0	105.5	2,788.2
Татварын бус орлого	952.2	1,525.0	1,411.5	-113.5	92.6	459.3
Үүнээс:						
Улсын төсвийн орлого	7,809.4	10,767.0	10,648.1	-118.9	98.9	2,838.7
Орон нутгийн төсвийн орлого	3,146.8	3,604.1	3,692.7	88.6	102.5	545.9
НДС-ийн орлого	1,878.2	2,398.7	2,732.0	333.3	113.9	853.8
ЭМДС-ийн орлого	476.5	951.3	1,002.0	50.7	105.3	525.5

*/*Цэвэр дүнгээр/*

2.1.2 Нэгдсэн төсвийн нийт орлого ба тусламжийн 88.9 хувийг нийт тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламж, 6.7 хувийг Ирээдүйн өв санд төвлөрүүлсэн орлого, 4.4 хувийг Тогтворжуулалтын санд төвлөрүүлсэн орлого эзэлж байна.

2.1.3 Нэгдсэн төсвийн нийт тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн 58.9 хувийг улсын, 20.4 хувийг орон нутгийн, 15.1 хувийг НДС-ийн, 5.6 хувийг ЭМДС-ийн орлого бүрдүүлжээ.

2.1.4 Төсвийн тогтворжуулалтын санд төвлөрүүлэх орлого төлөвлөснөөс 2.5 хувиар буюу 15.1 тэрбум төгрөгөөр давж биелсэн нь зэсийн зах зээлийн үнэ төлөвлөснөөс тонн тутамд 764.4 ам.доллараар, нүүрсний зах зээлийн үнэ төлөвлөснөөс тонн тутамд 64.8 ам.доллараар тус тус өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

2.1.5 Тогтворжуулалтын санд тайлант онд 612.8 тэрбум төгрөгийн орлогыг төвлөрүүлэхээр баталснаас гүйцэтгэлээр ААНОАТ-ын орлогоос 166.9 тэрбум, АМНАТ-ийн орлогоос 461.0 тэрбум, нийт 627.9 тэрбум төгрөгийг төвлөрүүлжээ.

2.1.6 Ирээдүйн өв санд 1,062.4 тэрбум төгрөг төвлөрүүлэхээс 967.0 тэрбум төгрөгийг төвлөрүүлж, 95.4 тэрбум төгрөгөөр орлогын төлөвлөгөө дутуу биелсэн нь цар тахлын улмаас хил хааж, тээвэр, логистикийн хүндрэл үүссэнээс шалтгаалан уул уурхайн гол нэр төрлийн эрдэс баялгийн борлуулалтын биет хэмжээ буурч, АМНАТ-ын орлого дутуу төвлөрсөнтэй холбоотой байна.

2.1.7 Ирээдүйн өв санд тайлант онд 35.0 тэрбум төгрөгийн хүүгийн орлогыг төвлөрүүлэхээр төлөвлөсөн боловч хэрэгжүүлээгүй байна.

2.1.8 Тус санд өмнөх онуудад 1,414.2 тэрбум төгрөгийн мөнгөн хөрөнгийн хуримтлал үүссэн ба тайлант онд ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрөөс 916.9 тэрбум, төрийн өмчит компаниудын ногдол ашгийн орлогоос 204.8 тэрбум, аудитаар тогтоосон төлбөрийн актын 30.0 тэрбум төгрөгийг төвлөрүүлж, 4.2 тэрбум төгрөгийн авлага бүртгэж, сангийн нийт хуримтлал 2,570.1 тэрбум төгрөгт хүрсэн байна.

2.1.9 Нийт тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламж өмнөх оноос 3,247.6 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд үйл ажиллагаа явуулж буй татвар төлөгчийн тоо нэмэгдсэн, эдийн засгийн идэвхжил сэргэж татварын болон татварын бус орлого нэмэгдсэн, татварын хяналт шалгалтаар "Оюу толгой" ХХК-аас актын төлбөр төвлөрүүлсэн, гадаад худалдааны импортын бараа эргэлт 29.2, экспортын хэмжээ 22.1 хувиар нэмэгдсэн, гол нэр төрлийн эрдэс баялгийн бүтээгдэхүүний зах зээлийн үнэ өссөн нь тус тус нөлөөлжээ.

2.1.10 Засгийн газраас эдийн засгийг дэмжих арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлснээр 968.2 тэрбум төгрөгийн татвар, НДШ-ийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлсэн нь нийт татварын орлогын 8.5 хувьтай тэнцэж байна.

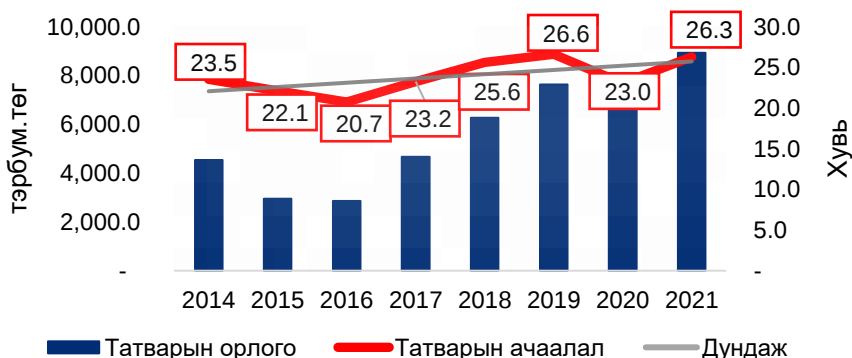
2.1.11 Гаалийн албан татвараас чөлөөлөх тухай хуулиар цар тахлын оношилгоо, эмчилгээнд хэрэглэх эм, эмнэлгийн хэрэгслийн 87.1 тэрбум, бүх төрлийн хүнсний будаа, ургамлын тос, үр тариа, тэжээлийн 48.9 тэрбум, хөдөө аж ахуйн зориулалтай машин, техник, бордоо ургамал хамгааллын бодист тогтоосон 8.5 тэрбум төгрөгийн импортын барааны гаалийн болон нэмэгдсэн өртгийн албан татварыг чөлөөлсөн байна.

2.1.12 Цар тахлын улмаас бүх нийтийн хөл хорио тогтоосон, хилийн хязгаарлалтаас шалтгаалж үйлдвэрлэгчдийн түүхий эд материал саатсанаас дотоодын архи, тамхи, пивоны үйлдвэрлэл буурч, түүнд тогтоох онцгой албан татварын орлого 52.2 тэрбум төгрөгөөр дутуу төвлөрсөн байна.

2.1.13 Нүүрсний борлуулалтын биет хэмжээ 12.5 сая тонн, төмрийн хүдрийн борлуулалтын биет хэмжээ 1.3 сая тонноор төлөвлөснөөс дутуу гүйцэтгэлтэй байгаа нь ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр 76.5 тэрбум төгрөгөөр тасрахад хүргэсэн байна.

2.1.14 Нүүрсний экспорт хумигдсанаар гол боомтуудаар нэвтрэх автомашины тоо буурсны улмаас гаалийн хураамжийн орлого 20.1 тэрбум төгрөгөөр дутуу төвлөрсөн байна.

Дүрслэл 1. Татварын ачаалал ба татварын орлого /тэрбум төгрөг/ /2014-2021 он/

2.1.15 Татварын орлогын ДНБ-д эзлэх ачаалал 26.3 хувьд хүрч өмнөх оноос 3.3 хувиар өсжээ. Татварын ачаалал сүүлийн 8 жилийн дунджаас 2.4 нэгжээр өндөр байгаа нь татварын буцаан олголт төлөвлөснөөс 102.6 тэрбум төгрөгөөр буурсан, татварын хуулийн

хэрэгжилтэд татвар төлөгчийн оролцоотойгоор хяналт тавих, урамшуулах, бүртгэл, хяналтын тогтолцоог сайжруулах чиглэлээр эрх зүйн орчныг бүрдүүлж ажилласантай холбоотой байна.

2.1.16 Татварын ерөнхий газар нь "Оюу толгой" ХХК-аас 1,014.5 тэрбум төгрөгийн татварын актын төлбөрийг үл маргах журмаар гаргуулж, улсын төсвийн дансанд төвлөрүүлснээс 657.7 тэрбум төгрөгийг татварын орлогоор, 356.8 тэрбум төгрөгийг Сангийн сайдын төсвийн багцын бусад орлогоор хүлээн зөвшөөрч бүртгэсэн байна.

2.1.17 Тайлант онд 70.2 мянган татвар төлөгч ногдолтой санхүүгийн тайлан ирүүлсэн нь өмнөх оноос 51.8 хувиар өсөж, татварын ногдол 337.1 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдсэн ба татварын цахим бүртгэл, мэдээллийн систем хэрэглэгчдийн тоо 461.0 мянгад хүрч өмнөх оноос 2.2 дахин өссөн байна.

2.1.18 Дэлхийн зах зээл дээр нүүрсний үнэ төлөвлөснөөс тонн тутамд 64.8 ам.доллар, төмрийн хүдрийн үнэ тонн тутамд 83.0 ам.доллар, зэсийн үнэ тонн тутамд 764.4 ам.доллар, алтны үнэ тонн тутамд 67.1 ам.доллараар өссөн эерэг үзүүлэлттэй байсан боловч, цар тахлын улмаас БНХАУ-ын талаас хэрэгжүүлсэн хилийн хязгаарлалтаас шалтгаалан экспортын биет хэмжээ төлөвлөснөөс дутуу биелсэн байна. Тухайлбал: Төмрийн хүдэр 1.3 сая, нүүрс 12.5 сая тонноор тус тус буурчээ.

2.1.19 Нэгдсэн төсвийн нийт орлогын 25.7 хувийг уул уурхайн бүтээгдэхүүнд ногдох татварын орлого эзэлж байгаа нь өмнөх оноос 3.9 нэгжээр өссөн үзүүлэлттэй байна.

2.1.20 Уул уурхайн салбарын орлого тайлант онд 1,522.1 тэрбум төгрөгөөр өссөн байна. Экспортын гол нэр төрлийн эрдэс бүтээгдэхүүний борлуулалтын орлого, экспортын хэмжээг өмнөх онтой харьцуулахад дараах үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 3. Уул уурхайн бүтээгдэхүүн, газрын тосны биет хэмжээ, тэнцвэржүүлсэн үнэ, нийт орлого

№	Бүтээгдэх үүн нэр төрөл	х/н	Биет хэмжээ			Үнэ, ам.доллар/нэгж			Уул уурхай, газрын тосны нийт орлого /тэрбум төгрөг/		
			2020 гүйц	2021 оны		2020 гүйц	2021 оны		2020 гүйц	2021 оны	
				Төлөв	Гүйц		Төлөв	Гүйц		Төлөв*	Гүйц
1	Алт	тн	30.5	16.0	17.2	1,765.3	1,730.0	1,797.1	174.0	97.8	227.1
2	Зэсийн баяжмал	мян.тн	1,395.1	1,186.0	1,282.5	6,168.5	8,550.0	9,314.4	1,266.3	1,669.3	2,448.2
3	Төмрийн хүдэр	мян.тн	8,202.3	8,399.6	7,106.2	78.0	51.0	134.0	105.2	71.2	189.2
4	Нүүрс	сая.тн	28.7	28.7	16.2	74.2	107.6	172.4	877.7	1,287.8	980.9
5	Боловсруу лаагүй нефть	мян.бар	4,070.5	5,873.8	4,348.9	37.1	56.0	62.9	102.7	213.2	198.1
6	Бусад								276.2	389.5	280.7
Дүн									2,802.1	3,728.8	4,324.2

2.1.21 Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөрийн орлогоор 1,586.4 тэрбум төгрөг төвлөрүүлсэн нь төлөвлөснөөс 208.6 тэрбум төгрөгөөр тасарч, 88.4 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

2.2 Нэгдсэн төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээл

2.2.1 Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны нийт зарлагын дээд хэмжээг анх 13,951.6 тэрбум төгрөгөөр баталсныг 1,796.7 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэн, 15,748.3 тэрбум төгрөг болгон тодотгож баталсан байна.

Хүснэгт 4. Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн зарлагын төлөвлөлт /тэрбум төгрөг/

Үзүүлэлт	Жилийн хязгаар	УИХ-д өргөн барьсан	2021 он			
			Анх батлагдсан	Тодотгосон	Зөрүү	Хувь
НЭГДСЭН ТӨСӨВ*		13,951.6	13,951.6	15,748.3	1,796.7	
Улсын төсөв	9,868.1	10,648.6	10,676.6	12,568.7	1,892.1	117.7
Орон нутгийн төсөв	3,411.7	3,407.8	3,407.9	3,413.6	5.7	100.2
НДС-ийн төсөв	2,510.2	2,490.5	2,490.5	2,490.5	-	100.0
ЭМДС-ийн төсөв	506.2	1,102.4	1,074.3	1,074.3	-	100.0

/*Цэвэр дүнгээр/

2.2.2 Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны Төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2022-2023 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийн төслийг Монгол Улсын Засгийн газраас 2020 оны 4 дүгээр сарын 30-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн боловч хуульд заасан хугацаанд батлагдаагүй, 2021 оны төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн жилийн төсвийн хязгаарыг Засгийн газар батлаагүй байна.

Хүснэгт 5. Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээл /тэрбум төгрөг/

Үзүүлэлт	Анх батлагдсан		Тодотгол		Зөрүү	
	Нэгдсэн	Улсын	Нэгдсэн	Улсын	Нэгдсэн	Улсын
НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	13,951.6	10,676.6	15,748.3	12,568.7	1,796.7	1,892.1
А. УРСГАЛ ЗАРЛАГА	10,968.8	8,140.8	12,983.7	10,256.9	2,014.9	2,116.1
1. Бараа, үйлчилгээний зардал	4,437.6	2,482.3	4,751.3	2,792.9	313.7	310.6
2. Зээлийн үйлчилгээний төлбөр	1,137.5	1,137.5	965.5	965.5	-172.0	-172.0
3. Татаас ба урсгал шилжүүлэг	5,393.7	4,521.0	7,266.8	6,498.5	1,873.1	1,977.5
Б. ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	3,541.7	2,854.6	3,363.5	2,670.5	-178.2	-184.1
В. ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ЦЭВЭР ЗЭЭЛ	-558.9	-318.8	-598.9	-358.7	-40.0	-39.1

2.2.3 Урсгал зарлагын төсөв 2,116.1 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшууллын зардалд иргэн бүрд олгох дэмжлэг 1,012.0 тэрбум, нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмж 618.9 тэрбум, төрөөс иргэдэд олгох тэтгэмж, урамшуулал 113.2 тэрбум, бусад ажил олгогчоос олгох бусад тэтгэмж, урамшуулал 44.8 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдсэнээс голлон шалтгаалжээ.

2.2.4 Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангаарх нийт зарлага ба цэвэр зээлийн төлөвлөгөө УИХ-д өргөн барьсан Төсвийн хүрээний мэдэгдлээс 455.8 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдсэн нь зарим орон нутгийн ИТХ төсвөө батлахдаа Сангийн яамны хянасан суурь зарлагыг нэмэгдүүлсэнтэй холбоотой байна.

2.2.5 Нэгдсэн төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээл гүйцэтгэлээр 15,630.4 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оноос 1,726.1 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь төсвийн урсгал зарлага 18.2 хувиар нэмэгдсэнтэй холбоотой байна.

Хүснэгт 6. Нэгдсэн төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээлийн эдийн засгийн ангилал /тэрбум төгрөг/

Үзүүлэлт	2020 он гүйц	2021 он				Өмнөх оны зөрүү
		Төлөв	Гүйц	Хувь	Зөрүү	
Нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн*	13,904.3	16,204.1	15,630.4	96.5	-573.7	1,726.1
Урсгал зарлага	10,828.9	13,460.8	12,803.9	95.1	-656.9	1,975.0
Бараа, үйлчилгээний зардал	4,851.3	4,955.8	4,702.0	94.9	-253.8	-149.3
Хүү	939.2	971.5	835.6	86.0	-135.9	-103.6
Татаас ба урсгал шилжүүлэг	5,038.4	7,533.3	7,266.3	96.5	-267.0	2,227.9
Хөрөнгийн зардал	3,034.3	3,304.6	2,982.2	90.2	-322.4	-52.1
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	41.1	-561.3	-155.7	27.7	405.6	-196.8
Үүнээс						
Улсын төсөв	10,735.6	12,568.7	12,160.8	96.8	-407.9	1,425.2
Орон нутгийн төсөв	3,157.2	3,883.4	3,501.3	90.2	-382.1	344.1
НДС-ийн төсөв	2,451.8	2,490.5	2,535.8	101.8	45.3	84.0
ЭМДС-ийн төсөв	426.4	1,074.3	1,200.9	111.8	126.6	774.5

2.2.6 Улсын төсвийн зардлыг 407.9 тэрбум, орон нутгийн төсвийн зардлыг 382.1 тэрбум, НДС-ийн төсвийн урсгал зардлыг 28.7 тэрбум, ЭМДС-ийн төсвийн урсгал зардлыг 2.6 тэрбум төгрөгөөр тус тус дутуу зарцуулсан байна.

2.2.7 ЭМДС болон НДС-гийн 2021 оны төсөвт Капитал банкнаас авах авлага 240.1 тэрбум төгрөгийг эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн зардлаар баталсан нь 36.9 тэрбум төгрөг буюу 15.3 хувийн гүйцэтгэлтэй гарч эргэж төлөгдөх цэвэр зээлээс 203.2 тэрбум төгрөгийг дутуу төвлөрүүлсэн байна.

2.2.8 Цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийг үндэслэн төсөвт тодотгол хийхээс өмнө ТЕЗ хооронд 1,077.9 тэрбум төгрөгийн зохицуулалт хийсэн байна.

2.2.9 Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангаарх эргэж төлөгдөх төлбөрийг хассан цэвэр зээлийн зардал 155.7 тэрбум төгрөг буюу 27.7 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

2.2.10 Тайлант онд улсын төсвийн 4 ерөнхийлөн захирагчид нийт 75.3 тэрбум төгрөгийн эргэн төлөгдөх зээлийг олгож, өмнөх онуудад олгосон зээлээс 404.8 тэрбум төгрөгийг буцаан төвлөрүүлжээ.

Хүснэгт 7. Эргэж төлөгдөх төлбөрийг хассан цэвэр зээл /тэрбум төгрөг/

ТЕЗ	Төсөл хөтөлбөрийн нэр	2021 он		Зөрүү	Хувь
		Төлөв	Гүйц		
Олгосон зээл, Үүнээс		149.9	93.2	56.7	62.2
Улсын төсөв, ТЕЗ		112.3	75.3	37.0	67.1
ХХААХҮС	Жижиг, дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сан	21.1	0.8	20.3	3.8
	Хөдөө аж ахуйг дэмжих сан	21.2	20.4	0.8	96.2
	Хөдөө аж ахуй хөгжил нэгж, хөтөлбөр арга хэмжээ	28.9	13.0	15.9	45.0
БШУС	Боловсролын зээлийн сан	33.8	33.8	-	100.0
БХБС	“Түрээсийн орон сууц” хөтөлбөр	5.0	5.0	-	100.0
Сангийн сайд	Олон Улсын хөрөнгө оруулалтын банк	2.3	2.3	-	100.0
Орон нутаг	17 аймгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчид	37.6	17.9	19.7	47.6
Буцаан төлөгдсөн зээл, үүнээс		-862.2	-404.8	-457.4	46.9
ХХААХҮС	Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих сан	-41.4	-29.1	-12.3	70.3
	Хөдөө аж ахуйг дэмжих сан төсвийн зээл	-25.5	-4.0	-21.5	15.7
Сангийн сайд	ААНБ болон улс, орон нутгийн төсөвт байгууллагууд, төсөл	-504.6	-330.7	-173.9	65.5
БШУС	Боловсролын зээлийн сан	-30.0	-4.1	-25.9	13.7
ХНХЯ	Нийгмийн даатгалын сан	-103.7	-29.7	-74.0	28.6
ЭМЯ	Эрүүл мэндийн даатгалын сан	-136.4	-7.2	-129.2	5.3
ХЗДХС	Банк, хадгаламж зээлийн хоршооны ажлын алба	-20.6	-	-20.6	-
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн дүн		-712.3	-311.6	-400.7	43.7
Үүнээс: Гадаад эх үүсвэрээс олгосон зээлээс эргэж төлөгдөх зээлийн дүн		151.0	155.9	4.9	103.2
Эргэж төлөгдөх төлбөрийг хассан цэвэр зээлийн дүн		-561.3	-155.7	-405.6	27.7

2.2.11 Улсын төсөвт буцаан төвлөрүүлэх эргэж төлөгдөх зээлийг 862.2 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөснөөс 46.9 хувь буюу 457.4 тэрбум төгрөгийг дутуу төвлөрүүлжээ. Тухайлбал, Сангийн сайд 173.9 тэрбум, ХХААХҮС 33.8 тэрбум, ХЗДХС 20.6 тэрбум, ЭМДС 129.2 тэрбум, НДС 74.0 тэрбум төгрөг байна.

2.2.12 Хадгаламж зээлийн хоршоодод мөнгөө хадгалуулсан иргэдэд учирсан хохирлыг төсвөөс барагдуулахад 20.6 тэрбум, Зоос банкны 58.5 тэрбум, Анод банкны 22.5 тэрбум төгрөгийн эрх хүлээн авагчаас авах авлага, нийт 101.6 тэрбум төгрөгийн эргэн төлөлт хийгдээгүй, жил бүр төсөвт төлөвлөж байна.

2.2.13 Буцаан төлөгдөх зээлээс нийт 338.5 тэрбум төгрөгийг төвлөрүүлж, Сангийн сайд 106.0 тэрбум, БШУС 25.9 тэрбум, ХХААХҮС 33.8 тэрбум, нийт 165.6 тэрбум төгрөгийн дутуу гүйцэтгэлтэй байна.

2.3 Нэгдсэн төсвийн тэнцэл

2.3.1 Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн нийт тэнцлийг 3,971.2 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай төлөвлөснөөс гүйцэтгэлээр 1,052.2 тэрбум төгрөгөөр буурч, 2,919.0 тэрбум төгрөгийн гүйцэтгэлтэй гарсан нь ДНБ-ий 6.8 хувьтай тэнцэж байна.

Хүснэгт 15. Нэгдсэн төсвийн тэнцэл, /тэрбум төгрөг/

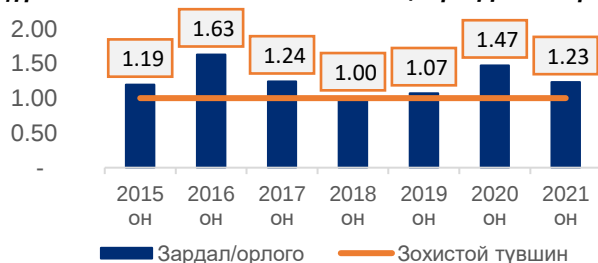
Төсвийн бүрэлдэхүүн	2020 оны гүйц	2021 он			
		Төлөв	Гүйц	Зөрүү	Хувь
Нэгдсэн төсөв	-4,440.4	-3,971.2	-2,919.0	1,052.2	73.5
Улсын төсөв	-3,906.5	-3,476.9	-3,107.7	369.2	89.4
Орон нутгийн төсөв	-10.4	-279.4	191.3	-470.7	-68.5
НДС-ийн төсөв	-573.6	-91.9	196.2	-288.1	-213.5
ЭМДС-ийн төсөв	50.1	-123.0	-198.9	75.9	161.7

2.3.2 Тайлант онд гадаад үнэт цаасыг дахин санхүүжүүлэхэд 2,849.2 тэрбум, төслийн зээлээс 1,110.8 тэрбум, төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэхэд хөтөлбөрийн зээлээс 285.0 тэрбум, Тогтворжуулалтын сангаас 728.8 тэрбум, өмч хувьчлалын орлогоос 0.7 тэрбум, харилцах болон хадгаламжийн дансны үлдэгдлээс 1,919.0 тэрбум төгрөгийн эх үүсвэр бүрдүүлсэн байна.

2.3.3 Дээрх эх үүсвэрүүдээс Засгийн газрын гадаад үнэт цаасны үндсэн төлбөрт 3,025.7 тэрбум, гадаад зээлийн үндсэн төлбөрт 732.8 тэрбум, дотоод үнэт цаасны эргэн төлөлтөд 216.0 тэрбум, төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэхэд 2,919.0 тэрбум төгрөгийг зарцуулжээ.

2.3.4 Тайлант онд нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого өмнөх оноос 34.3 хувиар, зарлага 12.4 хувиар тус тус өссөн нь төсвийн алдагдал 1,521.4 тэрбум төгрөгөөр буурахад нөлөөлсөн байна.

Дүрслэл 4. Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого, зарлагын харьцаа

2.3.5 Нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын 1 төгрөг тутамд 1.23 төгрөгийн зардал гарсан нь өмнөх оноос 16.3 хувиар буурсан байна.

III БҮЛЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН 2021 ОНЫ ТӨСӨВ

3.1 Улсын төсвийн орлого

3.1.1 Тайлант онд улсын төсвийн нийт орлого ба тусламжийг 10,767.0 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөснөөс 10,648.0 тэрбум төгрөг буюу 98.9 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

Хүснэгт 16. Улсын төсвийн нийт орлого ба тусламж /тэрбум төгрөг/

Үзүүлэлт	2020 он	2021 он				Өмнөх оны зөрүү
	Гүйц	Төлөв	Гүйц	Зөрүү	Хувь	
Нийт орлого ба тусламжийн дүн	7,809.4	10,767.0	10,648.0	-119.0	98.9	2,838.6
Тогтворжуулалтын сан	66.2	612.8	627.9	15.1	102.5	561.7
Ирээдүйн өв сан	914.1	1,062.4	967.0	-95.4	91.0	52.9
Тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламж	6,829.1	9,091.8	9,053.1	-38.6	99.6	2,224.0
Үүнээс:						
Татварын орлого	5,690.2	7,254.2	7,361.3	107.1	101.5	1,671.1
Татварын бус орлого	1,138.9	1,837.6	1,691.9	-145.7	92.1	553.0

3.1.2 Өмнөх оноос төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламж 2,224.0 тэрбум, Ирээдүйн өв сангийн хуримтлал 52.9 тэрбум, Тогтворжуулалтын сангийн хуримтлал 561.7 тэрбум төгрөгөөр өсжээ.

3.1.3 Тайлант оны улсын төсвийн нийт орлого ба тусламжийн 69.1 хувийг татварын, 15.9 хувийг татварын бус, 9.1 хувийг Ирээдүйн өв сангийн, 5.9 хувийг Тогтворжуулалтын сангийн орлого тус тус эзэлж байна.

3.1.4 Улсын төсвийн нийт тэнцвэржүүлсэн орлого ба тусламжийн 81.3 хувийг татварын, 18.7 хувийг татварын бус орлого тус тус бүрдүүлж, татварын орлого өмнөх оноос 29.4 хувиар буюу 1,671.1 тэрбум төгрөгөөр өсжээ.

3.1.5 Төсвийн нийт орлого өмнөх оноос өсөхөд дараах хүчин зүйлс голлон нөлөөлсөн байна. Үүнд:

- ДНБ 1.4 хувиар өссөн;
- Үйл ажиллагаа явуулж буй татвар төлөгчийн тоо нэмэгдсэнээр татварын ногдуулалт өссөн;
- Нүүрсний экспортын хэмжээ 12.5 сая, төмрийн хүдрийн экспортын хэмжээ 1.3 сая тонноор тус тус дутуу гүйцэтгэлтэй боловч эрдэс баялгийн гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний дэлхийн зах зээл дээрх үнэ өссөн;
- Татварын цахим бүртгэл, мэдээллийн санд холбогдож цахим төлбөрийн баримт олгож буй иргэн, аж ахуйн нэгжийн тоо 461.0 мянгад хүрч өмнөх оноос 2.2 дахин өссөн;
- Экспортын хэмжээ 22.1 хувиар, импортын хэмжээ 29.2 хувиар тус тус нэмэгдсэн.

3.1.6 Орон нутгаас улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлого өмнөх оноос 351.5 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж, 526.8 тэрбум төгрөгт хүрсэн бөгөөд Дорноговь аймаг 2.0 тэрбум төгрөгөөр дутуу төвлөрүүлсэн байна.

3.1.7 Улсын төсвийн татварын орлогын 38.6 хувийг НӨАТ, 30.0 хувийг ААНОАТ, 11.2 хувийг ОАТ, 12.8 хувийг гадаад үйл ажиллагааны орлого, 0.2 хувийг тусгай зориулалтын орлогын албан татвар, 7.2 хувийг бусад татвар (төлбөр хураамж)-аас бүрдүүлсэн байна.

3.1.8 Тайлант оны татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт 968.2 тэрбум төгрөгт хүрсэн нь нэгдсэн төсвийн нийт татварын орлогын 8.5 хувьтай тэнцэж, өмнөх оноос 61.4 тэрбум төгрөгөөр өссөн байна.

3.1.9 ААНОАТ-ын орлого 2,211.6 тэрбум төгрөгт хүрч, төлөвлөснөөс 200.7 тэрбум төгрөгөөр давж, өмнөх оноос 813.1 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагаа сэргэж, ногдолтой санхүүгийн тайлан ирүүлсэн татвар төлөгчдийн тоо 36,382-оор, ногдуулсан татвар 337.1 тэрбум төгрөгөөр тус тус нэмэгдэж, “Оюу толгой” ХХК-аас 610.4 тэрбум төгрөгийн татварыг нөхөн төлүүлсэн зэрэг нөлөөлжээ.

3.1.10 НӨАТ-ын орлого 2,837.7 тэрбум төгрөг төвлөрч, төлөвлөснөөс 33.7 тэрбум төгрөгөөр давж биелсэн боловч, дотоодын барааны НӨАТ-ын орлогын төлөвлөгөө 40.3 тэрбум, импортын барааны НӨАТ-ын орлого 11.7 тэрбум, нийт 52.0 тэрбум төгрөгөөр дутуу биелсэн нь иргэд, аж

ахуйн нэгжүүдийн худалдан авах чадвар буурснаар НӨАТ-ын буцаан олголтоос 85.7 тэрбум төгрөгийн хэмнэлт үүсэхэд нөлөөлсөн байна.

3.1.11 Онцгой албан татварын орлого 827.0 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оноос 50.1 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдсэн ч төлөвлөснөөс 52.2 тэрбум төгрөгөөр тасарсан байна. Үүнд хил гаалийн хоригтой холбоотой үйлдвэрлэгчдийн барааны түүхий эд саатаж, борлуулалт төлөвлөсөн хэмжээнээс багассан, нүүрс олборлогч аж ахуйн нэгжийн дизель түлшний импортын хэмжээ өмнөх оноос 3 дахин буурсан нь нөлөөлжээ.

3.1.12 Тусгай зориулалтын орлого: Улсын төсөвт автобензин, дизель түлшний албан татварт 16.6 тэрбум төгрөгийн орлого төвлөрч, төлөвлөгөөг 110.7 хувиар биелүүлсэн боловч өмнөх оноос 0.5 тэрбум төгрөгөөр буюу 2.9 хувиар буурсан нь нүүрс тээврийн компаниудын дизель түлшний хэрэглээ буурсантай холбоотой байна.

3.1.13 Гадаад үйл ажиллагааны орлого 938.9 тэрбум төгрөгт хүрч, төлөвлөснөөс 3.9 тэрбум, өмнөх оноос 198.2 тэрбум төгрөгөөр давж биелсэн нь гадаад худалдааны импортын дүн 19,531.6 тэрбум төгрөгт хүрч өнгөрсөн оноос 29.2 хувиар өссөнтэй холбоотой байна.

3.1.14 Бусад татвар (төлбөр хураамж)-ын орлого 529.5 тэрбум төгрөг төвлөрсөн нь өмнөх оноос 18.5 тэрбум төгрөгөөр буурч, төлөвлөснөөс 80.6 тэрбум төгрөгөөр дутуу биелсэн нь хилийн боомтоор нэвтрэх машины тоо цөөрснөөс хураамжийн орлого дутуу төвлөрсөнтэй холбоотой байна.

3.1.15 Улсын төсвийн татварын бус орлого 1,691.9 тэрбум төгрөгт хүрч, төлөвлөснөөс 7.9 хувиар буюу 145.7 тэрбум төгрөгийн дутуу биелэлттэй, өмнөх оноос 48.5 хувиар буюу 552.9 тэрбум төгрөгөөр өссөн байна.

3.1.16 Төсөвт байгууллагууд өөрийн орлого 299.3 тэрбум төгрөг төвлөрүүлэхээс гүйцэтгэлээр 287.3 тэрбум төгрөг төвлөрүүлж, орлогын төлөвлөгөө 12.0 тэрбум төгрөгөөр тасарч, өмнөх оноос 23.8 хувь буюу 55.1 тэрбум төгрөгөөр өсжээ.

Дараах ТЕЗ-д өөрийн үйл ажиллагааны орлогоо дутуу төвлөрүүлсэн байна. Үүнд: ХХААХҮС 17.8 тэрбум, ГЕГ 15.9 тэрбум, ЗТХС 14.9 тэрбум, БШУС 3.0 тэрбум, ГХС 1.5 тэрбум, ЭМС 0.3 тэрбум.

3.1.17 Хувьцааны ногдол ашгийн орлого ТӨБЗГ-ын “Төрийн өмчит болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээдийн 2021 оны улсын төсөвт төвлөрүүлэх төрийн өмчид ногдох хувьцааны ногдол ашгийн хувь хэмжээг тогтоох тухай” 228 дугаар тогтоолын дагуу 212.0 тэрбум төгрөг төвлөрүүлэхээс Ирээдүйн өв санд 204.8 тэрбум, улсын төсөвт 2.2 тэрбум төгрөг төвлөрүүлж, орлогын төлөвлөгөөг 97.6 хувиар биелүүлсэн байна.

ТӨБЗГ-ын 2021 оны 677 дугаар тогтоолоор Эрдэнэс МГЛ ХХК-ийн 0.8 тэрбум, УБТЗ ХНН-ийн 1.1 тэрбум төгрөг, Төрийн банк ХХК-ийн 3.1 тэрбум төгрөг, нийт 5.0 тэрбум төгрөгийн ногдол ашгийг 2022 оны төсөвт төвлөрүүлэхээр хойшлуулан баталсан байна.

3.1.18 Төрийн өмчит хуулийн этгээдийн 52.1 хувь буюу 73 байгууллага нь 1,516.3 тэрбум төгрөгийн ашигтай, 47.9 хувь буюу 67 нь 367.7 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай ажилласан байна.

3.1.19 Газрын тосны орлого 198.1 тэрбум төгрөг төвлөрч, төлөвлөснөөс 15.1 тэрбум төгрөгөөр дутуу биелсэн нь газрын тосны экспорт 2021 оны 12 дугаар сараас бүрэн зогссон, газрын тосны борлуулалтад цар тахлын улмаас хил хаасан, орон нутгийн иргэдийн эсэргүүцэл, газрын тосны үйлдвэрлэлийн технологийн ажлуудыг төлөвлөсөн хугацаанд гүйцэтгээгүй зэрэг хүчин зүйлс нөлөөлсөн байна.

3.1.20 Навигацийн орлого улсын төсөвт 122.9 тэрбум төгрөг төвлөрүүлэхээс 100.0 хувийн биелэлттэй, өмнөх оноос 47.9 тэрбум төгрөгөөр өссөн байна.

3.1.21 Тусламжийн орлого эх үүсвэрт 39 төсөл, арга хэмжээний 155.6 тэрбум төгрөг төвлөрүүлэхээс, 24 төсөл арга хэмжээний 159.8 тэрбум төгрөгийн орлого төвлөрүүлсэн байна.

3.1.22 Бусад орлого 410.8 тэрбум төгрөг төлөвлөснөөс, 314.3 тэрбум төгрөг төвлөрүүлж, төлөвлөгөөг 96.5 тэрбум төгрөгөөр буюу 23.5 хувиар дутуу биелүүлсэн байна.

Бусад орлогыг дутуу төвлөрүүлсэн дараах төсвийн ерөнхийлөн захирагчид байна. Үүнд: ХЗДХС 3.8 тэрбум, Шадар сайд 0.9 тэрбум, ХНХС 0.6 тэрбум, Сүхбаатар 1.0 тэрбум, Дорноговь 0.7 тэрбум, Өмнөговь 0.5 тэрбум, Завхан 0.3 тэрбум, Увс 0.3 тэрбум, Дундговь аймаг 0.1 тэрбум төгрөг

3.2 Улсын төсвийн зарлага

3.2.1 Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хуулиар нийт зарлага ба цэвэр зээлийг 12,568.7 тэрбум төгрөгөөр баталж, өмнөх оны гүйцэтгэлээс 1,833.1 тэрбум төгрөг буюу 29.2 хувиар нэмэгдүүлсэн байна.

3.2.2 Төсвийн тодотголоор ТЕЗ-дын анх баталсан төсвийг нийт 1,892.1 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж, Засгийн Газрын 2021 оны "Төсвийн хэмнэлтийн талаар авах арга хэмжээний тухай" 43 дугаар тогтоолын дагуу 132.9 тэрбум төгрөгөөр бууруулан баталжээ.

Тухайлбал: ХНХС 1,722.3 тэрбум, ЭМС 336.3 тэрбум, БХБС 6.6 тэрбум, ХХААХҮС 3.4 тэрбум, МУЕТГДарга 3.5 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлж, СС 107.4 тэрбум, БШУС 27.9 тэрбум, Соёлын сайд 11.2 тэрбум, БОАЖС 9.7 тэрбум, МУЕП 6.1 тэрбум төгрөгөөр тус тус бууруулсан байна.

3.2.3 Засгийн газрын 2020 оны 93, 136, 2021 оны 209, 395 дугаар тогтоолуудаар дараах байгууллагуудыг тайлант онд шинээр байгуулжээ.

Тухайлбал: Сангийн сайд-Хилийн боомтын онцгой бүрэн эрхт захиргаа, ХЗДХС-Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх газар 2.2 тэрбум, ХХААХҮС-Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн судалгаа, хөгжлийн төв 0.6 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийг холбогдох хөтөлбөр, арга хэмжээнээс, "Шүүхийн сахилгын хороо"-г ЗГ-ын нөөц сангаас 0.2 тэрбум төгрөгөөр тус тус санхүүжүүлжээ.

3.2.4 Төсөв тодотгосноос хойш Сангийн сайдын тушаалаар эдийн засгийн ангилал хооронд 10.3 тэрбум төгрөгийг шилжүүлж, төсвийн сар, улирлын хуваарьт олон удаа өөрчлөлт оруулсан нь төсвийн тогтвортой байх зарчмыг хангахгүй байх эрсдэлтэй байна.

3.2.5 Тайлант онд улсын төсвийн зарлага 12,160.8 тэрбум төгрөг буюу 96.8 хувийн гүйцэтгэлтэй гарч, төлөвлөснөөс 407.9 тэрбум төгрөгийг дутуу зарцуулсан байна.

Хүснэгт 17. Монгол Улсын 2021 оны төсвийн зарлагын эдийн засгийн ангилал /тэрбум төгрөг/

Үзүүлэлт	2020 он гүйц	2021 он				Дүнд эзлэх хувь
		Төлөв	Гүйц	Хувь	Зөрүү	
Нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн	10,735.6	12,568.7	12,160.8	96.8	-407.9	100.0
А. Урсгал зарлага	8,224.8	10,256.9	9,753.8	95.1	-503.1	80.2
Бараа, үйлчилгээний зардал	2,921.9	2,785.4	2,639.3	94.8	-146.1	21.7
Хүү	932.8	965.5	829.6	85.9	-135.9	6.8
Татаас ба урсгал шилжүүлэг	4,370.1	6,506.0	6,284.9	96.6	-221.1	51.7
Б. Хөрөнгийн зардал	2,487.5	2,670.5	2,543.7	95.2	-126.8	20.9
В. Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	23.3	-358.7	-136.7	38.1	222.0	-1.1

3.2.6 Өмнөх оноос улсын төсвийн урсгал зарлага 1,529.0 тэрбум, хөрөнгийн зардал 56.2 тэрбум төгрөгөөр өсөхөд татаас ба урсгал шилжүүлэг 1,914.8 тэрбум төгрөг буюу 43.8 хувиар, бусад хөрөнгө 145.3 тэрбум төгрөг буюу 51.8 хувиар нэмэгдсэн нь голлон нөлөөлжээ.

3.2.7 Тайлант онд нэр бүхий 7 ТЕЗ-аар дамжуулан төрийн өмчит байгууллагад 637.4 тэрбум, хувийн хэвшлийн байгууллагад 173.5 тэрбум, нийт 810.9 тэрбум төгрөгийн татаас олгож, 96.1 хувийн гүйцэтгэлтэй гарч, өмнөх оноос 246.2 тэрбум төгрөгөөр өссөн нь нийгмийн даатгалын шимтгэлээс чөлөөлөх, ажилгүйдлийн даатгалын сангийн дэмжлэгт олгосон 181.3 тэрбум төгрөгийн авлагыг хаасан, иргэдийн өндөр насны тэтгэврийн нэмэгдэлд 29.9 тэрбум, ажлын байрыг дэмжих зээлийн хүүгийн дэмжлэгт 65.8 тэрбум төгрөг олгосон нь голлон нөлөөлжээ.

3.2.8 "Түрээслээд өмчлөх хэлбэртэй орон сууцны тусгай хөтөлбөр"-ийг хэрэгжүүлэхээр Нийслэлийн орон сууцны корпорациас гаргасан "Түрээсийн хөрөнгөөр баталгаажсан бонд"-ын купоны төлбөрт Засгийн газраас олгох хүүгийн татаасыг 2022-2036 оныг дуустал тооцож, Сангийн сайдын тушаалаар 5.4 тэрбум төгрөгийг Монголбанканд урьдчилан олгосон нь Төсвийн тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1⁸, 7.3⁹, 7.7¹⁰-д заасантай нийцэхгүй байна.

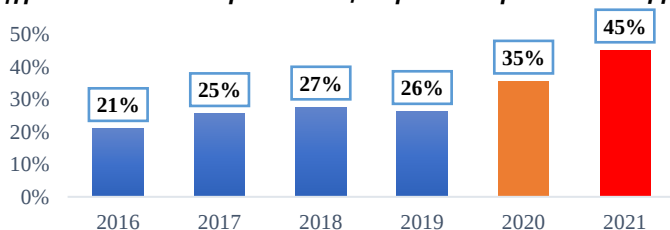
⁸ "Төсвийн жил нь тухайн оны 1 дүгээр сарын 01-ний өдөр эхэлж, тухайн оны 12 дугаар сарын 31-ний өдөр дуусгавар болно."

⁹ "Төсвийг нэг жилээр баталж, тайлагнах ..."

¹⁰ Энэ хуулийн 43 дугаар зүйлд зааснаас бусад тохиолдолд төсвийн жил дуусахад төсвийн захирагчийн төсөв зарцуулах эрх нь дуусгавар болох бөгөөд төсвийн захирагчийн төсвийн зарцуулагдаагүй үлдэгдлийг тухайн шатны төсвийн ерөнхий дансанд татан төвлөрүүлнэ.

3.2.9 Нийт зарлага ба цэвэр зээлд эзлэх урсгал шилжүүлгийн дүн 2020 оноос өмнө дунджаар 25.0 хувийг эзэлж байсан бол 2020 онд 10 нэгжээр нэмэгдэж 35.0 хувь, 2021 онд дахин 10 нэгжээр нэмэгдэж 45.0 хувьд хүрсэн байна.

Дүрслэл 5. Нийт зарлага ба цэвэр зээл/ Урсгал шилжүүлэг

3.2.10 Урсгал шилжүүлгийг өмнөх оны гүйцэтгэлтэй харьцуулахад 1,668.6 тэрбум төгрөг буюу 43.8 хувиар өссөн нь дараах шалтгаантай байна.

Тухайлбал:

- ХНХС: Бүх нийтийн бэлэн байдлын зэрэгт шилжүүлсэнтэй холбогдуулан Монгол Улсын иргэн бүрд нэг удаа олгосон 300.0 мянган төгрөгийн мөнгөн дэмжлэгт 997.9 тэрбум, мөн 18 хүртэлх насны хүүхэд бүрд олгож байгаа хүүхдийн мөнгөн тэтгэмж болон халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмжийг 399.2 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлсэн;
- ЭМС: Төрөөс хариуцах¹¹ тусламж үйлчилгээний санхүүжилтийг засгийн газрын дотоод шилжүүлгээр Эрүүл мэндийн даатгалын санд 693.4 тэрбум төгрөгийг шилжүүлсэн, халдварын эсрэг дархлаажуулалтын вакцинд хамрагдсан иргэн бүрд 50.0 мянган төгрөгийн урамшууллын 111.7 тэрбум, цар тахлын эсрэг хариу арга хэмжээнд ажилласан эрүүл мэндийн ажилтанд нэг удаагийн мөнгөн тэтгэмж 45.9 тэрбум төгрөг олгосон;
- БШУС: Нийгмийн эмзэг бүлгийн 6000 орчим суралцагчийн тэтгэлэгт 13.2 тэрбум, Засгийн газар хоорондын гэрээний дагуу суралцаж буй 170 оюутны сургалтын тэтгэлэгт 2.5 тэрбум, бусад сургалтын тэтгэлэгт 3.5 тэрбум төгрөг олгосон;
- Сангийн сайд: Орон нутгийн хөгжлийн санд олгох дэмжлэг 65.5 тэрбум, УИХ-д суудалтай намуудад саналын тоогоор 4 жилд нэг удаа олгох санхүүжилт 0.4 тэрбум төгрөгөөр өссөн.

3.2.11 Тайлант онд цалингийн зардал 1,221.1 тэрбум төгрөг буюу 97.1 хувийн гүйцэтгэлтэй байна. УИХ-ын 2021 оны 71, 72, Засгийн газрын 301 дүгээр тогтоолуудаар зарим ТЕЗ-дын албан хаагчдын цалинг нэмэгдүүлэн баталсан байна.

3.2.12 Засгийн газрын 2021 оны "Төсвийн хэмнэлтийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай" 43 дугаар тогтоолыг хэрэгжүүлээгүйгээс 11.1 тэрбум төгрөгийн үргүй зардал гаргасан байна.

3.2.13 Төрийн байгууллагуудын ажил олгогчийн буруугаас ажлаас халагдсан 20 байгууллагын 20 ажилтанд шүүхийн шийдвэрийн дагуу 0.5 тэрбум төгрөгийн нөхөн олговор олгосон боловч, түүний 6 хувь буюу 0.03 тэрбум төгрөгийг нь шийдвэр гаргасан буруутай албан тушаалтнуудаар төлүүлсэн байна.

3.2.14 Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төсөл арга хэмжээнд 2,543.7 тэрбум төгрөг зарцуулснаас хөрөнгө оруулалтын зардал 1,311.6 тэрбум, концесс 266.2 тэрбум, гадаад зээл тусламжийн төсөл арга хэмжээ 965.9 тэрбум төгрөгийн гүйцэтгэлтэй байна.

3.2.15 Тайлант онд гадаад болон дотоод эх үүсвэрээс санхүүжсэн хөрөнгийн зардлын 985.3 тэрбум төгрөгийн 133 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөснөөс 965.9 тэрбум төгрөгийн 98 төсөл, арга хэмжээ хэрэгжиж 98.0 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

3.2.16 Засгийн газрын гадаад зээл, тусламжаар хэрэгжиж буй төсөл хөтөлбөрийн нийт зардлын гүйцэтгэл батлагдсан төсвөөс хэтрээгүй боловч гадаад тусламжийн 1, зээлийн 4 төсөл хөтөлбөрийн хөрөнгийн зардлын гүйцэтгэл батлагдсан төлөвлөгөөнөөс 21.9 тэрбум төгрөгөөр хэтэрсэн нь төсөл хөтөлбөрийн хэрэгжилт, үр өгөөжид тавих хяналт хангалтгүй байна.

3.2.17 Тайлант онд Засгийн газрын өрийн үйлчилгээний төлбөрт нийт 2,489.0 тэрбум төгрөгийг төлөвлөснөөс 2,389.5 тэрбум төгрөгийн гүйцэтгэлтэй байна. Үүнээс, гадаад өрийн хүүгийн төлбөрт 681.0 тэрбум, дотоод үнэт цаасны хүүгийн төлбөрт 118.6 тэрбум төгрөгийг тус тус төлжээ.

¹¹ Эрүүл мэндийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.4 "Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасны дагуу иргэдэд үзүүлэх эрүүл мэндийн зарим төрлийн тусламж, үйлчилгээний төлбөрийг төр хариуцах"

3.3 Улсын төсвийн 2021 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт

3.3.1 УИХ-аас 2020 онд Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийг баталснаар Монгол Улсын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлага, зохион байгуулалтыг бэхжүүлэн, төлөвлөлтийн нэгдсэн тогтолцоог бүрдүүлэх эрх зүйн орчныг бий болгосон байна.

Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн:

- 4 дүгээр зүйлийн 4.1.6-д “Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл” гэж Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн, Хөгжлийн зорилтот хөтөлбөрт нийцүүлсэн улс, салбар хооронд болон бүс, орон нутгийн уялдааг хангасан зорилго, зорилт, хүрэх үр дүн, нөөцөд суурилан боловсруулсан төсөл, арга хэмжээг агуулсан улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр, тоон болон чанарын шалгуур үзүүлэлт бүхий дунд хугацааны нэгдсэн төлөвлөлтийн баримт бичиг;
- 4 дүгээр зүйлийн 4.1.12-т “Улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр” гэж Монгол Улсыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэртэй нь уялдуулан нарийвчлан төлөвлөсөн хавсралт баримт бичиг;
- 5 дугаар зүйлийн 5.2.12-т “төлөвлөлтийн дээрээс доош, доороос дээш чиглэх тэнцвэрийг хангах зарчим” гэж “дээрээс доош” төлөвлөх буюу нэгдсэн зорилго, зорилтыг дэвшүүлж салбар болон бүс нутгуудад хэрэгжүүлэх, “доороос дээш” төлөвлөх буюу төр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтын төсөл хөтөлбөрүүдийн саналыг нэгтгэн, нэгдмэл зорилго, зорилтыг тодорхойлж төлөвлөх;
- 6 дугаар зүйлийн 6.7.1.в-д “тухайн таван жилд тавьсан зорилго, зорилтыг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээг төсөв, санхүүгийн тооцоо, эх үүсвэртэй нь уялдуулан нарийвчлан төлөвлөсөн улсын хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрийг хавсаргасан байхаар тус тус заажээ.

3.3.2 Дээрх хуульд зааснаар нэгдмэл нэг зорилго, зорилтын хүрээнд салбар хоорондын уялдааг хангасан, урт, дунд, богино хугацааны төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлснээр хөгжлийн бодлогын зорилт хангагдахаар байна.

3.3.3 Улсын төсвийг хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгийг хэрэгжүүлэх санхүүжилтийн нэг эх үүсвэр байхаар хуульчилсан бөгөөд Өрийн удирдлагын тухай хуулийн 12 дугаар зүйл “Өр үүсгэх зориулалт”-ын 12.1.5-д “хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт туссан төсөл, арга хэмжээг санхүүжүүлэх” гэж заасныг үндэслэн Монгол Улсын 2021-2025 оны хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрт тусгасан төсөл, хөтөлбөрийн 35.5 хувийг гадаад, зээл тусламжаар, 31.1 хувийг шууд хөрөнгө оруулалтаар, 15.8 хувийг концесс, төр хувийн хэвшлийн түншлэл хэлбэрээр, 9.3 хувийн санхүүжилтийг улсын төсвөөс олгохоор баталж, 7.5 хувьд санхүүжилтийн эх үүсвэрийг шийдвэрлээгүй байна.

Хүснэгт 8. Монгол Улсын 2021-2025 оны хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр /тэрбум төгрөг/

Зорилтын нэр	ТАХ-ний тоо	Санхүүжилт, оноор					Нийт санхүүжилт
		2021	2022	2023	2024	2025	
Үндэсний нэгдмэл үнэт зүйл	6	190.6	135.9	50.8			377.3
Хүний хөгжил	19	620.0	589.5	468.6	424.4	21.0	2,123.5
Амьдралын чанар ба дундаж давхарга	14	488.9	339.6	1,216.4	169.2	94.7	2,308.8
Эдийн засаг	56	7,510.9	11,363.6	8,056.0	2,755.4	712.9	30,398.8
Засаглал	9	127.5	98.3	73.5	11.3	10.7	321.3
Ногоон хөгжил	6	134.6	129.9	212.0	179.1	53.2	708.8
Амар тайван, аюулгүй нийгэм	11	203.9	194.3	165.7	111.3	20.7	695.9
Бүс, орон нутгийн хөгжил	18	474.2	450.0	252.0	157.0	157.7	1,490.9
Улаанбаатар ба дагуул хот	11	374.7	412.2	264.6	95.7	40.1	1,187.3
НИЙТ	150	10,125.3	13,713.3	10,759.6	3,903.4	1,111.0	39,612.6
Үүнээс, санхүүжилтийн эх үүсвэрээр							
Гадаад зээл, тусламж		3,725.6	3,653.4	4,474.3	1,634.1	594.6	14,082.0
Шууд хөрөнгө оруулалт		2,888.5	5,656.7	2,979.7	624.9	164.0	12,313.8
Хөгжлийн банкны санхүүжилт		145.5	134.4	19.1			299.0
Концесс, төр хувийн хэвшлийн түншлэл		1,437.7	1,696.9	1,825.6	1,119.0	191.2	6,270.4
Эх үүсвэр шийдвэрлэгдээгүй		772.5	1,363.5	706.0	93.0	39.8	2,974.8
Нийслэлийн төсөв		1.6		0.3	0.3	0.3	2.5
Улсын төсөв		1,153.9	1,208.3	754.4	432.2	121.1	3,669.9
Нийт санхүүжилтэд улсын төсвийн эзлэх хувь		11.4	8.8	7.0	11.1	10.9	9.3

Эх сурвалж: Монгол Улсын 2021-2025 оны хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр

3.3.4 Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2022-2023 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулиар нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлыг дараах байдлаар баталсан байна.

Хүснэгт 9. Монгол Улсын 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2022-2023 оны төсвийн төсөөлөл /тэрбум төгрөг, хувь/

Эдийн засгийн үзүүлэлт	2020.11.13-ны өдрийн хуулиар			2021.07.07-ны өдрийн хуулиар		
	Төсвийн хүрээний мэдэгдэл	Төсвийн төсөөлөл		Төсвийн хүрээний мэдэгдэл	Төсвийн төсөөлөл	
	2021 он	2022 он	2023 он	2021 он	2022 он	2023 он
ДНБ-ий өсөлтийн хувь	7.2	4.4	6.5	6.5	4.6	6.3
Нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын дээд хэмжээ	13,951.6	13,068.7	13,403.6	15,748.3	14,852.0	15,925.1
Үүнээс, ДНБ-д эзлэх хувь	33.0	28.6	26.8	37.4	32.5	31.6
Нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээ	3,540.7	3,203.9	3,033.7	3,363.5	3,768.9	4,151.5
Үүнээс, ДНБ-д эзлэх хувь	8.4	7.0	6.1	8.0	8.2	8.2
Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ, өнөөгийн үнэ цэнээр	26,140.5	25,862.7	26,620.2	25,818.4	27,073.7	27,961.9
Үүнээс, ДНБ-д эзлэх хувь	61.9	56.5	53.2	61.3	59.2	55.5

Эх сурвалж: Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2022-2023 оны төсвийн төсөөллийн тухай болон түүнд өөрчлөлт оруулалт тухай хууль

3.3.5 Хөрөнгө оруулалтын 2021-2025 оны хөтөлбөрт санхүүжүүлэх эх үүсвэр нь шийдвэрлэгдээгүй дараах төсөл, хөтөлбөрийг баталсан нь хөтөлбөр хугацаандаа хэрэгжихгүй байх нөхцөлийг үүсгэж байна.

Тухайлбал:

Хүний хөгжил зорилтын хүрээнд:

- Зүрх судасны үндэсний төв байгуулах 130.0 тэрбум;

Амьдралын чанар ба дундаж давахарга зорилтын хүрээнд:

- Эко яармаг-1 гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийн төслийн 206.9 тэрбум;
- Ашиглалтын шаардлага хангахгүй байгаа нийтийн зориулалттай орон сууцны 58 барилгыг буулган шинээр барих төслийн 111.0 тэрбум;

Эдийн засаг зорилтын хүрээнд:

- Тавантолгойн 450 МВт-ын цахилгаан станц барих 2,092.5 тэрбум;

Амар тайван, аюулгүй нийгэм зорилтын хүрээнд:

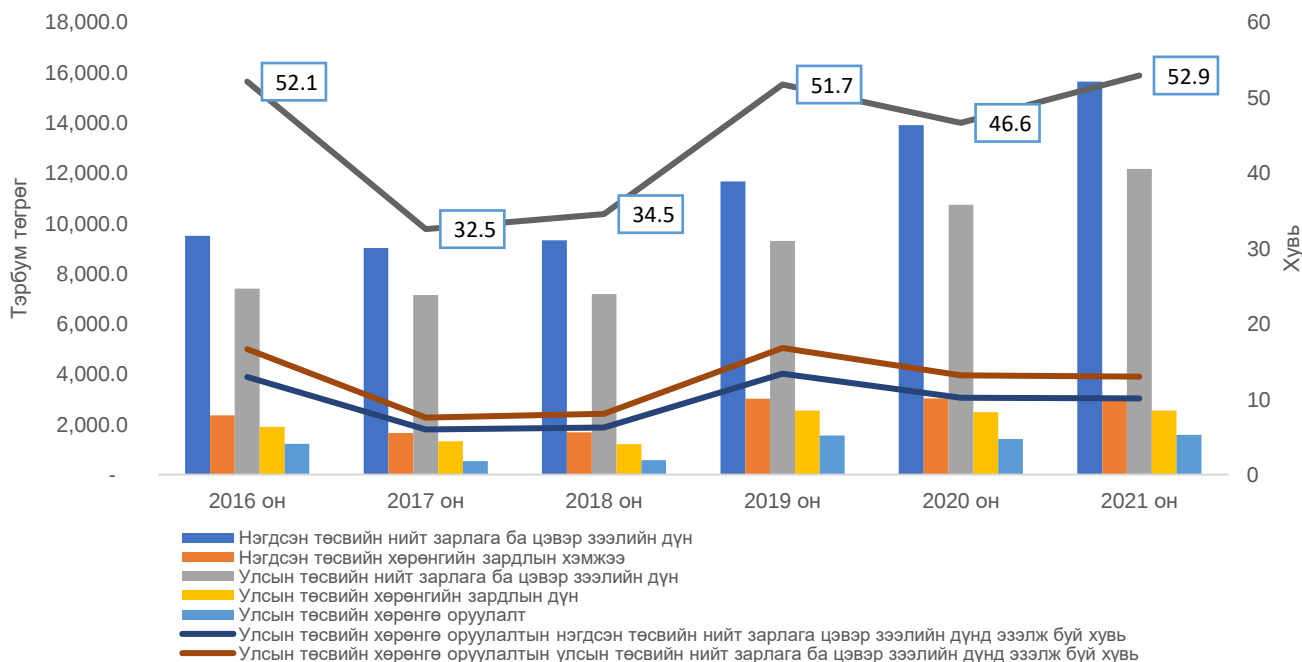
- Улаанбаатар хот, аймгийн төвийн гудамж талбайг камержуулах төслийн 82.9 тэрбум;

Улаанбаатар ба дагуул хот зорилтын хүрээнд:

- Багануур үйлдвэрлэл, технологийн паркийн дэд бүтцийг өргөтгөх төслийн 161.2 тэрбум;
- Багахангай хөнгөн үйлдвэрийн үйлдвэрлэл технологийн парк байгуулах 34.9 тэрбум;
- Налайхын барилгын материалын үйлдвэрлэл, технологийн дэд бүтэц байгуулах төслийн 133.6 тэрбум;
- Туул-1 коллектор болон ариутгах татуургын шугам сүлжээний барилга угсралтын ажлын 21.8 тэрбум, нийт 2,974.8 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийг тодорхойлоогүй байна.

3.3.6 Монгол Улсын 2021-2025 оны хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрт 2021 онд гадаадын зээл, тусламж болон улс, нийслэлийн төсвөөр хэрэгжих хөрөнгө оруулалтын төсөл, хөтөлбөрийн тухайн онд санхүүжих дүн 4,881.1 тэрбум төгрөгөөр батлагдсан. Харин Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдлээр нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын хэмжээг 3,363.5 тэрбум төгрөгөөр баталсан нь дунд хугацааны бодлогын хэрэгжилт хангагдахгүй байх эрсдэлийг бий болгожээ.

3.3.7 Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн хөрөнгийн зардлын гүйцэтгэл 2,982.2 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 6.9 хувийг эзэлж байна.

Дүрслэл 2. Нэгдсэн төсөв болон улсын төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүнд хөрөнгийн зарлагын эзлэх хэмжээ /тэрбум төгрөг, хувь/

Эх сурвалж: Сангийн яам төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан 2015-2021 он

3.3.8 УИХ-аас 2020 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдөр баталсан Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хуулийн хоёрдугаар хавсралтаар 24 ТЕЗ-ийн төсвийн багцад 3,763.5 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 1,100 төсөл, арга хэмжээг 1,390.9 тэрбум төгрөгөөр санхүүжүүлэхээр төлөвлөсөн байна.

3.3.9 Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хуульд УИХ-ын 2021 оны 7 дугаар сарын 7-ны өдөр оруулсан өөрчлөлтөөр шинээр эрүүл мэндийн салбарын тоног төхөөрөмж /улсын хэмжээнд/ төсөл, арга хэмжээний төсөвт өртөг, санхүүжих дүнг 110.0 тэрбум төгрөгөөр, мөн улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар дараа онуудад хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний техник, эдийн засгийн үндэслэл, зураг төсөв /улсын хэмжээнд/ төсөл, арга хэмжээний төсөвт өртөг, санхүүжих дүнг 8.0 тэрбум төгрөгөөр тус тус нэмэгдүүлж, 22 төсөл, арга хэмжээний санхүүжих дүнг 90.0 тэрбум төгрөгөөр бууруулжээ.

3.3.10 Төсөвт хийсэн тодотголоор 2021 онд өмнөх оноос он дамжин үргэлжлэн хэрэгжиж буй 643, шинээр 458, нийт 3,881.5 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 1,101 төсөл, арга хэмжээг 1,418.9 тэрбум төгрөгөөр санхүүжүүлэхээр баталжээ.

3.3.11 Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулиар улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн төсөл, арга хэмжээг өмнөх онтой харьцуулж төрлөөр ангилан хүснэгтээр харуулбал,

Хүснэгт 10. Улсын төсвийн 2020, 2021 оны хөрөнгө оруулалтын харьцуулалт, төсөвт өртөг, санхүүжих дүн, төсөл, арга хэмжээний тоо /тэрбум төгрөг/

Санхүүжилтийн эх үүсвэр	2020 он				2021 он				Өмнөх жилээс өссөн, буурсан	
	TAX- ний тоо	Санхүү- жих дүн	Санхүүжилт		TAX- ний тоо	Санхүү- жих дүн	Санхүүжилт			
			Дүн	Хувь			Дүн	Хувь	Төлөв	Гүйц
Улсын төсөв	1,347	1,330.9	1,093.6	82.2	1,101	1,418.9	1,311.4	92.4	88.0	217.8
Концессын эргэн төлөлт	9	323.5	321.0	99.2	5	266.3	266.2	100.0	-57.2	-54.8
Нийт дүн	1356	1,654.4	1,414.6	85.5	1,106	1,685.2	1,577.7	93.6	30.8	163.1

Эх сурвалж: Монгол Улсын 2020, 2021 оны төсвийн тухай хууль

3.3.12 Нийт санхүүжилтийн 76.4 хувийг барилга, байгууламж барих 787, 14.2 хувийг тоног төхөөрөмж худалдан авах 118, 6.2 хувийг их засварын 169, 3.2 хувийг техник, эдийн засгийн үндэслэл боловсруулах 27 төсөл арга хэмжээнд тус тус зарцуулахаар төлөвлөжээ.

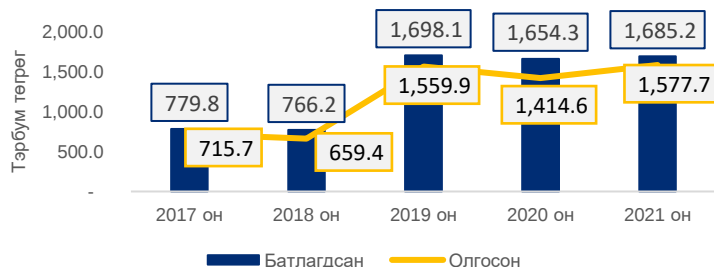
3.3.13 Тайлант оны улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийн дүнг салбараар нь авч үзвэл, дэд бүтцийн салбарт 43.1 хувь буюу 721.2 тэрбум, нийгмийн салбарт 39.9 хувь буюу 667.3 тэрбум, бусад салбарт 20.9 хувь буюу 286.7 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт хийхээр хуваарилсан байна.

Хүснэгт 11. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалт, салбараар, /тэрбум төгрөг/

Салбарын ангилал	2020 он		2021 он		Өмнөх жилтэй харьцуулахад өссөн, буурсан дүн
	Дүн	Хувь	Дүн	Хувь	
Дэд бүтэц	734.7	44.4	721.2	43.1	-13.5
Боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спорт	500.2	30.2	454.7	27.1	-45.5
Эрүүл мэнд	128.0	7.7	188.0	11.2	60.0
Хөдөлмөр, нийгмийн хамгаалал	12.7	0.8	24.6	1.5	11.9
Төрийн төв байгууллагууд	176.1	10.6	186.1	11.1	10.0
Хууль сахиулах, батлан хамгаалах	59.6	3.6	59.6	3.6	0.0
Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуй	39.0	2.4	39.2	2.3	0.2
Хүнд үйлдвэр	4.1	0.2	1.7	0.1	-2.4
Дүн	1,654.4	99.9	1,675.2	100.0	20.7

Эх сурвалж: УАГ, Сангийн яам

Дүрслэл 3. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын санхүүжилт, гүйцэтгэлийн судалгаа, /тэрбум төгрөг/

3.3.14 Сүүлийн жилүүдэд цар тахлын улмаас эдийн засгийн өсөлт буурсан хэдий ч хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийг сүүлийн 3 жилд тогтвортой хэмжээнд хадгалсан байна.

3.3.15 Улсын хэмжээнд 2021 онд шинээр хэрэгжүүлэхээр баталсан 420.4 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 109.4 тэрбум төгрөгөөр санхүүжүүлэх 134

төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулах эрхийг ТХААГ-т, 254.2 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөгтэй 89.3 тэрбум төгрөгөөр санхүүжүүлэх 214 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх эрхийг Засгийн газрын шийдвэрээр орон нутгийн Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарт олгосон байна.

3.3.16 Тайлант онд Сангийн сайдын 2021 оны 102 дугаар тушаалаар “Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагааг төлөвлөх, тайлагнах журам”-ыг шинэчлэн баталж, журамд худалдан авах ажиллагааг төлөвлөх хугацааг төсөв захирагчийн ангиллаар тодорхойлж, өмнөх журмаар ТЕЗ-ийн тухайн оны худалдан авах ажиллагааны хэрэгжилтэд Төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагад үнэлгээ хийдэг байсныг өөрчилж, төлөвлөх, тайлагнах үйл ажиллагааг цахимаар хянаж, баталгаажуулахаар журамласан байна.

3.3.17 Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2021 онд шинээр хэрэгжүүлэхээр баталсан төсөл, арга хэмжээний тендерийг зохион байгуулж гүйцэтгэгчийг шалгаруулахдаа 74.0 хувьд нээлттэй тендер шалгаруулалт, 18.2 хувьд тендер шалгаруулалтын онцгой журам, 4.6 хувьд зөвлөх үйлчилгээний аргыг ашигласан байна.

Хүснэгт 12. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2021 онд шинээр хэрэгжих төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулсан байдал, төсөл, арга хэмжээний тоо /тэрбум төгрөг/

Ангилал	ТАХ-ний тоо	Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн	Худалдан авах ажиллагааны арга				Нууц
				НТШ	Онцгой журам	Зөвлөх үйлчилгээ	Шууд ХА	
Барилга, байгууламж	257	658.5	226.9	206	43	1		7
Их засвар	88	59.3	52.3	69	17			2
Тоног төхөөрөмж	89	217.7	181.6	61	23		1	4
ТЭЗҮ	23	13.7	12.8	2		20		1
ДҮН	457	949.2	473.6	338	83	21	1	14
Эзлэх хувь				74.0	18.2	4.6	0.2	3.1

Эх сурвалж: Сангийн яам

Нийт 14 төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааг нууцад хамруулсан.Үүнд:

- Барилга байгууламжийн 6, их засварын 2, тоног төхөөрөмж худалдан авах 4, нийт 40.5 тэрбум төгрөгийн 12 төсөл, арга хэмжээг ТБОНӨТХ-ийн 3 дугаар зүйлийн 3.4 дэх хэсэгт заасныг үндэслэн нууцад хамааруулсан;
- Сангийн сайдын багцад төлөвлөсөн Гадаадын зээл, тусламжаар хэрэгжих төслүүдийн Монголын талын хөрөнгө оруулалт /Улсын хэмжээнд/, "Хөгжлийн хөтөч-Дэд бүтэц" төсөл, хилийн боомтын дэд бүтцийн хүрээнд хийгдэх ажлын техник, эдийн засгийн үндэслэл, зураг, төсөв /Улсын хэмжээнд/ 2 төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааг тухайн зээлийн хэлэлцээрийн хүрээнд зохион байгуулсан.

3.3.18 Тайлант онд улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтээр 1,311.6 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт олгож, гүйцэтгэл 92.4 хувьтай, концессын "барих-шилжүүлэх" төрлөөр хэрэгжүүлсэн 5 төслийн эргэн төлөлтөд 266.3 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийг тус тус олгож, эдгээр нь улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын нийт санхүүжилтийн гүйцэтгэл 1,577.7 тэрбум төгрөгийн буюу 93.6 хувьтай гэж Сангийн яам тайлагнасан байна.

Хүснэгт 13. Төсөл, арга хэмжээний санхүүжилт, ажлын гүйцэтгэл /тэрбум төгрөг/

№	ТЕЗ	ТАХ-ний тоо	Төсөвт өртөг	Санхүүжих дүн	Санхүүжилтийн гүйцэтгэл		Ажлын бодит гүйцэтгэлээр		ТЕЗ-ийн барьцаа хөрөнгийн дансанд байршуулсан		Зарцуулагдаагүй үлдэгдлийг төсөвт татан төвлөрүүлсэн хөрөнгийн хэмжээ	
					Дүн	Хувь	Дүн	Хувь	Дүн	Хувь	Дүн	Хувь
1	МУЕТГД	1	1.1	1.1	1.1	99.8	1.1	99.8	-	-	0.002	0.19
2	МУИХД	1	3.6	3.6	3.4	96.1	1.6	45.7	1.8	50.4	0.1	3.88
3	МУЕС	35	151.1	32.8	32.1	97.8	20.1	61.1	12.0	36.7	0.7	2.16
4	МУШС	6	32.6	22.0	22.0	100.0	21.9	99.7	0.1	0.3	0.004	0.02
5	ЗГХЭГД	48	111.5	31.0	28.7	92.6	21.4	69.0	7.3	23.6	2.3	7.43
6	БОАЖС	19	32.0	18.0	16.8	93.2	13.3	73.8	3.5	19.4	1.2	6.82
7	БХС	5	13.1	6.2	6.1	99.3	4.6	74.1	1.6	25.2	0.040	0.66
8	ГХС	2	4.3	4.3	4.3	98.5	4.3	98.5	-	-	0.1	1.47
9	CaC	9	289.9	88.2	54.8	62.2	38.4	43.5	16.5	18.7	33.4	37.83
10	ХЗДХС	22	69.1	29.2	28.9	99.0	28.9	99.0	-	-	0.3	1.04
11	ХНХС	41	73.1	24.6	23.6	95.7	14.7	59.5	8.9	36.2	1.1	4.30
12	БХБС	181	425.0	193.3	182.6	94.5	143.3	74.1	39.3	20.4	10.7	5.53
13	БШУС	354	887.8	361.8	337.3	93.2	257.3	71.1	80.0	22.1	24.6	6.79
14	СоС	86	549.0	92.8	89.7	96.6	59.6	64.2	30.1	32.5	3.1	3.35
15	ЗТХС	108	659.7	233.6	220.2	94.3	168.3	72.1	51.9	22.2	13.4	5.74
16	УУХУС	1	3.7	1.7	1.7	97.0	1.7	97.0	-	-	0.1	3.03
17	ХХААХУС	40	50.4	21.1	20.0	94.8	16.0	75.6	4.1	19.2	1.1	5.23
18	ЭХС	30	153.0	38.1	36.6	96.2	24.0	63.2	12.6	33.0	1.4	3.79
19	ЭМС	96	320.7	188.0	175.8	93.5	71.9	38.3	103.9	55.2	12.2	6.51
20	АТГД	2	1.2	1.2	1.1	99.2	1.1	99.2	-	-	0.009	0.78
21	ШЕЗ	2	4.0	4.0	3.7	92.4	3.7	91.8	0.0	0.7	0.3	7.57
22	УЕП	10	43.5	20.3	20.0	98.2	15.1	74.2	4.9	24.0	0.4	1.78
23	МУЕА	1	1.5	1.5	0.6	42.5	0.6	42.5	-	-	0.9	57.51
24	СЗХД	1	0.5	0.5	0.4	73.9	0.4	73.9	-	-	0.1	26.07
Улсын төсвийн дүн		1101	3,881.4	1,418.9	1,311.6	92.4	933.3	65.8	378.4	26.7	107.5	7.57
Концессын дүн		5	849.8	266.3	266.2	100.0	266.2	100.0	-	-	0.03	0.01
Нийт		1106	4,731.2	1,685.2	1,577.7	93.6	1,199.5	71.2	378.4	22.5	107.5	6.38

Эх сурвалж: УАГ, Сангийн яам

3.3.19 Төсвийн тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.1.7, 10.1.14, цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.2, 7.3-т заасныг тус тус үндэслэн Засгийн газрын 2021 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн 397 дугаар тогтоолоор улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийн үлдэгдлийг Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын барьцаа хөрөнгийн дансанд төвлөрүүлэх шийдвэр гаргасан байна.

3.3.20 Хөрөнгө оруулалтын гүйцэтгэлд олгосон санхүүжилтийг авч үзвэл, төлөвлөсөн дүнгийн 71.2 хувь буюу 1,199.3 тэрбум төгрөгийг ажлын бодит гүйцэтгэлээр олгож, Засгийн газрын 2021 оны 397 дугаар тогтоолд үндэслэн 22.9 хувь буюу 378.4 тэрбум төгрөгийн санхүүжилтийг ТЕЗ-ийн барьцаа хөрөнгийн дансанд байршуулсан байна.

3.3.21 Харин ТЕЗ-дын тайлант онд зарцуулагдаагүй үлдэгдэл 8.2 хувь буюу 107.4 тэрбум төгрөгийг төсөвт татан төвлөрүүлсний 32.0 хувь буюу 34.4 тэрбум төгрөг нь худалдан авах ажиллагааны хэмнэлтээс, 40.0 хувь буюу 43.0 тэрбум төгрөг нь ажлын гүйцэтгэл гараагүйгээс, 27.9 хувь буюу 30.0 тэрбум төгрөг нь гэрээ байгуулаагүйгээс тус тус шалтгаалжээ.

3.3.22 Тайлант онд улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжиж, байнгын ашиглалтад оруулсан төсөл, арга хэмжээний үр дүнг салбараар гаргаж харьцуулахад төмөр бетон гүүр, соёлын төв, эмнэлгийн барилгаас бусад чиглэлээр ашиглалтад орсон барилга, байгууламжийн хүчин чадал өмнөх 5 жилийн дунджаас буурсан үзүүлэлттэй байна.

Хүснэгт 14. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрээр санхүүжиж ашиглалтад орсон барилга, байгууламжийн судалгаа, хүчин чадал

Барилга, байгууламжийн ангилал	Хэмжих нэгж	2016 он	2017 он	2018 он	2019 он	2020 он	5 жилийн дундаж	2021 он	Өмнөх 5 жилийн дунджаас өссөн, буурсан
Хатуу хучилттай авто зам	км	176.6	844.8	135.5	63.6	155.9	275.3	208.9	-66.4
Төмөр бетон гүүр	у/м	289.9	509.6	202.4	341.7	659.6	400.6	1,208.5	807.9
ЦДАШ	км	65.3	0	150	2000	326.1	508.3	10	-498.3
Цэцэрлэг	орны тоо	2,170	4,295	1,580	10,455	8,515	5,403.0	4,375	-1,028.0
Сургууль	суудлын тоо	8,008	15,070	3,968	17,110	10,800	10,991.2	6,104	-4,887.2
Дотуур байр	орны тоо	620	900	170	1580	2145	1,083.0	675	-408.0
Соёлын төв	суудлын тоо	1,400	0	1,050	4,180	4,240	2,174.0	2,640	466.0
Хүн эмнэлэг	орны тоо	545	110	60	348	645	341.6	536	194.4

Эх сурвалж: ЯАГ

3.4 Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, арга хэмжээ, үр дүн

3.4.1 Монгол Улсын Урт хугацааны хөгжлийн бодлого “Алсын хараа-2050”, Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл, Монгол Улсын Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрүүдийн хүрээнд 56 ТЕЗ-ийн хэрэгжүүлэх 153 хөтөлбөр 958 арга хэмжээнд 16,452.1 тэрбум төгрөгийг зарцуулахаар төлөвлөжээ.

3.4.2 Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хуулийн нэгдүгээр хавсралтаар баталсан “Төсвийн ерөнхийлөн захирагч бүрийн 2021 онд хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн талаарх чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлт”-д 32 ТЕЗ-ийн хэрэгжүүлэх 88 хөтөлбөрийн хүрээнд 372 арга хэмжээний хүрэх үр дүнгийн үзүүлэлтийг баталжээ.

3.4.3 Аймаг, нийслэлийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас Засаг даргын хэрэгжүүлэх 65 хөтөлбөрийн хүрээнд 586 арга хэмжээ баталсан байна.

3.4.4 Монгол Улсын 2021 оны төсвийн жилд зарцуулах зарлагын хэмжээг анх батлагдсан төсвөөс тодотголоор 1,796.7 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлсэн боловч ТЕЗ-дын хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанар болон тоо хэмжээнд тодотголоор өөрчлөлт оруулж, шинэчлэн батлаагүй байна.

3.4.5 ТЕЗ-д жилийн төсвийн төслийг боловсруулахдаа Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх үндсэн чиглэл, Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөртэй¹² уялдуулалгүйгээр хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, арга хэмжээ, хүрэх үр дүнг хэт ерөнхий байдлаар тусгажээ.

3.4.6 Улсын ТЕЗ-дын дараах 3 арга хэмжээ огт хэрэгжээгүй байна.

Үүнд: МУЕС-Төрийн өмчийн эд хөрөнгийн үзлэг тооллого зохион байгуулаагүй, БХБС- Газрын харилцаа, геодези, зураг зүйн салбарын холбогдох 6 хуулийн төслүүдийг УИХ-д өргөн барьж батлуулаагүй, БШУС-Багшлах дадлагад хамрагдах 730 суралцагчийн зардлыг төсөвт тусгаагүй байна.

3.4.7 Цар тахлын эрсдэлийг бууруулах зорилгоор улс орны эдийн засгийг сэргээх, идэвхжүүлэх, иргэдийн эрүүл мэнд, орлогыг хамгаалах чиглэлээр Засгийн газраас авч хэрэгжүүлсэн багц арга хэмжээний хүрээнд зарим хуулийн өөрчлөлт, Засгийн газрын цаг үеийн шийдвэрээс хамаарч 6 ТЕЗ-ийн 11 хөтөлбөрийн 19 арга хэмжээ 2021 оны зорилтот түвшинд хүрээгүй, 0-60.0 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

Тухайлбал: Эрүүл мэндийн сайдын эрхлэх асуудлын хүрээний 4 хөтөлбөрийн 16 арга хэмжээнд 1,061.5 тэрбум төгрөгийг зарцуулж, 98.3 хувийн гүйцэтгэлтэй ажилласан боловч нийт төлөвлөсөн арга хэмжээнээс 6 нь зорилтот түвшиндээ хүрээгүй байгаа нь хэрэгжүүлэх хөтөлбөр арга хэмжээ батлагдсан төсөвтэй уялдахгүй байна.

3.4.8 Төсвийн төсөл бэлтгэх удирдамжид төсвийг улсын эдийн засаг, нийгмийг хөгжүүлэх үндсэн чиглэл болон Засгийн газрын үйл ажиллагааны хөтөлбөртэй уялдуулан боловсруулах, хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хөтөлбөрийн хүрэх үр дүнгийн чанар болон тоо хэмжээний үзүүлэлтийг

¹² Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 24 дүгээр тогтоолоор баталсан.

тооцох, үнэлэх, шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулаагүй, өмнөх аудитаар өгсөн зөвлөмжийг хэрэгжүүлээгүй байна.

3.5 Улсын төсвийн тэнцэл

3.5.1 Тайлант онд улсын төсвийн тэнцвэржүүлсэн нийт тэнцлийг 3,476.9 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай байхаар төлөвлөж, гүйцэтгэлээр 3,107.7 тэрбум төгрөгт хүрч, өмнөх оноос 20.4 хувиар буурсан байна.

3.5.2 Гадаад үнэт цаасыг дахин санхүүжүүлэх зорилгоор шинээр 2,849.2 тэрбум төгрөгийн Сенчири бонд гаргаж, төслийн зээлээс 1,110.8 тэрбум, улсын төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэх зорилгоор хөтөлбөрийн зээлээс 285.0 тэрбум Тогтворжуулалтын сангаас 728.7 тэрбум, өмч хувьчлалын орлогоос 0.5 тэрбум, харилцах болон хадгаламжийн дансны үлдэгдлээс 2,108.0 тэрбум төгрөгийн эх үүсвэрийг бүрдүүлсэн байна.

3.5.3 Дээрх эх үүсвэрүүдээс Засгийн газрын гадаад үнэт цаасны үндсэн төлбөрт 3,025.7 тэрбум, гадаад зээлийн үндсэн төлбөрт 732.8 тэрбум, дотоод үнэт цаасны үндсэн төлбөрт 216.0 тэрбум, төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэхэд 3,107.7 тэрбум төгрөгийг зарцуулжээ.

ТӨСВИЙН
ТӨЛӨВЛӨЛТМОНГОЛ
УЛСЫН 2021
ОНЫ НЭГДСЭН
ТӨСӨВМОНГОЛ
УЛСЫН 2021
ОНЫ ТӨСӨВОРОН
НУТГИЙН 2021
ОНЫ ТӨСӨВНДС, ЭМДС-
ИЙН 2021
ОНЫ ТӨСӨВМОНГОЛ
УЛСЫН
ЗАСГИЙН
ГАЗРЫН ӨРЗАСГИЙН
ГАЗРЫН
ХӨТӨЛБӨРАУДИТЫН
ОНЦЛОХ
АСУУДАЛШИЛЭН
ДАНСНЫ
ТУХАЙ ХҮҮЛЬДҮГНЭЛТ,
ЗӨВЛӨМЖ

IV БҮЛЭГ. ОРОН НУТГИЙН 2021 ОНЫ ТӨСӨВ

4.1 Орон нутгийн төсвийн орлого

4.1.1 Орон нутгийн төсвийн нийт орлого ба тусламжийг 3,604.1 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөснөөс 2.5 хувиар буюу 88.6 тэрбум төгрөгөөр илүү төвлөрүүлж, өмнөх оноос 545.9 тэрбум төгрөгөөр өссөн байна.

4.1.2 Нийт орлого ба тусламжийн орлогын 44.8 хувийг татварын, 55.2 хувийг татварын бус орлого эзэлж байна.

Хүснэгт 18. Орон нутгийн 2021 оны төсвийн орлого /тэрбум төгрөг/

Үзүүлэлт	2020 он гүйц	2021 он			
		Төлөв	Гүйц	Хувь	Зөрүү
Нийт орлого ба тусламжийн дүн	3,146.8	3,604.1	3,692.7	102.5	88.6
Татварын орлого	1,235.5	1,571.5	1,652.5	105.2	81.0
Орлогын албан татвар	828.9	1,050.5	1,114.5	106.1	64.0
Хөрөнгийн албан татвар	154.9	183.0	201.1	109.9	18.1
Бусад татвар төлбөр хураамж	251.7	338.0	336.9	99.7	-1.1
Татварын бус орлого	1,911.3	2,032.6	2,040.2	100.4	7.6
Нийтлэг бус татварын орлого	197.1	230.5	261.1	113.3	30.6
Хөрөнгийн орлого	1.2	1.5	2.2	148.3	0.7
Тусламжийн орлого		5.3	4.0	75.1	-1.3
НДС		10.4	7.3	70.5	-3.1
Тусламж/ Шилжүүлэг	1,713.0	1,784.9	1,765.6	98.9	19.3

4.1.3 Татварын орлогын 1,114.5 тэрбум төгрөгийг орлогын албан татвар, 201.1 тэрбум төгрөгийг хөрөнгийн албан татвар, 336.9 тэрбум төгрөгийг бусад татвар хураамж бүрдүүлсэн байна.

4.1.4 Орон нутгийн нийт орлого 88.6 тэрбум төгрөгөөр давж биелсэн боловч Дорноговь, Өмнөговь аймгуудын орлогын төлөвлөгөө 18.9 тэрбум төгрөгөөр дутуу гүйцэтгэлтэй байна.

Хүснэгт 19. Орон нутгийн 2021 оны нийт орлого ба тусламж /тэрбум төгрөг/

Аймаг, нийслэл	Орлого				Аймаг, нийслэл	Орлого			
	Төлөв	Гүйц	Хувь	Зөрүү		Төлөв	Гүйц	Хувь	Зөрүү
Архангай	83.0	86.0	103.6	3.0	Орхон	119.9	129.5	108.0	9.6
Баян-Өлгий	95.7	96.9	101.3	1.2	Өвөрхангай	99.7	105.1	105.5	5.4
Баянхонгор	90.1	93.1	103.3	3.0	Өмнөговь	234.9	224.2	95.5	-10.7
Булган	71.3	76.4	107.1	5.1	Сүхбаатар	76.7	79.6	103.7	2.8
Говь-Алтай	75.2	76.5	101.7	1.3	Сэлэнгэ	103.9	110.1	106.0	6.3
Говьсүмбэр	19.1	22.7	118.9	3.6	Төв	99.6	108.5	109.0	8.9
Дархан-Уул	80.2	83.7	104.4	3.5	Увс	85.7	87.4	101.9	1.7
Дорноговь	99.9	91.8	91.8	-8.2	Улаанбаатар	1655.1	1686.1	101.9	31.0
Дорнод	79.2	82.2	103.7	3.0	Ховд	90.6	91.3	100.8	0.7
Дундговь	56.3	57.6	102.3	1.3	Хөвсгөл	120.5	126.0	104.5	5.5
Завхан	81.6	85.8	105.1	4.2	Хэнтий	85.8	92.4	107.7	6.6
Нийт дүн						3,604.1	3,692.7	102.5	88.6

4.1.5 Тайлант онд Улсын төсвөөс орон нутгийн төсөвт санхүүгийн дэмжлэг 179.2 тэрбум, ОНХС-ийн шилжүүлэг 219.1 тэрбум, тусгай зориулалтын шилжүүлгээр 1,358.2 тэрбум, ЭМДС-аас 7.3 тэрбум, тусламжийн эх үүсвэрээс санхүүжих 4.0 тэрбум, төсөвт байгууллагын үйл ажиллагааны орлого 74.5 тэрбум, урьд оны үлдэгдлээс санхүүжих 3.8 тэрбум нийт 1,846.1 тэрбум төгрөгийг олгосон бөгөөд орон нутгийн суурь орлого 1,655.3 тэрбум төгрөг байна.

4.1.6 Орон нутгийн төсвөөс улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлогыг өмнөх онтой харьцуулахад 351.5 тэрбум төгрөг буюу 3 дахин нэмэгдсэн байна.

4.1.7 Тайлант онд Дорноговь аймаг улсын төсөвт 2.0 тэрбум төгрөгийн орлогыг төвлөрүүлээгүй, Монгол Улсын 2021 оны Төсвийн тухай хуулийг хэрэгжүүлээгүй байна.

4.2 Орон нутгийн төсвийн зарлага

4.2.1 Тайлант оны орон нутгийн төсвийн нийт зарлага 3,501.4 тэрбум төгрөг буюу 90.2 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

Хүснэгт 20. Орон нутгийн төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн /тэрбум төгрөг/

Үзүүлэлт	2020 он гүйц	2021 он			
		Төлөв	Гүйц	Хувь	Зөрүү
Нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн	3,157.2	3,883.4	3,501.4	90.2	382.0
А. Урсгал зардал	2,592.6	3,211.8	3,045.1	94.8	166.7
Бараа, ажил үйлчилгээний зардал	2,171.2	2,378.0	2,259.5	95.0	118.5
Хүү	6.4	6.0	6.0	100.0	0.0
Татаас	168.6	190.2	175.5	92.3	14.6
Урсгал шилжүүлэг	246.4	637.5	604.0	94.7	33.5
Б. Хөрөнгийн зардал	546.8	634.1	438.5	69.2	195.6
В. Эргэж төлөгдөх төлбөрийг хассан цэвэр зээл	17.8	37.6	17.9	47.6	19.7

4.2.2 Орон нутгийн төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээлийн 87.0 хувийг урсгал, 12.5 хувийг хөрөнгийн, 0.5 хувийг эргэж төлөгдөх цэвэр зээл эзэлж байна.

4.2.3 Тайлант онд аймаг, нийслэлийн ИТХ-аар төсөвт 1-3 удаа тодотгол хийж орлого, зарлагыг 50.0 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдүүлэн баталжээ.

4.2.4 Хөрөнгийн зардал өмнөх оноос 108.3 тэрбум төгрөгөөр буурч, эргэж төлөгдөх төлбөрийг хассан цэвэр зээл 0.1 тэрбум, урсгал зардал 452.5 тэрбум төгрөгөөр өсөж, нийт зардал 10.9 хувиар нэмэгдсэн байна.

Хүснэгт 21. Аймаг, нийслэлийн 2021 оны төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээл /тэрбум төгрөг/

Аймаг, нийслэл	Зарлага				Аймаг, нийслэл	Зарлага			
	Төлөв	Гүйц	Хувь	Зөрүү		Төлөв	Гүйц	Хувь	Зөрүү
Архангай	90.5	81.7	90.3	8.8	Орхон	145.7	129.1	88.6	16.6
Баян-Өлгий	97.7	95.5	97.8	2.2	Өвөрхангай	106.3	100.5	94.5	5.8
Баянхонгор	96.0	89.2	92.9	6.9	Өмнөговь	257.1	230.1	89.5	27.0
Булган	75.8	68.6	90.6	7.1	Сүхбаатар	81.2	72.6	89.3	8.7
Говь-Алтай	82.1	72.6	88.4	9.5	Сэлэнгэ	111.5	100.7	90.3	10.8
Говьсүмбэр	21.3	19.4	91.1	1.9	Төв	108.7	96.2	88.6	12.4
Дархан-Уул	86.4	73.8	85.5	12.5	Увс	90.2	85.5	94.8	4.7
Дорноговь	101.7	87.8	86.3	13.9	Улаанбаатар	1779.1	1591.5	89.5	187.7
Дорнод	84.2	76.9	91.3	7.4	Ховд	94.7	88.4	93.3	6.4
Дундговь	64.2	56.4	87.9	7.8	Хөвсгөл	127.2	118.2	93.0	9.0
Завхан	85.1	79.9	93.9	5.2	Хэнтий	96.7	86.9	89.9	9.8
Нийт дүн						3,883.4	3,501.4	90.2	382.0

4.2.5 Орон нутгийн ТЕЗ, түүний харьяа зарим байгууллагууд төсвийн сахилга бат, дотоод хяналт сул байгаагаас 18.6 тэрбум төгрөгийн алдаа зөрчил илэрсэн байна. Тухайлбал:

- Засгийн газрын 2021 оны “Төсвийн хэмнэлтийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 43 дугаар тогтоолыг зөрчиж тоног төхөөрөмж, автомашин, тавилга эд хогшил худалдан авсан, цалин хөлсийг нэмэгдүүлж, шагнал урамшуулал олгож батлагдсан төсөвт зардлыг хэмнэлгүй 10.3 тэрбум төгрөг зарцуулсан. (Баянхонгор аймаг 0.4 тэрбум, Хэнтий 0.7 тэрбум, Дундговь 1.5 тэрбум, Улаанбаатар 7.7 тэрбум);
- Нийслэл, дүүргүүд 4.3 тэрбум төгрөгийн хөрөнгийн худалдан авалтыг хийхдээ “Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай” хуулийг хэрэгжүүлээгүй.
- Өмнөговь аймгийн хэмжээнд 124 байгууллага 685 автомашин ашиглаж, төсвөөс 4.0 тэрбум төгрөгийн зардал гаргасан.
- Тухайн жилийн төсвийн хөтөлбөр арга хэмжээ, хүрэх үр дүн, чанарын болон тоо хэмжээний үзүүлэлтийг, төсвийн захирагч бүрээр бэлтгэн ИТХ-ын тогтоолоор батлуулсан боловч, ТЕЗ-дын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайланг хөтөлбөр, арга хэмжээгээр тайлагнаагүй. (Улаанбаатар, Баянхонгор, Төв, Сүхбаатар, Дорнод аймаг)
- Төсвийн захирагч нарын дотоод хяналт сулаас дээд шатны байгууллагаас хэрэгжүүлж буй бодлого чиглэл, шийдвэр журмыг бүрэн хэрэгжүүлээгүй, үйл ажиллагааны төлөвлөгөө батлуулаагүй,

төлөвлөсөн ажлыг бүрэн хэрэгжүүлж тайлагнаагүй, хөтөлбөр арга хэмжээний хэрэгжилтэд тавих хяналт хангалтгүй байна. (Архангай, Булган, Говь сүмбэр аймаг)

4.2.6 СХС-ийн зээлийн эргэн төлөлтөд 38.1 тэрбум төгрөг төлөвлөснөөс гүйцэтгэлээр 28.6 тэрбум төгрөг төвлөрч сангаас санхүүжих хөтөлбөр арга хэмжээний хэрэгжилт хангагдаагүй байна.

4.2.7 Орон нутгийн ТЕЗ-дын орон тоог 109,504-өөр баталснаас, гүйцэтгэлээр 2,125 орон тоо дутуу боловч 6 аймаг 404 орон тоо хэтрүүлсэн байна. (Баян-Өлгий 242, Дархан-Уул 47, Орхон 75, Архангай 25, Говь сүмбэр 12, Увс аймаг 3)

4.2.8 Албан тушаалтны буруутай үйлдлээс хууль бусаар ажлаас халагдсан 91 ажилтанд Шүүхийн шийдвэрээр 0.6 тэрбум төгрөгийн нөхөн олговрыг төсвөөс олгож, буруутай албан тушаалтнаар нөхөн төлүүлээгүй байна.

4.2.9 НӨХГ-ын үндсэн хөрөнгөнд бүртгэлтэй 1.7 тэрбум төгрөгийн Буянт-Ухаа-1 орон сууцны хорооллын 30 айлын орон сууцыг Нийслэлийн нутгийн захиргааны байгууллагын албан хаагчдад “орон сууц худалдах гэрээ”-ний дагуу төсвөөс олгосон төлбөрийн үлдэгдэл 0.9 тэрбум төгрөгийг холбогдох албан хаагчдаас барагдуулах арга хэмжээ аваагүй байна.

4.2.10 Засгийн газрын 2019 оны 6 дугаар сарын 5-ны өдрийн “Түрээсийн орон сууцны талаар авах арга хэмжээний тухай” 223 дугаар тогтоолын дагуу нийслэлд 972 айлын 18 барилгыг Монгол Улсын Хөгжлийн банктэй “Үл хөдлөх эд хөрөнгө зээлээр худалдан авах” 2/48 тоот гэрээг байгуулан шилжүүлж авсан байна. Гэрээний хавсралт 2-т заасан зээл, зээлийн хүүгийн төлбөрийн нийт 89.6 тэрбум төгрөгөөс 2020-2022 онуудад зээлийн хүүгийн төлбөрийн 16.3 тэрбум төгрөгийг нийслэлийн төсвөөс төлөхөөр байна.

4.2.11 Орон нутгийн хөгжлийн сангийн төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалттай холбоотой 0.9 тэрбум төгрөгийн алдаа, зөрчил илэрчээ. Үүнд:

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх төсөл арга хэмжээний төлөвлөгөөнд иргэдийн саналаар дэмжигдээгүй төсөл арга хэмжээг санхүүжүүлсэн, улсын төсвийн байгууллагуудад хөрөнгө худалдан авч өгсөн. (Баянхонгор аймаг 0.5 тэрбум, Сэлэнгэ 0.4 тэрбум төгрөг)

4.3 Орон нутгийн төсвийн 2021 оны хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөний хэрэгжилт.

Төсөл, арга хэмжээг хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн дунд болон богино хугацааны баримт бичгүүдтэй бүрэн уялдуулж төлөвлөөгүй байна.

4.3.1 Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2021 онд нийт 351.9 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий 1825 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр баталсан байна.

4.3.2 Шинээр хэрэгжүүлэхээр баталсан 256.9 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий 1665 төсөл, арга хэмжээний 8-88 хувь нь Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.7.26¹³, 6.1.10¹⁴ дахь заалт, Сангийн сайдын 2019 оны 282 дугаар тушаалаар баталсан “Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнах журам”-ын 6.4¹⁵ дэх заалттай нийцээгүй.

Тухайлбал:

- 168 ТАХ буюу 11.0 хувь нь Аймгийг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл
- 119 ТАХ буюу 8.0 хувь нь Аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр
- 800 ТАХ буюу 88.0 хувь нь Аймгийн 2021 оны хөгжлийн төлөвлөгөөтэй тус тус уялдаагүй

4.3.3 Мөн 405 төсөл, арга хэмжээ буюу 24.2 хувь орон нутгийн холбогдох төсөвт байгууллагуудаас ирүүлсэн саналд үндэслээгүй нь Сангийн сайдын 2019 оны 282 дугаар тушаалаар батлагдсан “Төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээг төлөвлөх, санхүүжүүлэх, хянах, тайлагнах журам”-ын 3 дугаар зүйлийн 3.2.1-д төсөл, арга хэмжээний

¹³ Аймаг, нийслэл, хотыг хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэлийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах санхүүгийн эх үүсвэрийг тооцсон төсөл, арга хэмжээг тусгасан хөтөлбөрийг хавсаргах;.

¹⁴ орон нутгийн төсөв нь Аймаг, нийслэл, хотын хөгжлийн жилийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн байх.

¹⁵ Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нь энэ журмын 6.2-т заасан төсөл, арга хэмжээний саналыг ирүүлэхдээ дараах шалгуур үзүүлэлтийг хангаж буй эсэхийг судалж, холбогдох тайлан болон материалыг хавсаргасан байна.

саналыг аргачлалд заасан шалгуур үзүүлэлтээр судлан шинжилж, эрэмбэлэх, үнэлэх, 3.2.3¹⁶ дах заалттай нийцээгүй байна.

4.3.4 Төсөл, арга хэмжээг батлахдаа Төсвийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлийн 29.3.4¹⁷, 24.6¹⁸, 29 дүгээр зүйлийн 29.4¹⁹, Барилгын тухай хуулийн 12 дугаар зүйлийн 12.1.1²⁰, 40 дүгээр зүйлийн 40.2²¹-т зааснаар барилга, байгууламж, түүний их засварын ажлыг гүйцэтгэхдээ зураг төсөл, ажлын даалгаврыг урьдчилан боловсруулж батлуулсан байх, газрын зөвшөөрөл, бусад техникийн нөхцөл олгогдсон байхаар тусгайлан заасан байхад төсөвлөлтийн шаардлага хангаагүй зарим төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр баталсан байна.

4.3.5 Төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэх байршил, нэр, төсөвт өртөг тодорхойгүй, ерөнхий нэрээр, зураг төсөвгүй болон зураг төсвийг жагсаалт батлагдсанаас хойш боловсруулж, батлуулж байгаа нь төлөвлөсөн хугацаа, гүйцэтгэл, санхүүжилт, төсөвт өртөгт өөрчлөлт орох зэрэг хөрөнгө оруулалтын үр өгөөж, үр ашигт нөлөөлөх, тайлант хугацаанд хэрэгжихгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

4.3.6 Орон нутгийн хөрөнгө оруулалтаар хөрөнгө оруулалтын бус шинж чанартай, орон нутгийн чиг үүрэгт хамаарахгүй ТАХ-г санхүүжүүлсэн нь арвилан хэмнэлтгүй, үр ашиг багатай төдийгүй Төсвийн тухай хуулийн 4.1.24²², 6 дугаар зүйлийн 6.4.1²³, 6.4.2²⁴-т заасныг зөрчсөн байна.

4.3.7 Мөн Засгийн газрын 2021 оны “Төсвийн хэмнэлтийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 43 дугаар тогтоолын 1.4-д “Энэ тогтоол батлагдахаас өмнө Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн дагуу зарлагдсанаас бусад автомашин, албан конторын тавилга, албаны болон ажлын дүрэмт хувцас, амралт, алжаал тайлах, фитнесийн тоног төхөөрөмж, хэрэглэлийн худалдан авалтыг зохион байгуулахгүй байх” гэж заасан байхад хөрөнгийг худалдан авсан байна.

Зарим төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааг ил тод, нээлттэй өрсөлдөх боломжоор ханган, зохион байгуулж, шаардлага хангасан гүйцэтгэгч шалгаруулаагүй байна.

4.3.8 Орон нутгийн төсвийн 2021 оны хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр баталсан 1148 төсөл, арга хэмжээний худалдан авах ажиллагааг зарласнаас 187.5 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий 1122 ТАХ-ний гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулсан бөгөөд харьцуулалтын аргаар 417, шууд худалдан авалтаар 194, нээлттэй тендер шалгаруулалтаар 537 тендер шалгаруулалт зохион байгуулсан байна.

4.3.9 ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1-д “Захиалагч тендерийн урилгыг үндэсний хэмжээний өдөр тутмын сонин, худалдан авах ажиллагааны цахим систем болон хэвлэл мэдээллийн бусад хэрэгслээр нийтэд зарлан мэдээлнэ” гэсэн заалтын дагуу цахимаар 1093, уламжлалт аргаар 55 төсөл, арга хэмжээний урилгыг мэдээлсэн байна. Шалгаруулалтын явцад 32 гомдол гарсан байгаа нь дахин зарлаж, төсөл, арга хэмжээнүүд хугацаа хоцрох, оройтож гэрээ байгуулах, хэрэгжилт удаашрахад нөлөөлөхөөр байна.

¹⁶ Энэ журамд зааснаар үнэлж, эрэмбэлсний дагуу тухайн жилд хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээний саналыг улсын төсөвт тусгуулахаар Сангийн яаманд хүргүүлэх;

¹⁷ 29.3.4. санхүүжүүлэх эх үүсвэрээс үл хамааран төсөл нэг бүрийг бүрэн хэмжээгээр тусгах;

¹⁸ 24.6. Төсөв захирагчийн үйл ажиллагаа, хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, төсөл, арга хэмжээний урсгал болон хөрөнгийн зардлыг төлөвлөх, гүйцэтгэлийн хяналт хийхдээ холбогдох норм, норматив, батлагдсан стандарт, зураг төсвийг үндэслэнэ.”

¹⁹ 29.4. Хөрөнгө оруулалтын төсөвт техник, эдийн засгийн үндэслэл хийгдсэн, зураг төсвөө батлуулсан, хуульд заасан бусад зөвшөөрөл олгогдсон төсөл, арга хэмжээг тусгана.

²⁰ 12.1. Барилгын зураг төсөл дараах шаардлагыг хангасан байна:

12.1.6. Барилгын зураг төсөл нь эрх бүхий байгууллагаас олгосон газрын зөвшөөрөл, зургийн даалгавар, норм, нормативын баримт бичиг, стандарт, технологийн даалгавар, тоног төхөөрөмжийн паспорт, техникийн нөхцөл, инженер хайгуулын судалгаанд үндэслэн боловсруулагдсан байх

²¹ 40.2. Барилгын ажлыг зураг төсөлгүйгээр гүйцэтгэхийг хориглоно.

²² Төсвийн тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.24. “төсвийн хөрөнгө оруулалт” гэж улсын болон орон нутгийн төсвөөс санхүүжүүлж, тухайн шатны төсөвт хамаарах хуулийн этгээдийн өмчлөлд шилжих хөрөнгийн зарлагыг;

²³ Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.1 төсвийг үр ашигтай, хэмнэлттэй байхаар төлөвлөж, зарцуулах;

²⁴ Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.2. төрийн болон орон нутгийн чиг үүрэгт хамаарахгүй хөтөлбөр, арга хэмжээг санхүүжүүлэхгүй байх;

4.3.10 Гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулахад зарцуулсан хугацаа аймгуудын дунджаар 7-68 хоног байгаа бөгөөд сонгон шалгаруулах зарим үйл ажиллагаа хууль, журмын хүрээнд зохион байгуулагдаагүй байна.

Зарим төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилт хангалтгүй, гүйцэтгэлийн чанарт тавих хяналт сул байна

Хүснэгт 22. Орон нутгийн төсвийн 2021 оны хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилт /тэрбум төгрөг/

№	Аймаг, нийслэл, сум дүүргийн нэр	Төсөвт өртөг	Тухайн онд санхүүжих дүн	Ажил эхэлснээс хойш олгосон нийт санхүүжилт	2021 онд олгосон санхүүжилт	Нийт арга хэмжээ	Хэрэгжиж дууссан эсэх	
							Тийм	Үгүй
A	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Архангай	0.91	0.38	0.21	0.12	8	5	3
2	Баян-Өлгий	0.27	0.27	0.25	0.24	14	12	2
3	Баянхонгор	2.57	1.51	2.01	1.43	27	22	5
4	Булган	0.51	0.51	0.51	0.51	6	6	0
5	Говь-Алтай	0.63	0.63	0.51	0.51	10	7	3
6	Говьсүмбэр	1.91	1.76	1.25	1.13	27	18	9
7	Дархан-Уул	39.66	19.17	9.33	9.33	151	102	49
8	Дорноговь	19.82	12.53	9.67	8.13	69	55	14
9	Дорнод	1.11	1.03	0.98	0.96	21	20	1
10	Дундговь	1.55	1.55	1.27	1.27	27	18	9
11	Завхан	0.17	0.17	0.16	0.16	14	12	2
12	Орхон	45.02	29.58	38.84	24.45	249	213	36
13	Өвөрхангай	1.09	1.09	0.96	0.96	7	6	1
14	Өмнөговь	91.25	64.83	41.88	25.53	283	267	16
15	Сүхбаатар	2.02	1.25	1.69	0.90	17	17	0
16	Сэлэнгэ	1.91	1.84	1.50	1.40	51	40	11
17	Төв	3.40	2.55	2.69	2.29	34	28	6
18	Увс	1.39	1.39	0.67	0.67	17	15	2
19	Ховд	0.53	0.53	0.59	0.49	19	17	2
20	Хөвсгөл	2.40	0.97	1.14	0.70	16	4	12
21	Хэнтий	2.02	1.91	1.50	1.44	38	34	4
22	Нийслэл	504.21	199.48	240.99	114.19	1343	884	459
Дүн		724.35	344.94	358.61	196.80	2448	1802	646

4.3.11 Орон нутгийн төсвөөс 2021 онд 724.35 тэрбум төгрөгийн төсөвт өртөг бүхий 2448 ТАХ-нд 196.80 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт олгосон бөгөөд 74 хувийн гүйцэтгэлтэй байна. Зарим ТАХ-ний хувьд барилга угсралтын ажил гүйцэтгэхдээ БНБД-ийг мөрдөж ажиллаагүй, гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй байна.

4.3.12 Шинээр хэрэгжсэн төсөл, арга хэмжээний хөрөнгийн ашиглагч байгууллага тодорхойгүй, бүртгэлд тусгаагүй байгаа нь Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 14.4-т “*Нягтлан бодох бүртгэлд дараах зүйлсийг заавал бүртгэнэ*”, 14.4.2-т “*бүх хөрөнгө, хөрөнгө оруулалт, авлага*” гэж заасантай нийцэхгүй байна.

Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлсэн төсөл арга хэмжээний ашиглалтын байдал хангалтгүй, зохиогч, захиалагчийн хяналтыг бүрэн хэрэгжүүлээгүй байна.

4.4 Орон нутгийн төсвийн тэнцэл

4.4.1 Тайлант онд орон нутгийн төсвийн тэнцвэржүүлсэн нийт тэнцлийг 279.4 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай байхаар төлөвлөж, гүйцэтгэлээр 191.3 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарсан байна.

4.4.2 Орон нутгийн 2021 оны төсвийн нийт тэнцлийн алдагдлыг харилцах болон хадгаламжийн дансны үлдэгдлээс 279.3 тэрбум төгрөг, өмч хувьчлалын орлогоос 0.06 тэрбум төгрөгөөр тус тус санхүүжүүлэхээр төлөвлөж, гүйцэтгэлээр өмч хувьчлалын орлогоос 0.3 тэрбум төгрөг бүрдүүлж, тайлант оны эцэст мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдэл 191.6 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдсэн байна.

V БҮЛЭГ. НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН ТӨСӨВ

5.1 Нийгмийн даатгалын сангийн орлого

5.1.1 НДС-ийн төсвийн тухай хуулиар орлогыг 2,398.6 тэрбум төгрөгөөр төлөвлөснөөс 2,732.0 тэрбум төгрөг буюу 113.9 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

Хүснэгт 23. НДС-ийн 2021 оны орлого /тэрбум төгрөг/

Орлогын төрөл	2020 он гүйц	2021 он			
		Төлөв	Гүйц	Хувь	Зөрүү
Тэтгэвэр	1,198.4	1,540.4	1,842.2	119.6	-301.7
Тэтгэмж	111.3	124.4	140.5	112.9	16.1
ҮОМШӨ	142.1	112.2	125.6	111.9	13.4
Ажилгүйдлийн	25.9	26.7	28.8	107.9	2.1
УТ-ийн дэмжлэг	399.4	593.8	593.8	100.0	-
ЭМДС-аас олгох шилжүүлэг	1.1	1.1	1.1	100.0	-
Нийт дүн	1,878.2	2,398.6	2,732.0	113.9	333.4

хамрагдсан ажил олгогч, даатгуулагчдын тоо, дундаж цалингийн өсөлтөөс хамаарч нийт цалингийн сан 2020 оноос 754.7 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж, 11,537.9 тэрбум төгрөгт хүрсэн байна. Үүнээс нийгмийн даатгалын албан журмын даатгалын шимтгэлийн орлого 158.5 тэрбум төгрөгөөр давж биелсэн;

- Малчин, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлүүлэх тухай хуульд 2021 оны 01 дүгээр сарын 29-ний өдөр өөрчлөлт оруулж үйлчлэх хугацааг 2021 оны 12 дугаар сарын 31-нийг хүртэл сунгаснаар даатгуулагчийн тоо нэмэгдэж 41.8 тэрбум төгрөгөөр НДШ-ийн орлого өссөн байна.

5.1.3 Нийгмийн даатгалын шимтгэлээс чөлөөлөх, ажилгүйдлийн даатгалын сангаас дэмжлэг үзүүлэх тухай хуулийн үйлчлэх хугацааг 2021 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрийг хүртэл сунгасантай холбоотойгоор албан журмын болон сайн дурын даатгуулагчдаас төлөх нийт 160.4 тэрбум төгрөгийн нийгмийн даатгалын шимтгэлийг чөлөөлсөн байна.

5.1.4 Улсын төсвөөс олгох санхүүгийн дэмжлэг 593.8 тэрбум төгрөгөөр батлагдсанаас 1995 оноос өмнө тэтгэвэр тогтоолгосон тэтгэвэр авагчдад 219.6 тэрбум, цэргийн тэтгэвэр авагчдад 162.8 тэрбум, 1990 оноос тэтгэвэр тогтоолгосон зарим иргэний нэмэгдэлд 21.0 тэрбум төгрөгийг тооцон тус тус олгосон байна.

5.2 Нийгмийн даатгалын сангийн зарлага

5.2.1 Урсгал зарлагын хэмжээг 2,594.3 тэрбум төгрөгөөр баталснаас 2,565.6 тэрбум төгрөг буюу 98.9 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

5.2.2 Тайлант онд НДС-ийн төсөвт Капитал /дамбуурсан/ банкнаас авах 103.7 тэрбум төгрөгийн авлагыг эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн зардлаар баталсан боловч гүйцэтгэлээр 29.7 тэрбум төгрөгийн авлага барагдуулж, НДС-д эргэж төлөгдөх цэвэр зээлээс 74.0 тэрбум төгрөгийг дутуу төвлөрүүлсэн байна.

ТӨСВИЙН
ТӨЛӨВЛӨЛТМОНГОЛ
УЛСЫН 2021
ОНЫ НЭГДСЭН
ТӨСӨВМОНГОЛ
УЛСЫН 2021
ОНЫ ТӨСӨВОРОН
НУТГИЙН 2021
ОНЫ ТӨСӨВНДС, ЭМДС-
ИЙН 2021
ОНЫ ТӨСӨВМОНГОЛ
УЛСЫН
ЗАСГИЙН
ГАЗРЫН ӨРЗАСГИЙН
ГАЗРЫН
ХӨТӨЛБӨРАУДИТЫН
ОНЦЛОХ
АСУУДАЛШИЛЭН
ДАНСЫН
ТУХАЙ ХУУЛЬДҮГНЭЛТ,
ЗӨВЛӨМЖ

Хүснэгт 24. НДС-ийн 2021 оны зарлага /тэрбум төгрөг/

Даатгалын сангийн төрөл	2020 он гүйц	2021 он			
		Төлөв	Гүйц	Хувь	Зөрүү
Тэтгэвэр	2,153.6	2,313.4	2,281.8	98.6	-31.6
Тэтгэмж	145.4	160.2	169.5	105.8	9.3
ҮОМШӨ	31.6	34.6	30.7	88.7	-3.9
Ажилгүйдлийн	94.4	58.9	57.0	96.8	-1.9
ҮА-ны зардал	26.8	27.2	26.6	97.8	-0.6
Урсгал зарлагын дүн	2,451.8	2,594.3	2,565.6	98.9	-28.7
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл		-103.7	-29.7	28.6	74.0
Нийт дүн	2,451.8	2,490.6	2,535.9	101.8	45.3

эрхлэгчийн тэтгэврийн даатгалын шимтгэлийг нөхөн төлүүлэх тухай хуулийн үйлчлэлд хамрагдсан малчдаас тахир дутуугийн тэтгэвэр тогтоолгосон хүний тоо төлөвлөсөн хэмжээнд хүрээгүй байна.

5.2.4 Тэтгэмжийн даатгалын сангийн зардал 9.3 тэрбум төгрөгөөр хэтэрсэн нь дараах шалтгаантай байна. Үүнд:

- Цар тахлын улмаас хөдөлмөрийн чадвар түр алдсаны тэтгэмж авагчдын тоо өмнөх онтой харьцуулахад 66.0 мянгаар, олгосон тэтгэмжийн хэмжээ 10.1 тэрбум төгрөгөөр;
- Жирэмсэн болон амаржсаны тэтгэмж авагчдын тоо өмнөх онтой харьцуулахад 0.4 мянгаар, дундаж тэтгэмж 7.9 хувиар нэмэгдэж олгосон тэтгэмжийн хэмжээ 9.4 тэрбум төгрөгөөр;
- Оршуулгын тэтгэмж авагчдын тоо 3.3 мянгаар, олгосон тэтгэмжийн хэмжээ 3.3 тэрбум төгрөгөөр тус тус нэмэгдсэн.

5.2.5 Ажилгүйдлийн даатгалын сангийн зарлага өмнөх оноос 37.4 тэрбум төгрөгөөр буурсан нь 2020 онд Нийгмийн даатгалын шимтгэлээс чөлөөлөх, ажилгүйдлийн даатгалын сангаас дэмжлэг үзүүлэх тухай хуулийн дагуу 7.3 мянган ажил олгогчийн 80.9 мянган даатгуулагчид 44.1 тэрбум төгрөгийн ажилгүйдлийн дэмжлэгийг олгосон нэг удаагийн арга хэмжээ 2021 онд зогссонтой холбоотой байна.

Монгол Улсын Их Хурлаас 2020 оны 4 дүгээр сарын 09-ний өдөр “Нийгмийн даатгалын шимтгэлээс чөлөөлөх, ажилгүйдлийн даатгалын сангаас дэмжлэг үзүүлэх тухай” хуулийг баталсан. Энэхүү хуулийг хэрэгжүүлэхдээ Нийгмийн даатгалын шимтгэлийг чөлөөлөх, ажилгүйдлийн даатгалын сангаас дэмжлэг үзүүлэх шаардлагатай эх үүсвэрийг хамтад нь шийдвэрлээгүйгээс НДС-д 651.5 тэрбум төгрөгийн эх үүсвэр дутагдсан байна.

5.3 Нийгмийн даатгалын сангийн төсвийн тэнцэл

5.3.1 НДС-ийн 2021 оны төсвийн тэнцлийг 91.9 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай төлөвлөснөөс гүйцэтгэлээр 288.1 тэрбум төгрөгөөр буурч, 196.2 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарсан байна.

5.3.2 Тайлант онд улсын төсвөөс 593.9 тэрбум төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэг олгосон нь нийт тэнцвэржүүлсэн тэнцэл 196.2 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарахад голлон нөлөөлжээ.

VI БҮЛЭГ. ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН ТӨСӨВ

6.1 Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн орлого

6.1.1 Нийт орлогыг 951.3 тэрбум төгрөгөөр баталснаас, 1,002.0 тэрбум төгрөгийг бүрдүүлж, 105.3 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

Хүснэгт 25. ЭМДС-ийн орлого /тэрбум төгрөг/

Шимтгэл Төрөл	2020 он гүйц	2021 он			
		Төлөв	Гүйц	Хувь	Зөрүү
Ажил олгогч	133.6	133.6	153.7	115.0	20.1
Даатгуулагч	141.0	158.2	181.9	115.0	23.7
Төсөвт байгууллага	48.2	47.8	55.0	115.1	7.2
Төр даатгалыг нь хариуцах иргэдийн	84.0	84.1	83.9	99.8	-0.2
Тусламж үйлчилгээний зардалд улсын төсвөөс олгох шилжүүлэг		496.5	496.5	100.0	-
Бусад даатгуулагч	14.7	19.4	17.0	87.6	-2.4
Бусад орлого	55.0	11.7	14.0	119.7	2.3
Нийт дүн	476.5	951.3	1,002.0	105.3	50.7

6.1.2 Нийт орлогын 39.0 хувийг аж ахуйн нэгж, төсөвт байгууллагын ажил олгогч, даатгуулагч, 57.9 хувийг төр даатгалыг нь хариуцах иргэд, 3.1 хувийг бусад орлого бүрдүүлж байна. Эрүүл мэндийн даатгалд 3,057.1 мянган даатгуулагч хамрагдаж өмнөх оноос 1.3 хувиар буурсан байна.

6.1.3 Бусад орлого өмнөх оноос 41.0 тэрбум төгрөгөөр

буурсан нь өмнөх онд арилжааны 6 банканд байршуулсан хадгаламжийн хугацаа дуусаж Төв төрийн санд 350.0 тэрбум төгрөгийг татан төвлөрүүлсэнтэй холбоотой байна.

Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн 2020 оны “Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн чөлөөт үлдэгдлийг Төрийн сангийн нэгдсэн дансанд төвлөрүүлэх тухай” 08 дугаар тогтоолын дагуу эрүүл мэндийн даатгалын сангийн чөлөөт үлдэгдлийг Төрийн сангийн нэгдсэн дансанд төвлөрүүлж байгаа боловч байршуулах хугацаа, хүүг тодорхой заасан гэрээ байгуулаагүй байна.

6.2 Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн төсвийн зарлага

6.2.1 Урсгал зарлагын хэмжээг 1,210.7 тэрбум төгрөгөөр баталснаас 1,208.1 тэрбум төгрөг буюу 99.8 хувийн биелэлттэй байна.

Хүснэгт 26. ЭМДС-ийн зарлага /тэрбум төгрөг/

Зардлын төрөл	2020 он гүйц	2021 он			
		Төлөв	Гүйц	Хувь	Зөрүү
Төрийн өмчийн ЭМБ	268.3	671.6	748.3	111.4	76.7
Хувийн эмнэлэг, эмийн сан	135.1	176.7	197.1	111.5	20.4
Сум тосгоны ЭМТ	7.2	15.1	15.1	100.0	-
ҮА-ны зардал	5.9	14.8	7.5	50.7	-7.3
Буцаан олголт	0.2	0.1	0.1	100.0	-
Эрсдэлийн сан	9.6	-	-	-	-
Тусгай зориулалтын шилжүүлэг		198.7	198.7	100.0	-
НД-ын байгууллагад олгох санхүүжилт		1.1	1.1	100.0	-
Бусад ангилагдаагүй нөөц хөрөнгө		132.6	40.2	30.3	-92.4
Урсгал зарлагын дүн	426.4	1,210.7	1,208.1	99.8	-2.6
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл		-136.4	-7.2	5.3	129.2
Нийт дүн	426.4	1,074.3	1,200.9	111.8	126.6

6.2.2 Тайлант онд ЭМДС-ийн төсөвт Капитал /дампуурсан/ банкнаас авах 136.4 тэрбум төгрөгийн авлагыг эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн зардлаар баталсан боловч гүйцэтгэлээр 7.2 тэрбум төгрөгийн авлага барагдуулж, ЭМДС-д эргэж төлөгдөх цэвэр зээлээс 129.2 тэрбум төгрөгийг дутуу төвлөрүүлсэн байна.

6.2.3 Тайлант онд давхардсан тоогоор 16.2 сая даатгуулагчийн тусламж, үйлчилгээнд 1,200.6 тэрбум төгрөгийг 2700 орчим эрүүл

мэндийн байгууллагад олгожээ.

6.2.4 ЭМДҮЗ-ийн 2021 оны 12 дугаар сарын 21-ний өдрийн “2021 оны төсвийн хуваарийг шинэчлэн батлах тухай” 07 дугаар тогтоолоор төсвийн хуваарьт өөрчлөлт оруулан үйл ажиллагааны урсгал зардлын 7.3 тэрбум, бусад ангилагдаагүй нөөц хөрөнгийн 92.4 тэрбум төгрөгийн зарцуулаагүй үлдэгдлийг эрүүл мэндийн байгууллагад олгох тусламж, үйлчилгээний санхүүжилтэд шилжүүлэн зарцуулжээ.

6.2.5 Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн хөрөнгөөс эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг үзүүлэгч байгууллагуудын тоног төхөөрөмжийн худалдан авалтад 40.2 тэрбум төгрөгийг зарцуулсан байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 12 дугаар сарын 04-ний өдрийн "Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай" 39 дүгээр тогтоолын 6-д заасны дагуу аймаг, дүүргийн нэгдсэн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний чанарыг сайжруулахад шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг худалдан авах зардлыг 2021 онд Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн хөрөнгөөс санхүүжүүлэхээр тусгасны дагуу 40.2 тэрбум төгрөгийн худалдан авалт хийжээ.

6.3 Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн төсвийн тэнцэл

6.3.1 ЭМДС-ийн төсвийн тэнцлийг 123.0 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай байхаар төлөвлөснөөс гүйцэтгэлээр 75.9 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж, 198.9 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарсан байна.

VII БҮЛЭГ. НЭМЭЛТ ТӨСВИЙН ГҮЙЦЭТГЭЛ

7.1.1 Тайлант онд нэмэлт төсвөөр 1,696.5 тэрбум төгрөгийн эх үүсвэр төвлөрсөн нь өмнөх оноос 767.7 тэрбум төгрөг буюу 84.4 хувиар өссөн байна. Нийт эх үүсвэрийн 32.2 хувийг улсын төсвөөс, 67.8 хувийг бусад эх үүсвэрээс бүрдүүлжээ.

7.1.2 Нэмэлт төсвийн санхүүжилтийн эх үүсвэр дараах орлогоос бүрджээ.

- Дээд шатны төсөв захирагчдаас доод шатны төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө 327.2 тэрбум;
- Төрийн болон орон нутгийн өмчит бус этгээдээс авсан хандив, тусламж 121.6 тэрбум;
- Төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон нэмэлт орлого 1,028.3 тэрбум;
- ЗГНХ, ЗДНХ болон түүнтэй адилтгах ангилагдаагүй нөөц хөрөнгөөс тухайн төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө 186.3 тэрбум;
- Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн нэмэлт орлогоос 33.1 тэрбум төгрөг байна.

7.1.3 Нэмэлт төсвийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийн 67.8 хувийг төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон болон төрийн болон орон нутгийн өмчит бус этгээдээс авсан хандив, тусламжийн нийт 1,149.9 тэрбум төгрөгийн орлого эзэлж байна.

7.1.4 Нэмэлт төсвийн нийт орлогын 86.7 хувь буюу 1,470.4 тэрбум төгрөгийг улсын төсвийн, 13.3 хувь буюу 226.1 тэрбум төгрөгийг орон нутгийн төсвийн байгууллагууд бүрдүүлсэн байна.

7.1.5 Төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон, төрийн болон орон нутгийн өмчит бус этгээдээс авсан хандив, тусламжийн нэмэлт санхүүжилтийн орлогын төлөвлөгөөг үндэслэлгүй төлөвлөж, нэмэлт санхүүжилтийн дансаар дамжуулан зарцуулсан нь төсвийн хяналтыг сулруулах эрсдэлтэй байна. Тухайлбал:

- Орон нутгийн төсөвт байгууллагын өөрийн орлогын төлөвлөгөө тасарсан боловч нэмэлт орлогоор 2021 онд 226.1 тэрбум төгрөг төвлөрч, төлөвлөсөн орлоготой харьцуулахад 3.2 дахин өссөн;
- Улсын ТЕЗ-дын төлөвлөсөн өөрийн орлого төлөвлөснөөс 12.3 хувиар давсан бол нэмэлт төсвийн орлого 1,470.4 тэрбум төгрөгт хүрч, төлөвлөсөн өөрийн орлогоос 5.8 дахин их хэмжээний орлого бүрдүүлсэн;

7.1.6 Тайлант онд нэмэлт санхүүжилтийн данснаас Засгийн газрын 2021 оны “Төсвийн хэмнэлтийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 43 дугаар тогтоолоор төсөвт зардлыг хэмнэх, төсвийн хөрөнгийг үр ашигтай зарцуулах тухай заалтыг зөрчин гадаад томилолт, зочны зардалд 0.06 тэрбум төгрөгийг зарцуулсан байна.

7.1.7 Үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон орлого, Сангийн сайдын тушаалаар давсан орлогоос олгосон урамшууллаас зарцуулагдаагүй үлдэгдлийг тайлант онд 29 байгууллагын 41.0 тэрбум төгрөгийг өглөг үүсгэн бүртгэсэн байна.

VIII БҮЛЭГ. МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨР

8.1 Засгийн газрын өр

8.1.1 Засгийн газрын өрийн ӨҮЦ-ээр илэрхийлсэн үлдэгдэл өмнөх оноос 1,186.9 тэрбум төгрөгөөр буурснаар 21,837.3 тэрбум төгрөгт хүрч, ДНБ-ий 50.8 хувьтай тэнцүү байна.

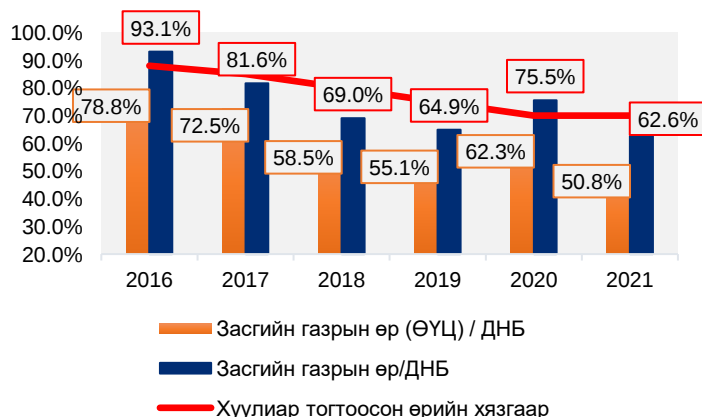
Хүснэгт 27. Засгийн газрын өр, /тэрбум төгрөг/

ӨРИЙН БҮТЭЦ, ӨРИЙН ХЭРЭГСЭЛ	2016.12.31	2017.12.31	2018.12.31	2019.12.31	2020.12.31	2021.12.31
I. Засгийн газрын дотоод өр	5,796.0	3,461.9	1,564.7	1,399.6	1,136.6	657.3
1.1 Үнэт цаас	5,488.8	3,461.9	1,564.7	1,399.6	1,136.6	657.3
1.2 Өрийн бичиг/вексель	307.2	-	-	-	-	-
II. Засгийн газрын гадаад өр	12,363.8	16,857.8	18,865.6	20,728.1	24,851.4	24,693.3
2.1 Үнэт цаас	5,380.5	7,701.6	7,664.5	7,927.2	8,354.0	8,175.6
2.2 Зээл	6,983.3	9,156.2	11,201.1	12,800.9	16,497.4	16,517.7
III. Засгийн газрын өрийн баталгаа	3,451.5	1,663.7	1,130.7	1,076.3	1,060.4	876.5
IV. Барих-шилжүүлэх төрлийн концесс	668.9	768.2	806.0	995.7	850.2	673.9
V. Орон нутгийн зээллэг						17.2
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН НИЙТ ӨР	22,280.1	22,751.6	22,367.0	24,199.7	27,898.6	26,918.2
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ӨР (ӨҮЦ)	18,861.0	20,212.1	18,955.9	20,525.6	23,024.3	21,837.3
Хуулиар тогтоосон өрийн хязгаар	88.0%	85.0%	80.0%	75.0%	70.0%	70.0%
Засгийн газрын өр (ӨҮЦ) / ДНБ	78.8%	72.5%	58.5%	55.1%	62.3%	50.8%
Засгийн газрын өр/ДНБ	93.1%	81.6%	69.0%	64.9%	75.5%	62.6%
Эдийн засгийн үндсэн үзүүлэлтүүд:						
Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (оны үнээр)*	23,942.9	28,010.7	32,582.6	37,839.2	37,453.3	43,018.6
Ам.долларын тайлант үеийн эцсийн ханш	2,489.53	2,427.13	2,642.92	2,733.52	2,849.51	2,848.80

Эх сурвалж: Сангийн яамны мэдээлэл

8.1.2 Засгийн газрын 2021 оны нийт өрийн үлдэгдлийн 91.7 хувийг гадаад өр, 3.3 хувийг өрийн баталгаа, 2.5 хувийг “барих шилжүүлэх” төрлийн концесс, 2.4 хувийг дотоод өр, 0.1 хувийг орон нутгийн зээллэг тус тус эзэлж байна.

Дүрслэл 6. Тогтвортой байдлын өрийн хязгаар

8.1.3 Засгийн газрын өрийн өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн үлдэгдэл ДНБ-ий 50.8 хувьтай тэнцэж байгаа нь МУНТ-ийн 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд²⁵ заасан үзүүлэлтээс 10.5 хувиар бага, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулиар тогтоосон төсвийн тусгай²⁶ шаардлагыг хангасан байна.

8.1.4 Засгийн газрын өр өмнөх оноос 3.5 хувь буюу 980.4 тэрбум төгрөгөөр буурсан нь Монгол Улсын 2021 оны Төсвийн тухай хуулиар²⁷ тогтоосон хэмжээг хангаж байна.

²⁵ Монгол Улсын 2021 оны 7 дугаар сарын 07-ны өдрийн хуулийн өөрчлөлтөөр Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдлийн 1 дүгээр зүйлд “Засгийн газрын өрийн нийт хэмжээ, өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн/Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний харьцаа 61.3 хувь”;

²⁶ Монгол Улсын 2021 оны 7 дугаар сарын 07-ны өдрийн хуулийн өөрчлөлтөөр Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 19 дүгээр зүйлийн 19.3-т “Энэ хуулийн 6.1.4-т заасан төсвийн тусгай шаардлагыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх зорилгоор өнөөгийн үнэ цэнээр илэрхийлсэн Засгийн газрын өрийн үлдэгдлийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хувь хэмжээг 2015 оны төсвийн жилд 58.3 хувиас, . . . 2021 болон 2022 оны төсвийн жилд 70 хувиас, 2023 оны төсвийн жилд 65 хувиас, 2024 оны төсвийн жилээс эхлэн 60 хувиас тус тус хэтрүүлэхгүй байна”;

²⁷ Монгол Улсын 2021 оны Төсвийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлд “Засгийн газрын нэмэгдүүлэх өр болон өрийн баталгааны дээд хэмжээ 2021 оны төсвийн жилд 3,019,684.8 сая төгрөг байна”;

8.1.5 Өрийн стратегийн баримт бичгийн²⁸ хэрэгжилтийг хангаж²⁹ өрийн хэрэгслийн гэрээг шинээр байгуулаагүй, дотоод үнэт цаас, өрийн баталгаа, концессын нийт өр 839.5 тэрбум төгрөг буюу 27.5 хувиар буурсан байна.

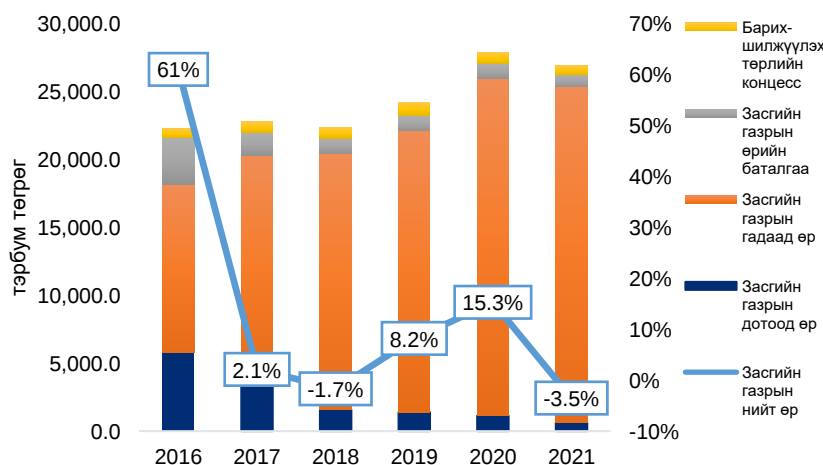
Хүснэгт 28. Засгийн газрын 2021 оны өрийн бүтэц, /тэрбум төгрөг/

Өрийн бүтэц, өрийн хэрэгсэл	Эхний үлдэгдэл	Ашиглалт	Эргэн төлөлт	Ханшийн зөрүү	Хүүгийн төлбөр	Эцсийн үлдэгдэл
I. Засгийн газрын дотоод өр	1,136.6	-	479.3	-	118.6	657.3
1.1 Үнэт цаас	1,136.6	-	479.3	-	118.6	657.3
II. Засгийн газрын гадаад өр	24,851.4	4,240.6	3,758.5	-640.3	681.0	24,693.3
2.1 Үнэт цаас	8,354.0	2,849.2	3,025.7	-2.0	468.1	8,175.6
2.2 Зээл	16,497.4	1,391.4	732.8	-638.3	212.9	16,517.7
III Засгийн газрын өрийн баталгаа	1,060.4	-	100.5	-83.4	495.3	876.5
IV Барих-шилжүүлэх төрлийн концесс	850.2	85.6	262.6	0.7	-	673.9
V Орон нутгийн зээллэг	-	-	-	-	-	17.2
Нийт	27,898.6	4,326.2	4,600.9	-723.0	1,294.9	26,918.2

Эх сурвалж: Сангийн яамны мэдээлэл

8.1.6 МУЗГ-ын 2020 оны 57 дугаар тогтоол, Нийслэлийн ИТХТ-ийн 2020 оны “Орон нутгийн зээллэг хийх тухай” 140 дүгээр тогтоолоор Улаанбаатар хотын агаар, орчны бохирдлыг бууруулах, зорчигч тээврийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор цахилгаан автобусаар нийтийн тээврийн парк шинэчлэл хийхэд шаардагдах эх үүсвэрийг орон нутгийн зээллэг хэлбэрээр бүрдүүлэн 17.2 тэрбум төгрөгөөр бүртгэсэн байна.

Дүрслэл 7. Засгийн газрын өрийн статистик өрийн бүтцээр

8.1.7 Засгийн газрын нийт өр 2016 онд өмнөх оноос 61.0 хувиар өссөн нь дотоод, гадаад үнэт цаасыг зах зээлд арилжаалснаас, 2017-2021 онд огцом буурсан нь өрийн стратегийн баримт бичгийн хэрэгжилтийг хангаж дотоод үнэт цаас, өрийн баталгаа, концессын өр шинээр үүсгээгүйтэй холбоотой байна.

8.1.8 Засгийн газрын нийт өр өмнөх оноос 15.3 хувиар өссөн нь төсөл хөтөлбөрийн зориулалтаар гадаад зээл шинээр авснаас, харин 2021 онд 3.5 хувиар буурсан нь үнэт цаасыг

хугацаанаас нь өмнө хэсэгчлэн худалдан авснаас шалтгаалжээ.

8.1.9 Тайлант онд 2,389.5 тэрбум төгрөгийг улсын төсвөөс, 2,647.9 тэрбум төгрөгийг өрийн зохицуулалтаар, нийт өрийн үйлчилгээний төлбөр 5,037.4 тэрбум төгрөгт хүрч, нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогын 39.6 хувьтай тэнцэж байна.

²⁸ Монгол Улсын Их Хурлын 55 дугаар тогтоолоор баталсан “Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2019-2022 оны стратегийн баримт бичиг”-ийн нэгдүгээр зорилтод “Засгийн газрын гадаад, дотоод үнэт цаас, зээлийн төлбөрүүдийг эдийн засаг, төсөвт дарамт учруулахгүйгээр төлж дахин санхүүжилтийн эрсдэлийг бууруулна”;

²⁹ Монгол Улсын Их Хурлын 55 дугаар тогтоолоор баталсан “Засгийн газрын өрийн удирдлагын 2019-2022 оны стратегийн баримт бичиг”-ийн дөрөвдүгээр зорилтод “Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 4.1.8.б-д заасан Засгийн газрын өрийн баталгааны хэмжээг 2018 оноос нэмэгдүүлэхгүй байх бодлогыг баримтална”, Барих-шилжүүлэх төрлийн концессын гэрээ байгуулах, өрийн бичиг бичих зэрэг өрийн хэрэгслээр өр үүсгэхгүй байх бодлогыг баримтална”;

8.1.10 Дотоод үнэт цаасны өрийн үйлчилгээний төлбөр 2016 оноос 60.0 хувиар буурсан бол гадаад үнэт цаасны өрийн үйлчилгээний төлбөр мөн оноос 57.0 хувиар нэмэгдсэн нь ханшийн өөрчлөлт нөлөөлөх эрсдэлтэй байна.

8.2 Засгийн газрын дотоод үнэт цаас

8.2.1 Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны үлдэгдэл өмнөх оноос 479.3 тэрбум төгрөгөөр буурч 657.3 тэрбум төгрөг болж, нэрлэсэн үнээр илэрхийлсэн Засгийн газрын өрийн багцын 2.4 хувийг эзэлж байна.

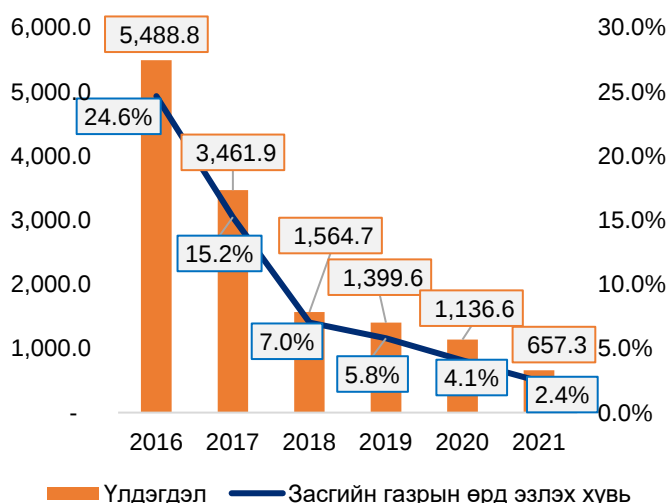
Хүснэгт 29. Засгийн газрын дотоод үнэт цаас, /тэрбум төгрөг/

Үнэт цаасны зориулалт	2020.12.31	Нэмэгдсэн	Хасагдсан	2021.12.31
Сайн хувьцаа хөтөлбөр	374.0	-	263.3	110.7
Төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэх үнэт цаас	727.6	-	216.0	511.6
Хүний хөгжил сангийн алдагдлыг санхүүжүүлэх үнэт цаас	35.0	-	-	35.0
Нийт дүн	1,136.6	-	479.3	657.3

Эх сурвалж: Сангийн яам

8.2.2 Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны үлдэгдлийн 511.6 тэрбум төгрөг буюу 77.8 хувийг төсвийн дутагдлыг, 110.7 тэрбум төгрөг буюу 16.8 хувийг Сайн хувьцаа хөтөлбөрийг, 35.0 тэрбум төгрөг буюу 5.3 хувийг Хүний хөгжил сангийн алдагдлыг санхүүжүүлэх зорилгоор арилжаалсан үнэт цаас тус тус эзэлж байна.

Дүрслэл 8. Засгийн газрын дотоод үнэт цаас

8.2.3 Засгийн газрын дотоод үнэт цаасыг зах зээлд дахин арилжаалахыг 2017 оны 10 дугаар сарын 24-ний өдрөөс эхлэн зогсоож, хугацаанаас өмнө худалдан авах замаар үнэт цаасны үлдэгдлийг 2016 оноос 8.4 дахин буюу 4,831.5 тэрбум төгрөгөөр бууруулсан байна.

8.2.4 Сүүлийн 5 жилийн байдлаар банкны нийт хадгаламжийн дүнгийн дундаж өсөлт 14.4 хувиар, Монголын хөрөнгийн биржийн хувьцааны зах зээлийн үнэлгээний дундаж өсөлт 21.9 хувиар өсөн нэмэгдэж байгаа болон жижиглэнгийн үнэт цаасны арилжааны үр дүнгээс үзэхэд дотоодын зах зээлд Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны арилжааг иргэд, аж ахуйн нэгжид зориулан

хөгжүүлэх боломж өндөр байна.

8.2.5 Засгийн газрын дотоод үнэт цаасны арилжааг хөгжүүлснээр төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлж буй гадаад зээлийн эх үүсвэрээс бий болж байгаа ханшийн эрсдэл буурах давуу талтай байна.

8.3 Засгийн газрын гадаад үнэт цаас

8.3.1 Засгийн газрын гадаад үнэт цаасны үлдэгдэл өмнөх оноос 178.4 тэрбум төгрөгөөр буурч, 8,175.6 тэрбум төгрөг болж, нэрлэсэн үнээр илэрхийлсэн Засгийн газрын өрийн багцын 30.4 хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 30. Гадаад үнэт цаас, /тэрбум төгрөг/

Гадаад үнэт цаас	Гаргасан огноо	Хүүгийн хувь	Эхний үлдэгдэл		Гаргалт /тэрбум төгрөг/	Эргэн төлөлт /тэрбум төгрөг/	Ханшийн өөрчлөлт /тэрбум төгрөг/	Эцсийн үлдэгдэл		Эргэн төлөх огноо
			сая ам.доллар	тэрбум төгрөг				сая ам.доллар	тэрбум төгрөг	
Чингис	12/5/2012	5.125	799.2	2,277.3		1,887.4	-0.3	136.8	389.7	2022 он
Гэрэгэ	1/11/2017	5.625	800.0	2,279.6		760.6	-0.5	533.1	1,518.6	2023 он
Хуралдай	3/9/2017	8.750	600.0	1,709.7		-	-0.4	600.0	1,709.3	2024 он
Мазаалай	4/6/2016	10.875	132.6	377.7		377.8	-0.0	-	-	2021 он
Номад	10/7/2020	5.125	600.0	1,709.7		-	-0.4	600.0	1,709.3	2026 он
Сенчири-2027	7/7/2021	4.450	-	-	1,424.6	-	-0.2	500.0	1,424.4	2027 он
Сенчири-2031	7/7/2021	3.500	-	-	1,424.6	-	-0.2	500.0	1,424.4	2031 он
НИЙТ ДҮН			2,931.8	8,354.0	2,849.2	3,025.7	-2.1	2,869.9	8,175.6	

Эх сурвалж: Сангийн яамны мэдээлэл

8.3.2 Засгийн газрын 2021 оны 170 дугаар тогтоолоор³⁰ “Сенчири” өрийн зохицуулалтын арга хэмжээг авч хэрэгжүүлснээр 4.450 хувийн хүүтэй 10 жилийн, 3.500 хувийн хүүтэй 6 жилийн хугацаатай нийт 1,000.0 сая ам.доллар буюу 2,849.2 тэрбум төгрөгийн бондыг Олон улсын хөрөнгийн зах зээл дээр арилжаалжээ.

8.3.3 Дээрх бондоор 2022 оны 12 дугаар сард эргэн төлөгдөх 5.125 хувийн хүүтэй, 10 жилийн хугацаатай 662.4 сая ам.долларын Чингис бонд, 2023 онд эргэн төлөгдөх 5.625 хувийн хүүтэй, 5.5 жилийн хугацаатай 266.9 сая ам.долларын Гэрэгэ бонд нийт 929.3 сая ам.долларын буюу 2,648.0 тэрбум төгрөгийн үнэт цаасыг хугацаанаас нь өмнө худалдан авсан байна.

8.3.4 Мөн 2021 оны 12 дугаар сард эргэн төлөгдөж дуусах 10.875 хувийн хүүтэй, 5 жилийн хугацаатай 132.6 сая ам.доллар буюу 377.7 тэрбум төгрөгийн Мазаалай бондын үлдэгдлийг хугацаанаас нь өмнө улсын төсвөөс бүрэн төлж барагдуулсан байна.

8.3.5 Өмнөх онд гадаад үнэт цаасны багцын жигнэсэн дундаж хүү 6.26 хувь, эргэн төлөлтийн дундаж хугацаа 3.1 жил байсан бол 10.875 хувийн хүүтэй 5 жилийн хугацаатай Мазаалай бондын эргэн төлөлтийг хийж дууссанаар тайлант хугацааны жигнэсэн дундаж хүү 5.580 хувьд хүрч, өрийн багцын дундаж хугацааг 4.9 жил болгон уртасгасан байна.

8.3.6 Гадаад үнэт цаасны багцын жигнэсэн дундаж хүүгийн түвшнээс 2024 онд эргэн төлөгдөх Хуралдай бондын хүү 1.5 дахин их буюу 8.750 хувьтай байна.

8.3.7 Цаашид ойрын 3 жилд төлж дуусах дараах гадаад үнэт цаасны төлбөрүүд байна.

Үүнд:

- 2022 оны 12 дугаар сард эргэн төлөгдөж дуусах 5.125 хувийн хүүтэй, 5 жилийн хугацаатай 136.8 сая ам.доллар буюу 389.7 тэрбум төгрөгийн Чингис бонд;
- 2023 онд төлөгдөж дуусах 5.625 хувийн хүүтэй, 5.5 жилийн хугацаатай 533.1 сая ам.доллар буюу 1,518.6 тэрбум төгрөгийн Гэрэгэ бонд;
- 2024 онд төлөгдөж дуусах 8.750 хувийн хүүтэй, 7 жилийн хугацаатай 600.0 сая ам.доллар буюу 1,709.3 тэрбум төгрөгийн Хуралдай бонд нийт 1,269.9 сая ам.доллар буюу 3,617.6 тэрбум төгрөгийн төлөлтийг 2.3 жилийн хугацаанд багтаан төлөхөөр хүлээгдэж байна.

³⁰ Засгийн газрын 2021 оны 6 дугаар сарын 16-ны өдрийн “Засгийн газрын гадаад өрийн зохицуулалт хийх арга хэмжээний тухай” 170 дугаар тогтоолоор Өрийн үйлчилгээний зардлын төсөвт үзүүлэх ачааллыг урт хугацаанд жигдлэх, өрийн багцын эргэн төлөлтийн дундаж хугацааг уртасгах зорилгоор Засгийн газрын үнэт цаасыг олон улсын хөрөнгийн зах зээл дээр арилжаалж, Засгийн газрын 2022 онд эргэн төлөгдөх Чингис бонд, 2023 онд эргэн төлөгдөх Гэрэгэ бондын тодорхой хэсгийг дахин санхүүжүүлэх өрийн зохицуулалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлсэн.

8.4 Засгийн газрын гадаад зээл

8.4.1 Засгийн газрын гадаад зээлийн ашиглалт өмнөх оноос 1,977.0 тэрбум, ханшийн тэгшитгэлийн зөрүүгээс 638.2 тэрбум төгрөгөөр буурч, 16,517.7 тэрбум төгрөг болж, нэрлэсэн үнээр илэрхийлсэн Засгийн газрын өрийн багцын 61.4 хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 31. Засгийн газрын гадаад зээлийн үлдэгдэл, /тэрбум төгрөг/

Салбарын ангилал	Эхний үлдэгдэл	Нэмэгдсэн		Хасагдсан	Эцсийн үлдэгдэл
		Ашиглалт	Ханшийн зөрүү	Үндсэн төлбөр	
Төслийн зээл	11,062.3	1,106.4	-429.5	378.1	11,361.2
Хөтөлбөрийн зээл	4,659.1	285.0	-186.9	144.0	4,613.2
Арилжааны зээл	171.0	-	-	171.0	-
Санхүүгийн зээл	605.0	-	-21.8	39.9	543.3
НИЙТ ДҮН	16,497.4	1,391.4	-638.2	732.9	16,517.7

Эх сурвалж: Сангийн яамны мэдээлэл

8.4.2 Засгийн газар 2021 онд Олон улсын байгууллага, хөгжлийн түнш орнуудаас төслийн зээл 1,106.4 тэрбум, Эрүүл мэндийн салбарыг бэхжүүлэх хөтөлбөрийн зээл 285.0 тэрбум төгрөг, нийт 1,391.4 тэрбум төгрөгийн гадаад зээлийг авч ашигласан байна.

8.4.3 Засгийн газрын гадаад зээлийн ашиглалт өмнөх оноос 58.7 хувиар буюу 1,977.0 тэрбум төгрөгөөр буурч 1,391.4 тэрбум төгрөг болж, нийт ашиглалтын 40.9 хувийг эрүүл мэндийн салбарт, 16.7 хувийг орон сууц, нийтийн аж ахуйн салбарт, 9.4 хувийг нийгмийн халамжийн салбарт, 8.5 хувийг зам, тээврийн салбарт, бусад салбарт 24.5 хувийг тус тус зарцуулжээ.

8.4.4 Гадаад зээлийн үйлчилгээний зардалд нийт 945.8 тэрбум төгрөг зарцуулж, өмнөх оноос 6.4 хувиар өссөн бөгөөд 77.5 хувийг үндсэн төлбөр, 22.5 хувийг хүүгийн төлбөр эзэлж байна.

8.4.5 Гадаад зээлийн зарцуулагдаагүй үлдэгдэл 13,454.8 тэрбум төгрөгийн зээлийн шимтгэлд 16.2 тэрбум төгрөг төлсөн байна.

8.5 Засгийн газрын дамжуулан зээл

8.5.1 Монгол Улсын Засгийн газар дотоодын аж ахуйн нэгж, байгууллагуудтай дамжуулан зээлдүүлэх гэрээ байгуулан тайлант онд нийт гадаад зээлийн 19.2 хувь буюу 267.6 тэрбум төгрөгийг зээлдүүлсэн байна. Өмнөх онуудад олгосон 2,988.7 тэрбум төгрөгийн зээлийн үлдэгдлээс 65.7 тэрбум төгрөг буюу 2.2 хувь нь эргэн төлөгдсөн байна.

Хүснэгт 32. Дамжуулан зээл, /тэрбум төгрөг/

Зээлийн төрөл	Эхний үлдэгдэл	Нэмэгдсэн		Хасагдсан	Эцсийн үлдэгдэл
		Ашиглалт	Ханшийн зөрүү	Үндсэн төлбөрт	
Гадаад зээл	16,497.4	1,391.4	638.2	732.9	16,517.7
Дамжуулан зээл	2,988.7	267.6	84.9	65.7	3,105.7

8.5.2 Засгийн газрын гадаад зээлийн хөрөнгийг дамжуулан зээлдүүлсэн зээлийн үлдэгдэл 2020 оны эцэст 2,988.7 тэрбум төгрөг байсан бол 2021 онд 267.6 тэрбум төгрөгөөр нэмэгдэж, нийт олгосон зээлийн эргэн төлөлтөөр 65.7 тэрбум төгрөгийг төсөвт төвлөрүүлэн, ханшийн тэгшитгэлийн зөрүү 84.9 тэрбум төгрөгөөр буурч 3,105.7 тэрбум төгрөгийн үлдэгдэлтэй байна.

8.5.3 Гадаад зээлээс дамжуулан зээлдүүлсэн нийт 3,105.7 тэрбум төгрөгийн зээлийн үлдэгдлийн 40.0 хувь буюу 1,229.8 тэрбум төгрөгийг 181 аж ахуйн нэгж, байгууллага гэрээнд заасан хугацаанд эргэн төлөөгүй, үүнээс 113 аж ахуйн нэгж, байгууллагын 389.0 тэрбум төгрөгийн үлдэгдлийг тооцоо нийлсэн актаар баталгаажуулаагүй байна.

8.6 Засгийн газрын гадаад өрийн баталгаа,

8.6.1 Засгийн газрын өрийн баталгааны эргэн төлөлт 100.4 тэрбум, ханшийн тэгшитгэлийн зөрүүгээс 83.4 тэрбум төгрөгөөр буурч, 876.5 тэрбум төгрөгийн үлдэгдэлтэй байна.

Хүснэгт 33. Гадаад өрийн баталгаа, /тэрбум төгрөг/

Д/Д	Дугаар	Баталгаа гаргуулагч	Зээлдүүлэгч	Эхний үлдэгдэл	Нэмэгдсэн		Үндсэн төлбөр	Эцсийн үлдэгдэл	
					Ашиглалт	Ханш		Төгрөг /тэрбум/	Ам.доллар /сая/
I. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ГАРГАСАН									
1	MIAT-1	МИАТ ХК	PEFCO	52.3	-	0.02	23.2	29.1	10.2
2	DBM-30	МУХБанк	Japan Investors	827.4	-	-83.4	-	744.0	261.2
3	DBM-162	МУХБанк	China Dev. bank	153.9	-	-0.03	76.9	76.9	27.0
4	EM-35	Эрдэнэс Монгол ХХК	ADB	26.8	-	-0.01	0.3	26.5	9.3
НИЙТ				1,060.4	-	-83.4	100.4	876.5	307.7
II. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ҮНЭТ ЦААСААР БАТАЛГААЖСАН									
1	19TDB-500	ХХБ	Олон улсын хөрөнгө оруулагч	1,366.80			1,366.8	-	-

Эх сурвалж: Сангийн яамны мэдээлэл

8.7 Барих-шилжүүлэх төрлийн концесс

8.7.1 Эргэн төлөх концессын өрийн ашиглалт тайлант онд 176.3 тэрбум төгрөгөөр буурч, 13 гэрээний 673.9 тэрбум төгрөг, үүнээс 0.4 тэрбум төгрөг нь орон нутгийн төсвөөс эргэн төлөгдөх 3 гэрээний үлдэгдэл байна.

IX БҮЛЭГ. ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН ХӨТӨЛБӨР, АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ХЭРЭГЖИЛТ

9.1 Ковид-19 цар тахалтай тэмцэх хөтөлбөр, арга хэмжээний хэрэгжилт

9.1.1 Дэлхий нийтийг хамарсан цар тахлын эсрэг эдийн засгийг идэвхжүүлэх багц арга хэмжээний тухай УИХ-ын³¹ тогтоолыг хэрэгжүүлэн дараах эх үүсвэр бүрдүүлсэн байна.

Хүснэгт 34. Цар тахлын эдийн засгийн арга хэмжээний эх үүсвэр /тэрбум төгрөгөөр/

Дэд зорилт	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Нийт дүн	Эх үүсвэр		
			Төсвөөс	Гадаад зээл, тусламж	Бусад
I. Өрхөд чиглэсэн арга хэмжээ	Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмж	1,456.0	1,456.0		
	Халамжийн тэтгэвэр, асаргаа, хүүхдийн тэтгэмж	228.1	228.1		
	Хатуу хөл хорионы үеийн санхүүгийн дэмжлэг	1,012.0	1,012.0		
	Дархлаажуулалтын аян	112.0	112.0		
	Айл өрхийн цахилгаан, дулаан, ус, хог хаягдал	558.8			558.8
II. Аж ахуй нэгжид чиглэсэн арга хэмжээ	НДШ-ийн чөлөөлөлт	160.4	160.4		
	ААНБ-ын цахилгаан, дулаан, ус, хог хаягдал	478.0			478.0
	ААНОАТ-аас чөлөөлөлт	1.1	1.1		
	Татварын алданги, торгуулийн чөлөөлөлт	47.7	47.7		
	Гаалийн болон импортын НӨАТ-ын чөлөөлөлт ³²	63.5	63.5		
	Импортын татварын чөлөөлөлт ³³	87.1	87.1		
III. Цар тахлын эсрэг бэлэн байдлыг хангах	Засгийн газар, Засаг даргын нөөц сан	131.5	131.5		
	Эрүүл мэндийн салбарын бэлэн байдлыг хангах	366.0		366.0	
	Эм, вакцины нийлүүлэлт	362.0		362.0	
	Нийгмийн эмзэг бүлэгт үзүүлэх нөлөөлөл	365.0		365.0	
Нийт дүн		5,429.2	3,299.4	1,093.0	1,036.8

Эх сурвалж: Сангийн яамны мэдээлэл

9.1.2 Засгийн газраас³⁴ иргэдийн эрүүл мэндийг хамгаалах, дархлаажуулалтын аяныг идэвхжүүлэх, амьжиргааг дэмжих зорилгоор хүүхдийн мөнгө болон нийгмийн халамжийн зардлыг нэмэгдүүлэх, эрчим хүч, дулаан, хог хаягдлын төлбөр зэрэг ашиглалтын зардлыг төрөөс хариуцах, татвар, нийгмийн даатгалын шимтгэлээс чөлөөлөх зэрэг арга хэмжээнээс иргэдэд чиглэсэн 3,573.4 тэрбум, аж ахуйн нэгжид чиглэсэн 837.8 тэрбум, цар тахлын бэлэн байдлыг хангахад 753.7 тэрбум, нийт 5,164.9 тэрбум төгрөгийг зарцуулсан байна.

Хүснэгт 35. Цар тахлын эсрэг авч хэрэгжүүлсэн эдийн засгийн арга хэмжээ, /тэрбум төгрөг/

Хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	Нийт	Хэрэгжилт			
		Зардал	Зээл, тусламж	Хөнгөлөлт, чөлөөлөлт	Бусад арга, хэмжээ
Өрхөд чиглэсэн арга хэмжээ	3,573.4	3,014.6			558.8
Аж ахуйн нэгжид чиглэсэн арга хэмжээ	837.8			359.8	478.0
Цар тахлын эсрэг бэлэн байдлыг хангах	753.7	118.5	635.2		
Нийт дүн	5,164.9	3,133.1	635.2	359.8	1,036.8

I. Иргэд, аж ахуйн нэгжид чиглэсэн шинээр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ:

9.1.3 Цар тахлын тархалтыг хумих зорилгоор хатуу хөл хорио тогтоосонтой холбогдуулан 3326.3 мянган иргэнд 997.9 тэрбум төгрөгийн нэг удаагийн санхүүгийн дэмжлэг, “Дархлаажуулалтын

³¹ Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны 04 дүгээр сарын 09-ний өдрийн “Коронавируст халдвар /Ковид-19/-ын цар тахлын үед иргэдийн эрүүл мэнд, орлогыг хамгаалах, ажлын байрыг хадгалах, эдийн засгийг идэвхжүүлэх багц арга хэмжээний тухай” тогтоол

³² Хүнсний улаан буудай, будаа, өндөг, элсэн чихэр, ургамлын тосыг гаалийн албан татвар, импортын НӨАТ-аас чөлөөлөлт

³³ Оношлуур, эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, ариутгал, халдваргүйжүүлэлтийн бодис, амны хаалтыг импортын НӨАТ-аас чөлөөлөлт

³⁴ Монгол Улсын Засгийн Газрын 2020 оны “Бүх нийтийн бэлэн байдлын зэрэгт шилжүүлсэнтэй холбогдуулан эдийн засгийг дэмжих чиглэлээр авах зарим арга хэмжээний тухай” 183 дугаар тогтоол

аян”³⁵-д идэвхтэй хамрагдсан 2234.5 мянган иргэнд 111.7 тэрбум төгрөгийн урамшууллыг олгосон байна.

9.1.4 Цар тахлын тархалт нэмэгдэж хүнс, эм, эрүүл мэндийн үйлчилгээ зэрэг нэн шаардлагатай бараа, үйлчилгээний худалдан авалтад нөлөөлж, өрх, иргэдийн орлогод эрсдэл үүсэхээс сэргийлэн хүүхдийн мөнгөн тэтгэмжид 1,455.2 тэрбум төгрөг, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, халамжийн тэтгэвэр авдаг ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, өнчин хүүхэд зэрэг халамж хүртэгч иргэдэд 217.6 тэрбум төгрөгийг олгосон байна.

9.1.5 Иргэд, аж ахуйн нэгжийн ашиглалтын зардалд хөнгөлөлт үзүүлж, цахилгаан, дулаан, эрчим хүч, дулааны уурын 868.5 тэрбум, цэвэр бохир усны төлбөрийн 146.5 тэрбум, хог хаягдлын хураамжийн 21.8 тэрбум төгрөгийг³⁶ төрөөс хариуцан төлбөрийг төлсөн байна.

9.1.6 Гадаад зээл, тусламжийн хүрээнд тайлант онд 3 арга хэмжээний 13 төсөл хөтөлбөрийг санхүүжүүлэхээр Азийн хөгжлийн банкнаас 221.1 сая, Дэлхийн банкнаас 81.8 сая, Япон улсаас 39.0 сая, Азийн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын банкнаас 21.0 сая, Европын холбооноос 28.2 сая ам.доллар нийт 391.1 сая ам.долларын санхүүжилтийн эх үүсвэр бүрдүүлсэн ба 81.1 хувь буюу 317.2 сая ам.долларыг зээл, 18.9 хувь буюу 73.9 сая ам.долларыг буцалтгүй тусламж эзэлж байна.

9.1.7 Цар тахалтай тэмцэх зорилгоор авч хэрэгжүүлсэн гадаадын зээл, тусламж нийт 250.9 сая ам.доллар буюу 754.8 тэрбум төгрөг байна. Үүнд:

9.1.8 Төсвийн дэмжлэгийн хөтөлбөрт 100.0 сая ам.доллартой тэнцэх 285.0 тэрбум төгрөгийн зээл, 7.0 сая ам.доллартой тэнцэх 20.0 тэрбум төгрөгийн буцалтгүй тусламжийн санхүүжилтийг зарцуулсан байна.

- Азийн хөгжлийн банк 285.0 тэрбум (100.0 сая ам.доллар), Европын холбооноос 20.0 тэрбум төгрөг (6.2 сая евро)

1. Төслийн санхүүжилт хэлбэрээр нэмэлтээр авсан зээл, тусламжид 73.2 сая ам.доллартой тэнцэх 217.4 тэрбум төгрөгийн зээл, 7.2 сая ам.доллартой тэнцэх 24.9 тэрбум төгрөгийн буцалтгүй тусламжаас зарцуулсан байна.

- Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр “Цар тахлын үед хариу арга хэмжээ авах, нийгмийн хамгааллын төсөл”-д 119.6 тэрбум, “Эрүүл мэндийн салбарын хөгжил хөтөлбөр-5 яаралтай үеийн тусламжийн нэмэлт санхүүжилт төсөл”-д 40.0 тэрбум, Дэлхийн банкны санхүүжилтээр “Ковид-19 цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээ авах, бэлэн байдлыг хангах төсөл”-д 57.8 тэрбум төгрөгийн зээл;
- Япон Улсаас 18.0 тэрбум, Азийн хөгжлийн банкны 4.3 тэрбум, Дэлхийн банкны Онцгой байдлын сангийн 2.6 тэрбум төгрөгийн тусламж.

2. Вакцин худалдан авахад зориулж 47.7 сая ам.доллартой тэнцэх 162.5 тэрбум төгрөгийн зээл, 15.8 сая ам.доллар тэнцэх 45.0 тэрбум төгрөгийн буцалтгүй тусламжаас вакцины худалдан авалт хийсэн байна.

- Дэлхийн банкны санхүүжилтээр “Ковид-19 цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээ авах, бэлэн байдлыг хангах төсөл”-д 113.4 тэрбум, “Ковид-19-ын эсрэг вакцинжуулалтын арга хэмжээг дэмжих төсөл”-д Азийн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын банкны санхүүжилтээр 29.9 тэрбум, Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилтээр 19.2 тэрбум төгрөгийн зээл;
- Япон Улсаас 45.0 тэрбум төгрөгийн буцалтгүй тусламж.

9.1.9 Гадаад зээл, тусламжийн эх үүсвэрээс төсвийн дэмжлэгт 42.2 сая ам.доллар буюу 119.6 тэрбум, төсвийн алдагдлыг санхүүжүүлэхэд 107.0 сая ам.доллар буюу 305.0 тэрбум, эрүүл мэндийн салбарын бэлэн байдлыг хангах, чадавхыг бэхжүүлэхэд 38.2 сая ам.доллар буюу 122.7 тэрбум, эрүүл мэндийн салбарын бэлэн байдал, вакцин, хүйтэн хэлхээний тоног төхөөрөмж

³⁵ Монгол Улсын Засгийн газрын 2021 оны “Коронавируст халдвар /КОВИД-19/-ын эсрэг дархлаажуулалтыг эрчимжүүлэх тухай” 122 дугаар тогтоол

³⁶ 760 гаруй мянган айл өрх, 24 мянга гаруй аж ахуйн нэгжийн үйлчилгээний төлбөр, хураамжийг төр хариуцан төлсөн

худалдан авахад зориулан 63.4 сая ам.доллар буюу 207.5 тэрбум төгрөг, нийт 754.8 тэрбум төгрөгийг зарцуулсан байна.

Төсвийн орлогод үзүүлэх нөлөө

9.1.10 Цар тахлын эсрэг иргэдийн ажлын байрыг хамгаалах зорилгоор нийт 359.8 тэрбум төгрөгийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт үзүүлсэн нь татварын орлогыг бууруулсан боловч аж ахуйн нэгж байгууллага болон иргэдийн орлогыг хамгаалсан эерэг нөлөөг үзүүлжээ.

Хүснэгт 36. Татвар, НДШ-ийн хөнгөлөлт, чөлөөлөлт, /тэрбум төгрөг/

Чөлөөлөлт	Ажлын байрыг хадгалах	Эдийн засгийг сэргээх	Дүн
НДС-д	160.4		160.4
Сайн дурын даатгал болон даатгуулагчийн даатгалын чөлөөлөлт	160.4		160.4
Улсын төсвөөс	48.8	150.6	199.4
Аж ахуйн нэгжүүдийг ААНОАТ-аас чөлөөлсөн	1.1		1.1
ААНОАТ-ын татварын алданги, торгуулиас нэг удаа чөлөөлсөн	47.7		47.7
Гаалийн албан татварын чөлөөлөлт ³⁷		48.9	48.9
Хүнсний бүтээгдэхүүний импортын НӨАТ-ын чөлөөлөлт		14.6	14.6
Эм эмнэлгийн хэрэгслийн импортын НӨАТ-аас чөлөөлсөн ³⁸		87.1	87.1
Нийт дүн	209.2	150.6	359.8

Төсвийн зарлагад үзүүлэх нөлөө

9.1.11 Цар тахлын эсрэг эдийн засгийн арга хэмжээнд нийт 4,805.1 тэрбум төгрөгийг зарцуулжээ. Үүнээс гадаад зээлийн эх үүсвэрээс 754.8 тэрбум, улсын төсвөөс 3,013.5 тэрбум, бусад эх үүсвэрээс 1,036.8 тэрбум төгрөгийг тус тус зарцуулсан нь улсын төсвийн урсгал зардлын 49.3 хувийг эзэлж, төсвийн алдагдлыг нэмэгдүүлэхэд нөлөөлсөн байна.

Хүснэгт 37 Цар тахлын эсрэг авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, зарцуулалт, /тэрбум төгрөг/

Зардлын төрөл	Иргэдийн орлогыг хамгаалах	Иргэдийн эрүүл мэндийг хамгаалах	ЭЗ-ийг идэвхжүүлэх	Нийт дүн
Гадаад зээлээс	119.6	330.2	305.0	754.8
Вакцинжуулалт		207.5		207.5
Эм, эмнэлгийн бэлэн байдлыг хангах		122.7		122.7
Төсвийн дутагдлыг санхүүжүүлэх	119.6		305.0	424.6
Улсын төсөв	1,553.2	462.4	997.9	3,013.5
Хүүхдийн мөнгөн тэтгэмж	1,335.6			1,335.6
Халамжийн тэтгэвэр, асаргаа, хүүхдийн тэтгэмж	217.6			217.6
Хатуу хөл хорионы үеийн санхүүгийн дэмжлэг			997.9	997.9
Дархлаажуулалтын аян		111.7		111.7
Засгийн газар, Засаг даргын нөөц сангийн зардал		118.5		118.5
Эрүүл мэндийн салбарын бэлэн байдлыг нэмэгдүүлэх		232.2		232.2
Бусад эх үүсвэр			1,036.8	1,036.8
Цахилгаан, дулаан, ус, хог хаягдлын төлбөр			1,036.8	1,036.8
Нийт дүн	1,672.8	792.6	2,339.7	4,805.1

9.2 Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх хөтөлбөрийн хэрэгжилт

9.2.1 Цар тахалтай тэмцэх, иргэдийн эрүүл мэнд, орлогыг хамгаалах, эдийн засгаа сэргээх зорилгоор “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10.0 (арван) их наядын цогц төлөвлөгөө”-г Монгол Улсын Засгийн газрын 42 дугаар тогтоолоор³⁹ баталсан байна.

³⁷ Хүнсний улаан буудай, будаа, өндөг, элсэн чихэр, ургамлын тосыг гаалийн албан татварын чөлөөлсөн

³⁸ Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, бодис, оношлуурыг импортын НӨАТ-аас чөлөөлсөн

³⁹ Монгол Улсын Засгийн газрын 2021 оны 02 дугаар сарын 17-ны өдрийн Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10.0 их наядын цогц төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх цогц арга хэмжээний тухай

9.2.2 Засгийн газрын тус тогтоолд Иргэдийн эрүүл мэндийг хамгаалахад 23, Эдийн засгаа сэргээхэд 33, нийт 2 зорилтын хүрээнд 56 арга хэмжээний хүрээнд эдийн засгаа сэргээх арга хэмжээг 10,000.0 тэрбум (10.0 их наяд цогц) төгрөгөөр хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн байна.

Хүснэгт 38. Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа дэмжих арга хэмжээний төлөвлөгөө /тэрбум төгрөг/

Дэд зорилт	Хэрэгжүүлэх арга хэмжээ	Нийт дүн	Эх үүсвэр		
			Банк	Бонд	Төсөв
II.Эдийн засгаа сэргээх	Ажлын байрыг дэмжих зээл ⁴⁰	2,000.0	2,000.0		
	Ипотекийн зээл ⁴¹	2,000.0	2,000.0		
	Репо санхүүжилтийн зээл ⁴²	2,000.0	2,000.0		
	Хөдөө аж ахуйг зээл ⁴³	500.0	500.0		
	Орон сууцны хорооллын дэд бүтэц ⁴⁴	1,000.0		1,000.0	
	Залуусыг хөдөлмөрт бэлтгэх сургалт ⁴⁵	500.0			500.0
	Том төслүүдийн санхүүжилт ⁴⁶	2,000.0			2,000.0
Нийт дүн		10,000.0	6,500.0	1,000.0	2,500.0

9.2.3 Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10.0 (арван) их наядын цогц төлөвлөгөө"-ний хүрээнд улсын төсвөөс нийт 94.0 тэрбум, гадаадын зээл, тусламжаас 136.7 тэрбум төгрөгийг зарцуулж, Эрдэнэс Тавантолгой ХК-ийн бондоор 692.5 тэрбум, банкны эх үүсвэрээс 4,284.3 тэрбум төгрөгийн зээлийг олгосон байна.

Хүснэгт 39. Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа дэмжих арга хэмжээний хэрэгжилт /тэрбум төгрөг/

Хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	Төлөвлөгөө	Хэрэгжилт				Нийт гүйцэтгэл
		Улсын төсвөөс	Гадаад зээл, тусламж	Банк	Бонд	
Ажлын байрыг дэмжих зээл	2,000.0	65.8		1,952.6		2,018.4
Ипотекийн зээл	2,000.0			1,012.0		1,012.0
Репо санхүүжилтийн зээл	2,000.0			825.5		825.5
Хөдөө аж ахуйг зээл	500.0	11.4		494.2		505.6
Орон сууцны хорооллын дэд бүтэц	2.3	2.3				2.3
Залуусыг хөдөлмөрт бэлтгэх сургалт	11.8	6.4				6.4
Том төслүүдийн санхүүжилт	840.5	8.1	136.7		692.5	837.3
Нийт дүн	7,354.6	94.0	136.7	4,284.3	692.5	5,207.5

9.2.4 Дээрх арга хэмжээний хүрээнд банкны эх үүсвэрээс 4,284.3 тэрбум төгрөгийн зээлийг 62,713 зээлдэгчид олгосон. Үүнд:

Хүснэгт 40. Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа дэмжих арга хэмжээ байршлаар /тэрбум төгрөг/

Хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ	Зээл олголт		Улаанбаатар хот		Орон нутаг		Зээлдэгчийн ажлын байр хадгалсан
	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	
Ажлын байрыг дэмжих зээл	1,952.6	25,439	1,213.5	10,888	739.1	14,551	108,238
Репо санхүүжилтийн зээл	825.5	3,375	681.1	2,095	144.4	1,280	36,389
Ипотекийн зээл	1,012.0	13,292	827.7	9,996	184.2	3,306	
Хөдөө аж ахуйг зээл	494.2	20,607	223.6	386	270.6	20,221	
Нийт дүн	4,284.3	62,713	2,945.9	23,365	1,338.3	39,358	144,627

Эх сурвалж: Сангийн яамны мэдээлэл

⁴⁰ Банкны эх үүсвэрт тулгуурлан 2.0 их наяд төгрөг хүртэлх зээлийг 3 жилийн хугацаатай, жилийн 3 хувийн хүүтэйгээр аж ахуйн нэгж, иргэнд олгох бөгөөд ААН-д олгосон зээлд 6 хувь, иргэнд олгосон зээлд 7 хувийн хүүгийн дэмжлэг олгоно.

⁴¹ Монголбанк болон банкуудын холимог эх үүсвэрээр санхүүжүүлнэ.

⁴² Монголбанкны репо санхүүжилтийн эх үүсвэрээр санхүүжүүлнэ.

⁴³ Банкны эх үүсвэрт тулгуурлан хаврын тариалалтад олгох 100.0 тэрбум, ноолуур бэлтгэлийн үйл ажиллагаанд олгох 200.0 тэрбум, нийт 300.0 тэрбум төгрөгийн зээлийн хүрээнд 1 жилийн хугацаатай, жилийн 3.0 хувийн хүүтэй зээлийг олгох бөгөөд зээлийн хүүгийн 7.65 хүртэл хувьд, малчдыг дэмжих 200.0 тэрбум төгрөгийн зээлийн хүрээнд 3 жилийн хугацаанд жилийн 3.0 хувийн хүүтэй зээлийг олгох бөгөөд зээлийн хүүгийн 7.0 хувьд төсвийн дэмжлэг өгөх замаар хэрэгжүүлнэ.

⁴⁴ "Эрдэнэс Тавантолгой" ХК-ийн хийх бүтээн байгуулалтын ажлыг дотоодын үнэт цаасны зах зээлд бонд гаргах замаар санхүүжүүлнэ.

⁴⁵ Залуусыг хөдөлмөрт бэлтгэх сургалтыг жил бүрийн батлагдсан төсвийн хүрээнд хэрэгжүүлнэ.

⁴⁶ Гадаадын зээл, тусламжийн төслүүдийг жил бүрийн батлагдсан төсвийн хүрээнд хэрэгжүүлнэ.

1. Ажлын байрыг дэмжих зээл нийт 25,439 зээлдэгчид 1,952.6 тэрбум төгрөгийн зээл олгосноос 5,673 аж ахуй нэгжид 1,293.4 тэрбум төгрөг, 19,766 иргэнд 659.2 тэрбум төгрөгийн зээлийг олгож 108,238 ажлын байрыг хадгалсан;
2. Ипотекийн зээлд нийт 13,292 зээлдэгч хамрагдаж, 1,012.0 тэрбум төгрөгийг олгосон;
3. Репо санхүүжилтийн зээлд нийт 3,375 зээлдэгчид 825.5 тэрбум төгрөгийн зээл олгож, 36,389 ажлын байрыг хадгалсан;
4. Хөдөө аж ахуйг дэмжих зээлд нийт 20,607 зээлдэгчид хамрагдаж 494.2 тэрбум төгрөгийн зээл олгосон байна.

Малчдыг дэмжих зээлээр 19,870 зээлдэгчид 199.6 тэрбум, махны нөөц бүрдүүлэх зээлээр 46 зээлдэгчид 97.6 тэрбум, ноолуурын бэлтгэлийн зээлээр 38 зээлдэгчид 94.9 тэрбум, хаврын тариалалтын зээлээр 629 зээлдэгчид 43.3 тэрбум, улаан буудай, тосны ургамал худалдан авах зээлээр 11 зээлдэгчид 42.4 тэрбум, арьс шир бэлтгэлийн зээлээр 9 зээлдэгчид 13.2 тэрбум, ноос бэлтгэлийн зээлээр 4 зээлдэгчид 3.2 тэрбум төгрөгийн зээлийг тус тус олгожээ.

9.2.5 Тайлант онд ажлын байрыг дэмжих болон хөдөө аж ахуйг дэмжих зээлийн Засгийн газрын хариуцан төлөх хүүгийн дэмжлэгт нийт 77.2 тэрбум төгрөгийг төсвөөс олгосон байна.

9.2.6 Монголбанк болон банкны дотоод хяналт шалгалтаар нийт 468.6 тэрбум төгрөгийн ажлын байрыг дэмжих зээлд шалгалт хийж, зээлийн гэрээний шаардлагыг хангаагүй нийт 6.2 тэрбум төгрөгийн 66 зээлдэгчийн зээлийн хүүгийн дэмжлэгийг зогсоож, энгийн зээлийн ангилалд шилжүүлсэн байна.

9.2.7 Засгийн газрын 2021 оны 42, 59 дүгээр тогтоолоор баталсан “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10 их наядын цогц төлөвлөгөө”-д тусгасан “Ажлын байрыг дэмжих зээлийн санхүүжилтийн ерөнхий гэрээ”-ний 7.3.4⁴⁷, Хөдөө аж ахуйг дэмжих зээлийн санхүүжилтийн ерөнхий гэрээ”-ний 8.1⁴⁸-д заасны дагуу Сангийн яам, ХХААХҮЯ, Монголбанкт хамтран хяналт шалгалт хийж, үр дүнг шийдвэрлээгүй байна.

9.2.8 Тайлант онд Засгийн газрын 2019 оны 343, 2020 оны 15, 101, 129, 130, 138, 2021 оны 72 дугаар тогтоолоор Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарын урамшуулалд нийт 70.0 тэрбум төгрөгийн татаас олгосон нь Засгийн газрын 42 дугаар тогтоолоор хэрэгжүүлж буй хөдөө аж ахуйг дэмжих зээлийн арга хэмжээнүүдтэй давхацсан байна.

9.2.9 Эдийн засгийг идэвхжүүлж, бүтээн байгуулалтыг сэргээхэд Эрдэнэс Тавантолгой ХК-ийн бонд болон төслийн зээл, тусламжаас нийт 829.2 тэрбум төгрөгийг зарцуулсан байна.

Хүснэгт 41. Зээл, санхүүжилтийн эх үүсвэр нь тодорхойлогдсон томоохон төслүүдийн бүтээн байгуулалтыг идэвхжүүлж, эдийн засгийг сэргээх хөшүүрэг болгож ажиллах арга хэмжээ, эх үүсвэрээр /тэрбум төгрөг/

Эх үүсвэр	Нийт	Залуус I, Солонго I, II, Ногоон нуур 1008 айлын орон сууцны хороолол төсөл	УБ хотын төв цэвэрлэх байгууламж барих төсөл	УБ хотын ус хангамжийг нэмэгдүүлэх төсөл	Томоохон дэд бүтцийн төсөл, уурхайн хөгжүүлэлт
Улсын төсөв	8.1	8.1			
Гадаад зээл	75.1	8.6	66.5		
Гадаад тусламж	61.6			61.6	
Бонд	692.5				692.5
Нийт дүн	837.3	16.7	66.5	61.6	692.5

9.2.10 Засгийн газрын 2021 оны 5 дугаар сарын 12-ны өдрийн хуралдаанаас “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10.0 (арван) их наядын цогц төлөвлөгөө”-д тусгасан 56 төсөл арга хэмжээний хэрэгжилтийг Сангийн яаманд хүргүүлж байхыг Засгийн газрын гишүүдэд, хэрэгжилтийн явцад үнэлгээ хийж, мэдээлэхийг ЗГХЭГ-т даалгасан боловч арга хэмжээг үнэлэх аргачлал, заавар журамгүй, хэрэгжилтийг огт үнэлээгүй байна.

⁴⁷ “Сангийн яам Монголбанкт хамтран хяналт, шалгалт хийх ...”

⁴⁸ ХХААХҮЯ Монголбанкт хамтран “Хөдөө аж ахуйн зээлийн хэрэгжилт, банкуудын олгосон зээлийн явцын хяналт шалгалтыг жилд нэгээс доошгүй удаа хийх ...”

Х БҮЛЭГ. АУДИТЫН ОНЦЛОХ БУСАД АСУУДАЛ

10.1 Эрүүл мэндийн салбарын шинэчлэл

10.1.1 Алсын хараа 2050, Засгийн газрын 2020-2024 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрийн хүрээнд эрүүл мэндийн салбарын шинэчлэлтэй холбоотой ажлууд 2021 онд хэрэгжиж эхэлсэн байна.

10.1.2 Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөлийн 2021 оны “Эрүүл мэндийн даатгалын эрсдэлийн сан байгуулах тухай” 02 дугаар тогтоолыг хэрэгжүүлээгүй буюу сангийн 2021 оны орлогын 8 хувьтай тэнцэх хэмжээгээр эрсдэлийн санг байгуулаагүй байна.

10.1.3 Монгол Улсын Их Хурлын 2020 оны “Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хууль батлагдсантай холбогдуулан авах арга хэмжээний тухай” 39 дүгээр тогтоолын дагуу аймаг, дүүргийн нэгдсэн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний чанарыг сайжруулахад 40.2 тэрбум төгрөгийн тоног төхөөрөмжийг худалдан авах зардлыг Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн хөрөнгөөс санхүүжүүлсэн байна.

10.1.4 Салбарын шинэчлэлийн хүрээнд ЭМДС-аас гүйцэтгэлээр санхүүжих тогтолцоонд шилжсэнээр дараах үр дагавар үүсэж байна. Тухайлбал:

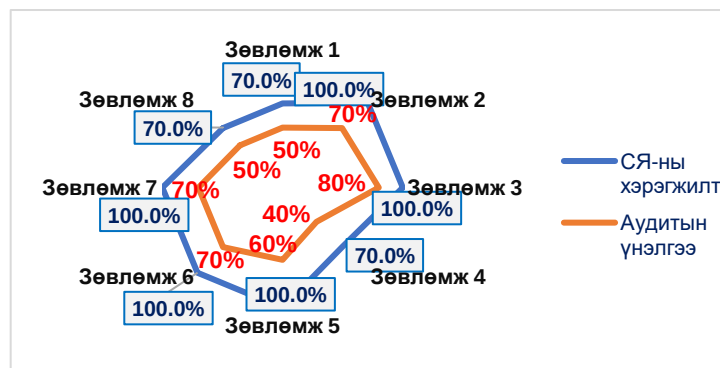
- Гүйцэтгэлээр санхүүжилт олгосноор сангийн зардлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэр 2.1 дахин нэмэгдэж, зардал өмнөх оноос 2.8 дахин өссөн;
- Нэг иргэнд ногдох эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний зардал өмнөх оноос 1.8 дахин нэмэгдсэн нь эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний чанарт бус үйлчлүүлэгчийн тоонд анхаарах эрсдэл үүссэн;
- Төрийн болон орон нутгийн өмчит эмнэлгүүд ЭМДС-аас санхүүжилтээ бүрэн авч чадаагүйгээс эм, эмнэлгийн хэрэгслийн худалдан авалттай холбоотой байгууллагад төлөх өглөг 49.1 тэрбум төгрөг болж, өмнөх оноос 13.7 дахин өссөн;
- Лавлагаа шатлалын эмнэлгүүдийн харилцах дансны 30.8 тэрбум төгрөгийн үлдэгдэл, төлбөртэй үйлчилгээний авлага 157.8 тэрбум төгрөгийг зарцуулах журам боловсруулаагүй, зарцуулалтад тавих хяналтгүй.

10.2 Бусад асуудлууд

10.2.1 Засгийн газраас 2017 оноос өмнө гаргасан, улсын төсөвт болзошгүй өр төлбөр үүсгэх эрсдэл бүхий дараах өрийн баталгаа байна. Үүнд:

- Үндэсний агаарын тээвэрлэгч МИАТ ТӨХК-ийн агаарын хөлгийн паркийг шинэчлэн өргөжүүлэх, Олон улсад өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх ажлын хүрээнд урт хугацаат зээл авсан “Боинг 767-300ER” агаарын хөлгийн гадаад зээлийн эргэн төлөлтийн хугацаа 2023 оны 05 дугаар сарын 13-ны өдөр дуусгавар болно.
- Монгол Улсын Хөгжлийн банкны 30.0 тэрбум иенийн дүн бүхий, 10 жил хүртэлх хугацаатай, жилийн 1.52 хувийн хүүтэй “Самурай” бондыг Засгийн газрын баталгаагаар арилжаалсан бөгөөд үндсэн төлбөр 2023 онд төлөгдөхөөр хүлээгдэж байна.

ӨМНӨХ ЗӨВЛӨМЖИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

Монгол Улсын 2020 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайланд хийсэн аудитаар Монгол Улсын Ерөнхий сайдад 5, Сангийн сайдад 3 зөвлөмж, нийт 8 зөвлөмж хүргүүлсэн. Өмнөх оны аудитын зөвлөмжийн биелэлтийг Сангийн яам 2022 оны 5 дугаар сарын 26-ны өдрийн 13/3630 дугаар албан бичгээр 88.7 хувийн биелэлттэй гэж ирүүлсэн байна. Аудитын баг зөвлөмжийн биелэлтийг хянаж үзээд 61.7 хувиар үнэллээ.

ХИ БҮЛЭГ. ШИЛЭН ДАНСНЫ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ

11.1.1 Шилэн дансны тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.1 дэх хэсэгт Төрийн аудитын байгууллага нь шилэн дансны үйл ажиллагаанд хөндлөнгийн хяналтыг хэрэгжүүлэхээр заасан.

11.1.2 Тус зохицуулалтын дагуу 2021 оны санхүүгийн тайлангийн аудитаар санал дүгнэлт гаргасан болон өмнөх аудитаар албан шаардлага өгсөн, эрсдэл бүхий нийт 5,675 байгууллагыг түүвэрлэн Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилтийг санхүүгийн тайлангийн аудитаар хослуулан шалгалаа.

Хүснэгт 42. Шилэн дансны тухай хуулийн 2021 оны хэрэгжилтийг шалгасан байгууллагын тоо

№	Аудитад хамруулсан чиглэл	Тоо
1	Санхүүгийн тайлангийн аудитаар дүгнэлт гаргасан Шилэн дансны тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.1-3.1.3-т хамаарах байгууллага	4,059
2	Санхүүгийн тайлангийн аудитаар түүвэрт хамрагдсан боловч өнгөрсөн жилийн аудитаар албан шаардлага өгсөн байгууллага	194
3	Санхүүгийн тайлангийн аудитаар түүвэрт хамрагдсан боловч эрсдэл бүхий гэж аудитад хамруулсан байгууллага	1,422
Нийт		5,675

Эх сурвалж: Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудас, ТАБ-ын Шилэн дансны мэдээллийн нэгтгэлийн систем, Санхүүгийн тайлангийн аудитын цахим систем

11.1.3 Тус аудитаар Шилэн дансны тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.1⁴⁹, 3.1.2⁵⁰-т хамаарах 5605 төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ, 3 дугаар зүйлийн 3.1.3⁵¹-т хамаарах хяналтын багц буюу түүнээс дээш хэмжээний хувьцааг нь төр, орон нутаг болон тэдгээрийн нэгдмэл сонирхолтой этгээд эзэмшиж байгаа 70 компанийн Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудас хөтлөлтийн үйл ажиллагааг хамруулсан.

11.1.4 Төрийн санхүү, төсвийн үйл ажиллагаатай холбоотой хуульд заасан мэдээллээ Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд дутуу мэдээлсэн, мөн хуулийн хугацаа хоцроосон зөрчил бүхий нийт 877 байгууллагад холбогдох мэдээллийг ил тод байршуулах, зөрчлийг арилгуулах, өмнөх аудитаар өгсөн албан шаардлагыг хэрэгжүүлээгүй 110 албан тушаалтанд хариуцлага тооцуулах албан шаардлага тус тус хүргүүлээ.

Төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ-ын Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт:

11.1.5 Шилэн дансны тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.1, 3.1.2-т хамаарах төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ-ууд тус хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1-д заасан төсвийн гүйцэтгэл, санхүүгийн тайлан, санхүүгийн тайланд хийсэн аудитын дүгнэлт, аудитын дүгнэлтийн мөрөөр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний тайлбар зэрэг мэдээллээ Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд ил тод байршуулдаггүй зөрчил гаргасан хэвээр байна.

Тухайлбал:

- Хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.2-д заасан сарын төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээллийг 287 төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ мэдээлээгүй, 197 байгууллага хугацаа хоцроосон;
- Хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.4-д заасан хагас жилийн санхүүгийн тайлангаа 178 төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ мэдээлээгүй, 315 байгууллага хугацаа хоцроосон;
- Жилийн эцсийн санхүүгийн тайлангаа 417 төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ мэдээлээгүй, 133 байгууллага хугацаа хоцроосон;
- Хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.5-д заасан санхүүгийн тайланд хийсэн аудитын дүгнэлтийг 358 төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ мэдээлээгүй, 92 байгууллага хугацаа хоцроосон;
- Аудитын дүгнэлтийн мөрөөр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний тайлбараа 291 төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ мэдээлээгүй, 385 байгууллага хугацаа хоцроосон.

⁴⁹ 3.1.1.төрийн болон орон нутгийн өмчит хуулийн этгээд;

⁵⁰ 3.1.2.төрийн өмчит үйлдвэрийн газар;

⁵¹ 3.1.3.хяналтын багц буюу түүнээс дээш хэмжээний хувьцааг нь төр, орон нутаг болон тэдгээрийн нэгдмэл сонирхолтой этгээд эзэмшиж байгаа компани;

11.1.6 Энэ нь төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын дотоод хяналтыг тогтмол хэрэгжүүлээгүй, Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд мэдээлэл байршуулах ажлын зохион байгуулалт хангалтгүй байгаатай холбоотой байна.

11.1.7 Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4⁵²-т заасан мэдээллийг төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ-ууд төсөв, санхүүгийн холбогдох шийдвэрийг гаргаж, үйл ажиллагаа явуулснаас хойш 7 хоногийн дотор тухай бүр олон нийтэд ил тод мэдээлэх зохицуулалттай.

Хүснэгт 43. Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4-д заасны дагуу 7 хоногийн дотор ил тод мэдээлсэн байх үзүүлэлт, /тэрбум төгрөг/

Үзүүлэлтийн агуулга	Шийдвэр, үйл ажиллагааны тоо	Мөнгөн дүн
Тендер, худалдан авалтын ерөнхий мэдээллийн дүн	13,312	1,772.4
Таван сая төгрөгөөс дээш үнийн дүн бүхий худалдан авалтын мэдээлэл	66,431	3,619.9
Цалингийн зардлаас бусад таван сая төгрөгөөс дээш үнийн дүн бүхий зарлагын мөнгөн гүйлгээ	95,039	10,239.2
Таван сая төгрөгөөс дээш үнийн дүн бүхий орлогын мөнгөн гүйлгээ	145,820	16,634.6
Өр үүсгэсэн шийдвэрийн талаарх мэдээлэл ⁵³	14,891	2,415.5
Авлага үүсгэсэн шийдвэрийн талаарх мэдээлэл ⁵	4,672	2,582.6

Эх сурвалж: Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудас, ТАБ-ын Шилэн дансны мэдээллийн нэгтгэлийн систем, Санхүүгийн тайлангийн аудитын цахим систем

11.1.8 Эдгээр төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ нь Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4-д заасан мэдээллийг ил тод байршуулсан эсэхийг нотлох зүйлсэд үндэслэн тулган шалгаж дараах зөрчлийг илрүүллээ. Үүнд:

- Төсөвт байгууллага, төрийн болон орон нутгийн өмчит газрууд нь 2021 онд нийт 62.4 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 1,009 удаагийн тендер шалгаруулалт, худалдан авалт зохион байгуулсан мэдээллийг ил тод мэдээлээгүй, 38.8 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 609 удаагийн худалдан авалтын үйл ажиллагааны мэдээллийг хугацаа хоцроосон;
- Хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.4-д заасан таван сая төгрөгөөс дээш үнийн дүн бүхий 182.5 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 3,948 удаагийн худалдан авалтын мэдээллийг мэдээлээгүй, 89.5 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 2,869 удаагийн мэдээллийг хугацаа хоцроосон;
- Хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.5-д заасан цалингийн зардлаас бусад таван сая төгрөгөөс дээш үнийн дүн бүхий 154.4 тэрбум төгрөгийн 4,937 удаагийн зарлагын мөнгөн гүйлгээг мэдээлээгүй, 229.9 тэрбум төгрөгийн 3,844 удаагийн зарлагын мөнгөн гүйлгээг хугацаа хоцроосон;
- Цалингийн зардлаас бусад таван сая төгрөгөөс дээш үнийн дүн бүхий 317.7 тэрбум төгрөгийн 8,236 удаагийн орлогын мөнгөн гүйлгээг мэдээлээгүй, 381.4 тэрбум төгрөгийн 7,144 удаагийн орлогын мөнгөн гүйлгээг хугацаа хоцроосон;
- Хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.8-д заасан Засгийн газар, орон нутгийн баталгаа, төрийн байгууллага, улсын төсөвтэй холбоотой 30.8 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 1,390 удаагийн өр үүсгэсэн шийдвэрийг мэдээлээгүй, 5.5 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 811 удаагийн өр үүсгэсэн шийдвэрийг хугацаа хоцроосон;
- Засгийн газар, орон нутгийн баталгаа, төрийн байгууллага, улсын төсөвтэй холбоотой 43.9 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 683 удаагийн авлага үүсгэсэн шийдвэрийг мэдээлээгүй, 24.1 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 446 удаагийн авлага үүсгэсэн шийдвэрийг хугацаа хоцроосон зөрчилтэй байна.

11.1.9 Иймд аудитад хамруулсан 5,605 төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ-аас 158 байгууллагын шилэн данстай холбоотой алдааг аудитын явцад залруулж, 1,189 байгууллагад зөвлөмж, 864 байгууллагад зөрчил арилгуулах, 101 байгууллагад хариуцлага тооцуулах албан шаардлага тус тус хүргүүлсэн.

⁵² Энэ хуулийн 3.1.1, 3.1.2-т заасан байгууллага дараах мэдээллийг долоо хоногийн дотор мэдээлнэ;

⁵³ 6.8.1. энэ хуулийн 3.2.8-д заасан Засгийн газар, орон нутгийн баталгаа, Төрийн байгууллага, улсын төсөвтэй холбоотой үүссэн өрийн талаарх шийдвэр, мэдээлэл

11.1.10 Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд байгууллагууд мэдээллийг гараар шивж оруулдаг механик ажиллагаатайгаас олон удаагийн мөнгөн гүйлгээнээс мэдээлэл дутуу шивэгддэг, мэдээлэл орхигддог зэрэг нь дээрх зөрчлийг үүсгэх голлох шалтгаан болж байна.

Хяналтын багц буюу түүнээс дээш хэмжээний хувьцааг нь төр, орон нутаг болон тэдгээрийн нэгдмэл сонирхолтой этгээд эзэмшиж байгаа компанийн Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт:

11.1.11 Шилэн дансны тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.3⁵⁴-т хамаарах хяналтын багц буюу түүнээс дээш хэмжээний хувьцааг нь төр, орон нутаг болон тэдгээрийн нэгдмэл сонирхолтой этгээд эзэмшиж байгаа 70 компанийг тус аудитад хамруулсан.

11.1.12 Тус хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.8⁵⁵-д заасны дагуу төрийн болон орон нутгийн өмчийн оролцоотой компаниуд нь Засгийн газар, орон нутгийн баталгаа, төрийн байгууллага, улсын төсөвтэй холбоотой үүссэн өр, авлага үүссэн, тендер худалдан авалттай холбоотой шийдвэр гарсан тухай бүр 7 хоногийн дотор холбогдох мэдээллийг Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд ил тод байршуулах зохицуулалттай.

Хүснэгт 44. Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.8-д заасны дагуу 7 хоногийн дотор ил тод мэдээлсэн байх үзүүлэлт, /тэрбум төгрөг/

Үзүүлэлтийн агуулга	Шийдвэр, үйл ажиллагааны тоо	Мөнгөн дүн
Тендер, худалдан авалтын ерөнхий мэдээллийн дүн	2,856	1,100.7
Засгийн газар, орон нутгийн баталгаа, Төрийн байгууллага, улсын төсөвтэй холбоотой үүссэн өрийн талаарх шийдвэр, мэдээлэл	700	820.0
Засгийн газар, орон нутгийн баталгаа, Төрийн байгууллага, улсын төсөвтэй холбоотой үүссэн авлагын талаарх шийдвэр, мэдээлэл	116	55.5

Эх сурвалж: Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудас, ТАБ-ын Шилэн дансны мэдээллийн нэгтгэлийн систем, Санхүүгийн тайлангийн аудитын цахим систем

11.1.13 Эдгээр компани нь хүснэгт 2-т харуулсан мэдээллийг хуульд заасан хугацаанд ил тод мэдээлсэн эсэхийг нотлох зүйлсэд үндэслэн тулган шалгахад дараах зөрчилтэй байна. Үүнд:

- Аудитын түүвэрт хамруулсан хяналтын багц буюу түүнээс дээш хэмжээний хувьцааг нь төр, орон нутаг болон тэдгээрийн нэгдмэл сонирхолтой этгээд эзэмшиж байгаа компаниуд нь хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.8.1-д заасан Засгийн газар, орон нутгийн баталгаа, төрийн байгууллага, улсын төсөвтэй холбоотой 5.5 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 144 удаагийн **өр үүсгэсэн шийдвэрийг** мэдээлээгүй, 2.2 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 13 удаагийн **өр үүсгэсэн шийдвэрийг** хугацаа хоцроосон;
- Засгийн газар, орон нутгийн баталгаа, төрийн байгууллага, улсын төсөвтэй холбоотой 3.6 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 24 удаагийн **авлага үүсгэсэн шийдвэрийг** мэдээлээгүй, 1.8 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 1 удаагийн **авлага үүсгэсэн шийдвэрийг** хугацаа хоцроосон зөрчилтэй байна.
- Дээрх компаниуд нь нийт 3.5 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 80 удаагийн тендер шалгаруулалт, худалдан авалт зохион байгуулсан мэдээллийг ил тод мэдээлээгүй, 1.7 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 81 удаагийн худалдан авалтын үйл ажиллагааны мэдээллийг хугацаа хоцроож, хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.8.2-т заасныг зөрчсөн байна.

11.1.14 Аудитаар тус хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1.3-т хамаарах 13 компанид холбогдох мэдээллийг ил тод байршуулах, зөрчлийг арилгуулах, өмнөх аудитаар өгсөн албан шаардлагыг хэрэгжүүлээгүй 9 компанид хариуцлага тооцуулах албан шаардлага тус тус өглөө.

11.1.15 Үндэсний аудитын газраас Монгол Улсын Ерөнхий сайдад Шилэн дансны тухай хууль, холбогдох журмыг боловсронгуй болгох асуудлуудыг судалж шийдвэрлэх зөвлөмж хүргүүлсний дагуу Ерөнхий сайдын 2018 оны 154 дүгээр захирамжаар Шилэн дансны тухай хууль болон бусад

⁵⁴ 3.1.3.хяналтын багц буюу түүнээс дээш хэмжээний хувьцааг нь төр, орон нутаг болон тэдгээрийн нэгдмэл сонирхолтой этгээд эзэмшиж байгаа компани;

⁵⁵ 6.8.1.тухайн байгууллагад холбогдох энэ хуулийн 3.2.5, 3.2.7, 3.2.8-д заасан шийдвэр;

хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсэг байгуулсан хэдий ч, ажлын гүйцэтгэл хангалтгүй байна.

11.1.16 Сангийн сайдад Засгийн газрын 2016 оны 29 дүгээр тогтоолоор баталсан *“Шилэн дансны цахим хуудсанд тавих мэдээллийн агуулга, нийтлэг стандартыг тогтоох журам”*-д нэмэлт өөрчлөлт оруулах зөвлөмж хүргүүлсэн.

11.1.17 Сангийн сайдын 2019 оны 175 дугаар тушаалаар зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг батлан гаргаж, Сангийн яамны Төрийн нарийн бичгийн даргын 2021 оны А/52 дугаар тушаалаар Шилэн дансны тухай хууль болон "Шилэн дансны цахим хуудсанд тавигдах мэдээллийн агуулга, нийтлэг стандартыг тогтоох журам"-ыг шинэчлэх, нэгдсэн цахим хуудсыг хөгжүүлэх Дэд ажлын хэсгийг шинэчлэн байгуулсан хэдий ч эдгээр ажлын хэсгүүдийн ажил удаашралтай байна.

ДҮГНЭЛТ

Монгол улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн аудитын тайлангийн дүнд үндэслэн дараах дүгнэлтийг өгч байна. Үүнд:

1. Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10.0 (арван) их наядын цогц төлөвлөгөөний хүрээнд арилжааны банкаар дамжуулан олгосон хөнгөлөлттэй зээл болох 4,284.3 тэрбум төгрөгийг 62.7 мянган зээлдэгчид олгосон нь 144.6 мянган ажлын байрыг хадгалж, зээл олголт нэмэгдэж, эдийн засаг эргэлтэд орох нөхцөл бүрдсэн байна.
2. Цар тахлын эсрэг эдийн засгийг сэргээх арга хэмжээний хүрээнд ажлын байрыг хадгалахад чиглэсэн татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт төсвийн нийт орлогыг 2.5 хувь буюу 359.6 тэрбум төгрөгөөр буурахад нөлөөлж, улсын төсөв болон гадаад зээл, тусламжаас 4,805.1 тэрбум төгрөгийг зарцуулсан нь нэгдсэн төсвийн нийт зарлагын 30.7 хувийг, ДНБ-ий 11.1 хувийг эзэлж байна.
3. Төсөвт тодотгол хийхдээ нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн орлогыг 2.2 хувиар, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн хэмжээг 12.9 хувиар нэмэгдүүлж баталсан нь орлого, зарлагын зохистой харьцааг хангахгүй байна.
4. Засгийн газрын 2021 оны “Төсвийн хэмнэлтийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 43 дугаар тогтоолын хэрэгжилтийг хангаж ажиллаагүйгээс аудитаар 11.1 тэрбум төгрөгийн зөрчил илэрсэн нь бүх шатны төсөв захирагчдын төсвийн сахилга хариуцлага, хяналтын тогтолцоог сайжруулах шаардлагатай байна.
5. Тайлант оны төсвийн тэнцвэржүүлсэн тэнцлийн алдагдал 2,919.0 тэрбум төгрөг буюу ДНБ-ий 6.8 хувьтай тэнцэж, УИХ-аас тогтоосон хэмжээнээс хэтрээгүй байна.
6. Өрийн зохицуулалт хийснээр Засгийн газрын гадаад өрийн үлдэгдэл өмнөх оноос 342.0 тэрбум төгрөгөөр буурч, багцын жигнэсэн дундаж хүүг 5.58 хувьд хүргэж, эргэн төлөлтийн дундаж хугацаа 4.9 жилээр уртассан байна.
7. Засгийн газрын өрийн баталгааны үлдэгдэл 876.5 тэрбум төгрөг, үүний 93.7 хувийг эзэлж буй Монгол Улсын Хөгжлийн банкны 2023 онд төлөх 30 тэрбум иенийн “Самурай” бонд, 2031 онд төлөх “Эрдэнэс Монгол” ХХК-ийн техникийн туслалцааны зээлүүд нь төсөвт болзошгүй өр төлбөр үүсгэх эрсдэлтэй байна.
8. Засгийн газрын “Эрүүл мэндээ хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх 10.0 (арван) их наядын цогц төлөвлөгөө”-д тусгасан 56 арга хэмжээний хэрэгжилтийн явцад үнэлгээ хийгээгүй байна.
9. Хөдөө аж ахуйг дэмжих арга хэмжээнд 494.2 тэрбум төгрөгийн зээл, салбарын урамшуулалд нийт 70.0 тэрбум төгрөгийн татаас олгосон нь тус салбарт хэрэгжүүлж буй арга хэмжээнүүдийг нэгтгэх, нэгдсэн бодлогоор хангах, давхцалыг арилгах, үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх шаардлагатай байна.
10. Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагууд нэг худалдан авагчийн тогтолцоонд шилжиж гүйцэтгэлээр санхүүжилт олгосноор Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн зардлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэр 2.1 дахин нэмэгдэж, зардал өмнөх оноос 2.8 дахин өссөнөөр төсвийн тэнцлийн алдагдал сангийн нийт орлогын 19.8 хувийг эзэлж, сангийн чөлөөт мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдлээс алдагдлыг санхүүжүүлсэн байна.
11. Эрүүл мэндийн тусламж, үйлчилгээг гүйцэтгэлээр санхүүжих тогтолцоонд шилжсэн байгууллагуудын төсвийн төлөвлөлт, зарцуулалт, тайлагналтай холбоотой нэгдсэн журам, заавар, аргачлалыг батлуулаагүй, зарцуулалтад тавих хяналт хангалтгүй байна.
12. Төсвийн ил тод байдал дээшилж буй боловч төсвийн төслийг боловсруулах үйл явцад иргэд, олон нийт оролцох боломжийг бүрдүүлэх, төсвийн гүйцэтгэлийн тайлагналыг бодлогын зорилтын биелэлттэй уялдуулах шаардлагатай байна.
13. Нэмэлт төсвийн орлого 1,696.5 тэрбум төгрөг буюу өмнөх оноос 84.0 хувиар, урсгал зарлага 1,666.5 тэрбум төгрөг буюу 77.4 хувиар өссөнөөр нэгдсэн төсвийн зарлагын 10.0 орчим хувьтай тэнцэж, төсвийн гадуурх нэмэлт орлого зарлага жил бүр өсөх хандлагатай байгаа нь төсвийн хяналт сулрах эрсдэлтэй байна.

ТӨСВИЙН
ТӨЛӨВЛӨЛТМОНГОЛ
УЛСЫН 2021
ОНЫ НЭГДСЭН
ТӨСӨВМОНГОЛ
УЛСЫН 2021
ОНЫ ТӨСӨВОРОН
НУТГИЙН 2021
ОНЫ ТӨСӨВНДС, ЭМДС-
ИЙН 2021
ОНЫ ТӨСӨВМОНГОЛ
УЛСЫН
ЗАСГИЙН
ГАЗРЫН ӨРЗАСГИЙН
ГАЗРЫН
ХӨТӨЛБӨРАУДИТЫН
ОНЦЛОХ
АСУУДАЛШИЛЭН
ДАНСНЫ
ТУХАЙ ХҮҮЛЬДҮГНЭЛТ,
ЗӨВЛӨМЖ

14. Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл нь Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1.1-6.1.4-т заасан тусгай шаардлагыг тус тус хангаж байна.
15. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжих төсөл, арга хэмжээг нэгдсэн бодлогоор төлөвлөх эрх зүйн орчин бүрдсэн ч хууль, журмын хэрэгжилтийг бүрэн хангаж ажиллаагүй, хөрөнгө оруулалтын оролцогч талуудын хамтын ажиллагаа уялдаагүйгээс төсөл, арга хэмжээний төлөвлөлтөд ахиц дэвшил гарахгүй байна. Тухайлбал,
 - УИХ-ын 2020 оны “Монгол Улсыг 2021-2025 онд хөгжүүлэх таван жилийн үндсэн чиглэл батлах тухай” 23 дугаар тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан “Монгол Улсын 2021-2025 оны хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр”-т тусгасан 6 төсөл, арга хэмжээний 79.2 тэрбум төгрөгийг огт тусгаагүй, 4 төсөл, хөтөлбөрийн санхүүжилтийг 74.4 тэрбум төгрөгөөр бууруулж баталсан нь хөгжлийн бодлогын хэрэгжилтэд сөргөөр нөлөөлөх эрсдэлтэй;
 - Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2021 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2022-2023 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуулийг УИХ-аас Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 63 дугаар зүйлийн 63.156-т заасан хугацаанд батлаагүй, 2020 оны 8 дугаар сарын 28-ны өдөр баталсан нь төсвийн төлөвлөлтийн цаглабарын хувьд ТЭЗ-д Төсвийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлийн 29.2.5-д заасан төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх төсөл, арга хэмжээ нь тухайн жилийн төсвийн хязгаарт багтсан байх шаардлагыг хангах боломжгүйд хүргэжээ.
16. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжих төсөл, арга хэмжээний жагсаалтад Төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын төсвийн саналд тусаагүй, хэрэгцээ, шаардлагын үндэслэл тооцоолол бүрэн бус барилга, байгууламж, их засвар, тоног төхөөрөмж худалдан авах, ТЭЗҮ боловсруулах 110 ажлыг баталсан нь салбарын бодлого алдагдах сөрөг нөлөөтэй байна.
17. Сангийн яамнаас 2019 оноос эхлэн улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлт, хэрэгжилт, санхүүжилтийн үйл ажиллагаанд төлөвлөлтийн аргачлал, журам болон цахим систем /www.publicinvestment.gov.mn/-ийг улсын хэмжээнд нэвтрүүлсэн нь төсвийн хөрөнгө оруулалтын удирдлага, үр ашгийг сайжруулахад томоохон ахиц, дэвшил гарсан ч цаашид хэрэгжилтийг жигдрүүлэх шаардлагатай байна.
18. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтыг хүн ам зүй, газар зүйн байршил, бусад хүчин зүйлстэй бүрэн уялдуулж төлөвлөөгүйгээс нийгмийн тогтвортой хөгжилд сөрөг нөлөө үзүүлэх эрсдэлтэй байна.
19. Төсөл, арга хэмжээний санхүүжилтийг хэрэгжих хугацаатай уялдуулж төлөвлөөгүй, төрийн өмчид хамаарахгүй, хөрөнгийн бүртгэлд бүртгэх боломжгүй урсгал зардлын шинжтэй төсөл, арга хэмжээг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар төлөвлөн хэрэгжүүлж байгаа нь хөрөнгө оруулалтын үр нөлөө, тэгш хүртээмжийг бууруулж байна.
20. ТЭЗ-д улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар 2021 онд шинээр хэрэгжих барилга, байгууламж, их засварын 345 төсөл, арга хэмжээ хэрэгжихээс 325 буюу 94.2 хувьд гүйцэтгэгчийг сонгон шалгаруулах худалдан авах ажиллагааг 4 дүгээр сараас хойших хугацаанд буюу барилгын улирал эхэлснээс хойш зохион байгуулсан нь ТБОНӨХБАҮХАТХ-ийн 46 дугаар зүйлийн 46.1.8-д “барилга, зам, инженерийн шугам сүлжээ зэрэг тодорхой улиралд гүйцэтгэх онцлог шинж чанартай бараа, ажил, үйлчилгээг худалдан авах ажиллагааг тухайн жилийн төсөв батлагдсан даруйд эхлүүлэх” гэж заасныг зөрчиж, төсөл, арга хэмжээ тайлант онд бүрэн хэрэгжихгүй байхад нөлөөлжээ.
21. Улсын төсвийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авахад ТБОНӨХБАҮХАТХ болон түүнд нийцүүлэн гаргасан журмуудын хэрэгжилт хангалтгүй, хяналтын тогтолцоо сул байгаагаас тендерийн хэмнэлтээр гэрээний үнийн дүнгийн 15 хувиас хэтэрсэн дүнгээр нэмэлт гэрээ байгуулах, төсөвт тусгаагүй нэмэлт ажил гүйцэтгүүлэхэд зарцуулж байгаа нь

⁵⁶ Улсын Их Хурал төсвийн хүрээний мэдэгдлийг жил бүрийн 6 дугаар сарын 01-ний дотор энэ хуульд заасан хуулийн төсөл хэлэлцэх журмын дагуу хэлэлцэж эцэслэн батална.

- худалдан авах ажиллагаанд эрх тэгш, шударгаар өрсөлдөх, төсвийн хөрөнгийг хэмнэлттэй, үр ашигтай зарцуулах сонирхлыг бууруулж байна.
22. Барилга, байгууламжийн зураг төсөл, төсөв боловсруулах, магадлал хийх, худалдан авах ажиллагаа зохион байгуулах, захиалагчийн хяналт хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаанд хариуцлагын тогтолцоог сайжруулснаар зардлыг багасгах, үр ашгийг нэмэгдүүлэх боломжтой байна.
 23. Барилга, байгууламжийн зураг төсөл боловсруулахаас эхлэн магадлал хийх, тухайн төсөл, арга хэмжээ дуусах хүртэл нэгдмэл байдлаар хяналт тавих тогтолцоог цогцоор нь оновчтой болгох, түүнд хамаарах байгууллагуудын хариуцлагыг сайжруулах шаардлагатай байна.
 24. Магадлалаар баталгаажуулж төсөвт өртгөөр худалдан авах ажиллагааг зохион байгуулсан нь хуулийн шаардлага хангаагүй, улмаар төсвийн хөрөнгө оруулалтын зардлыг нэмэгдүүлэх эрсдэлтэй байна.
 25. Барилга угсралтын ажлын явц, гүйцэтгэлд тавих мэргэжлийн байгууллагын хяналт хангалтгүйгээс барилга угсралтын ажлыг гүйцэтгэхдээ материал сольж чанар байдлыг доройтуулж байна.
 26. Урсгал зардлаас хөрөнгө оруулалтын шинжтэй төсөл, арга хэмжээнд санхүүжилт хуваарилж, түүний худалдан авах ажиллагаа зохион байгуулж, санхүүжүүлсэн байна.
 27. Хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтээр худалдан авсан техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмж, тавилгын ашиглалт хангалтгүй байна.
 28. Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1-д заасан төсвийн гүйцэтгэл, санхүүгийн тайлан, санхүүгийн тайланд хийсэн аудитын дүгнэлт, аудитын дүгнэлтийн мөрөөр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээний тайлбар зэрэг мэдээллийг давхардсан тоогоор 1,531 байгууллага ил тод мэдээлээгүй зөрчилтэй байна.
 29. Аудитад хамруулсан 5,605 төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ-ууд нь 2021 оны байдлаар нийт 472.1 тэрбум төгрөгийн мөнгөн дүн бүхий 13,173 удаагийн орлого, зарлагын гүйлгээг ил тод мэдээлээгүй, Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4-т заасныг зөрчсөн байна.
 30. Төсөвт байгууллага, ТБОНӨҮГ-ууд 2021 онд өр, авлага үүсгэсэн нийт шийдвэрийн 10.6 хувийг, тендер, худалдан авалтын үйл ажиллагааны мэдээллийн 6.2 хувийг ил тод мэдээлээгүй байна.
 31. Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудасны системд мэдээллийг гараар шивж оруулдаг, механик ажиллагаатайгаас төсвийн орлого, зарлагын мөнгөн гүйлгээ, тендер худалдан авалт зэрэг олон удаагийн давтамжтай хийгддэг мэдээллийг ил тод бүрэн байршуулдаггүй зөрчил гарах голлох шалтгаан болж байна.
 32. Засгийн газар болон, Сангийн яаманд байгуулагдсан Шилэн дансны тухай хууль болон "Шилэн дансны цахим хуудсанд тавигдах мэдээллийн агуулга, нийтлэг стандартыг тогтоох журам"-ыг шинэчлэх, Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд хөгжүүлэлт хийх чиг үүрэг бүхий Ажлын хэсгүүдийн ажлыг эрчимжүүлэх шаардлагатай байна.

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРАЛД ТОЛИЛУУЛАХ НЬ:

- Засгийн газраас тайлагнасан Монгол Улсын 2021 оны нэгдсэн төсвийн тэнцвэржүүлсэн нийт орлого ба тусламжийн дүн 12,711.4 тэрбум, нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн 15,630.4 тэрбум төгрөгийн гүйцэтгэлтэй болохыг аудитаар баталгаажууллаа;
- Төсвийн төслийг боловсруулах үйл явцад иргэд, олон нийтийн оролцоог хангах, төсвийн ил тод байдлыг дээшлүүлэх талаар Төсвийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах;
- Мөн тухайн жилийн төсвийн хөрөнгийн зарцуулалтын хүрсэн үр дүн, Улсын Их Хурлаас баталсан төсвийг Монгол улсын тогтвортой хөгжлийн болон үндэсний аюулгүй байдлын бодлогын зорилтуудыг хангахад чиглүүлсэн тухай дэлгэрэнгүй танилцуулга"-ыг Монгол

ТӨСВИЙН
ТӨЛӨВЛӨЛТМОНГОЛ
УЛСЫН 2021
ОНЫ НЭГДСЭН
ТӨСӨВМОНГОЛ
УЛСЫН 2021
ОНЫ ТӨСӨВОРОН
НУТГИЙН 2021
ОНЫ ТӨСӨВНДС, ЭМДС-
ИЙН 2021
ОНЫ ТӨСӨВМОНГОЛ
УЛСЫН
ЗАСГИЙН
ГАЗРЫН ӨРЗАСГИЙН
ГАЗРЫН
ХӨТӨЛБӨРАУДИТЫН
ОНЦЛОХ
АСУУДАЛШИЛЭН
ДАНСНЫ
ТУХАЙ ХУУЛЬДҮГНЭЛТ,
ЗӨВЛӨМЖ

Улсын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн бүрэлдэхүүнд тусгах талаар Төсвийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах;

- Улсын төсвөөр хэрэгжүүлэх хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөг хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгүүдтэй нийцүүлэн баталж, салбарын түвшинд төлөвлөөгүй, төсөвлөлтийн шаардлага хангаагүй төсөл, арга хэмжээг хуульд тусгаж буй зөрчлийг давтан гаргахгүй байх чиглэлээр хариуцлагын болон үр дүнтэй хяналтын тогтолцоог бүрэн бүрдүүлэх;
- Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Хяналт шалгалт, үнэлгээний хэлтэс, дотоод аудитын албаар Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын аудитаар сүүлийн 11 жилд Улсын Их Хуралд толилуулсан асуудалд шинжилгээ хийлгэж, үр дүнг Төсвийн байнгын хороонд танилцуулах чиглэлээр үүрэг өгч ажиллах;
- Улсын төсвийн 2021 оны хөрөнгө оруулалтын хэрэгжилтийн үйл ажиллагаанд барилгын материалын хомсдол, үнийн өөрчлөлт, тээвэрлэлтийн саатал гарч төслүүд бүрэн дуусахгүй, хэрэгжилт удаашрах нөхцөл байдал үүссэн зэрэг нь цаашид энэ тохиолдолд асуудлыг хэрхэн шийдвэрлэх талаарх эрх зүйн орчныг тодорхой болгох шаардлага байгааг толилуулж байна.

ЗӨВЛӨМЖ

Аудитын дүн, дүгнэлтэд үндэслэн дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхийг дор дурдсан албан тушаалтанд зөвлөж байна. Үүнд:

МОНГОЛ УЛСЫН ЕРӨНХИЙ САЙД-д:

1. Эрүүл мэндийг хамгаалж, эдийн засгаа сэргээх цогц арга хэмжээний хүрээнд төлөвлөсөн бүтээн байгуулалтын төслүүдийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, хэрэгжилтийн үр дүнг тооцож, үнэлэх;
2. Засгийн газрын хэрэгжүүлж буй зарим хөнгөлөлттэй зээл, урамшууллын арга хэмжээнүүдийн давхцалыг арилгах, нэгдсэн бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэх;
3. Гүйцэтгэлээр санхүүжих тогтолцоонд шилжсэн Эрүүл мэндийн байгууллагуудын хүрэх үр дүнг тодорхойлох аргачлал, шалгуур үзүүлэлтийг тогтолцооны шинэчлэлтэй уялдуулан боловсруулах, хэрэгжилтийг хангах;
4. Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас олгох тусламж, үйлчилгээний тариф, төлбөрийн хэмжээг бодитой тогтоох, Эрүүл мэндийн байгууллагын санхүүгийн үйл ажиллагааг зохицуулах журам, зааврыг боловсруулж, эрх зүйн орчныг сайжруулах;
5. Төсвийн ерөнхийлөн захирагч нарын үйл ажиллагаанд сайн засаглалын тогтолцоог бэхжүүлэх арга хэмжээг авч, төсвийн төлөвлөлтөд улсын дунд болон богино хугацааны хөгжлийн бодлого, төсөв хоорондын уялдааг хангуулах;
6. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын төсөл, арга хэмжээний төсвийн төслийг боловсруулахад ил тод, хариуцлагатай байх зарчмыг мөрдөж ажиллахад УИХ-тай хамтарч ажиллах;
7. Улсын төсвийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээг худалдан авахдаа ТБОНӨХБАҮХАТХ болон түүнд нийцүүлэн гаргасан эрх зүйн баримт бичгийг зөрчсөн төрийн албан хаагчдад уг хуулийн 57 дугаар зүйлд заасны дагуу хариуцлага тооцох;
8. Шилэн дансны тухай хуулийг бусад хууль тогтоомжтой уялдуулан нэмэлт, өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл боловсруулах үүрэг бүхий Ажлын хэсгийн ажлыг эрчимжүүлж, төрийн санхүү, төсвийн үйл ажиллагааны ил тод байдлыг бүрэн хангуулах;
9. Шилэн дансны тухай хуулийг хэрэгжүүлээгүй байгууллага, албан тушаалтанд хяналт тавих, хариуцлага тооцох зохицуулалтыг байгууллага, албан тушаалтны төрөл, ангилалд тохируулан оновчтой болгон хууль тогтоомжид тодорхой тусгах;

САНГИЙН САЙД-д:

1. Гадаад зээлийн хөрөнгийг хөгжлийн бодлого, түүний зорилттой уялдуулан эдийн засаг нийгмийн үр ашигтай төсөлд зарцуулж, үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх, зөвхөн хуулийн шаардлага хангасан төслийг санхүүжүүлэх;
2. Засгийн газрын өрийн баталгаа гаргуулсан хуулийн этгээдүүдийн төлбөрийн чадварыг тодорхойлон эрсдэлийн үнэлгээ хийж, болзошгүй өр төлбөр үүсэх эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг авах;
3. Дунд хугацаанд төлөхөөр хүлээгдэж буй гадаад үнэт цаасны төлбөрийг төсөвт дарамт учруулахгүйгээр төлж барагдуулах бодлогыг үргэлжлүүлэн төсвийг алдагдалгүй төлөвлөх зарчим баримтлах;
4. Төрийн санхүү, төсвийн үйл ажиллагааг зохицуулсан холбогдох дүрэм журамд өөрчлөлт оруулж, Төрийн хэмнэлтийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллах;
5. Төсвийн орлогыг нэмэгдүүлж, зардал бууруулах, нэмэлт санхүүжилтийн эх үүсвэрийн зарцуулалтад хяналт тавих эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох талаар өмнөх оны аудитаар өгсөн зөвлөмжийн биелэлтийг хангаж, үр дүнг үнэлж ирүүлэх;
6. Хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлт, санхүүжилтийн үйл ажиллагаанд Төсвийн тухай хуулийн хэрэгжилтийг бүрэн хангуулж, төсөл, арга хэмжээний санхүүжилтийг төсвийн жил дамжуулан Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн барьцаа хөрөнгийн дансанд байршуулах, банкны баталгааг үндэслэн олгох зохицуулалтыг хууль, эрх зүйн баримт бичигт тусгах, төсвийн сахилга батыг хангуулах;
7. Төсвийн нийт хөрөнгө оруулалт буюу улсын төсөв, орон нутаг, гадаад зээл тусламж, концессын эх үүсвэрийн нэгдсэн удирдлага, зохицуулалтын хүрээнд төлөвлөж, хяналт зохицуулалт, нэгдсэн системийг бий болгох;
8. Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөлт, хэрэгжилт, хяналтын үйл ажиллагаанд Сангийн яамны оролцоог хангах эрх зүйн орчин бүрдүүлэх;
9. Төсвийн үйл ажиллагаанд ашигладаг системүүдтэй мэдээлэл солилцох шийдлийг оновчтой болгож, Шилэн дансны нэгдсэн цахим хуудсанд мэдээлэл байршуулах үйл ажиллагааг автоматжуулах.

ЭДИЙН ЗАСАГ, ХӨГЖЛИЙН САЙД-д

1. Гадаад зээлийн хөрөнгийг хөгжлийн бодлого, түүний зорилттой уялдуулан эдийн засаг нийгмийн үр ашигтай төсөлд зарцуулж, үр өгөөжийг нэмэгдүүлэх, зөвхөн хуулийн шаардлага хангасан төслийг санхүүжүүлэх;

ТӨСВИЙН ЕРӨНХИЙЛӨН ЗАХИРАГЧИД-д:

1. Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн багцад хэрэгжих төсөл, арга хэмжээг хэрэгцээ, шаардлага, үр ашгаар нь эрэмбэлэн төсвийн хязгаарт багтсан төсвийн саналыг хүргүүлж, төсвийн төлөвлөлтөд хууль, эрх зүйн орчныг чанд мөрдөж ажиллах;
2. Монгол Улсын 2021 оны төсвийн тухай хуульд төсөвлөлтийн шаардлага хангаагүй буюу төсөвт өртгийг тойм дүнгээр баталж хэрэгжүүлсэн, газрын асуудал шийдэгдээгүй, техник эдийн засгийн үндэслэл хийгдээгүй, зураг төсвийг батлуулаагүй, ажил гүйцэтгэх гэрээний дүнгээс магадлалаар баталгаажсан төсвийн дүн бага байгаа зарим төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтэд тавих дотоод хяналт болон захиалагчийн хяналтыг чангатгаж, холбогдох зохицуулалтыг хийх;
3. Улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлж байгаа төсөл, арга хэмжээний хэрэгжилтэд зохиогчийн болон захиалагчийн хяналт үр дүнтэй хэрэгжээгүйгээс барилга, байгууламж, тоног төхөөрөмжийг ашиглах боломжгүйд хүрч хөрөнгийн ашиглалт, чанарыг бууруулж байгаад анхаарч, гүйцэтгэгч, хяналт хэрэгжүүлэгч байгууллагатай чанарын үр дүнг тооцож ажиллах;

ТӨСВИЙН
ТӨЛӨВЛӨЛТМОНГОЛ
УЛСЫН 2021
ОНЫ НЭГДСЭН
ТӨСӨВМОНГОЛ
УЛСЫН 2021
ОНЫ ТӨСӨВОРОН
НУТГИЙН 2021
ОНЫ ТӨСӨВНДС, ЭМДС-
ИЙН 2021
ОНЫ ТӨСӨВМОНГОЛ
УЛСЫН
ЗАСГИЙН
ГАЗРЫН ӨРЗАСГИЙН
ГАЗРЫН
ХӨТӨЛБӨРАУДИТЫН
ОНЦЛОХ
АСУУДАЛШИЛЭН
ДАНСНЫ
ТУХАЙ ХУУЛЬДҮГНЭЛТ,
ЗӨВЛӨМЖ

4. Улсын төсвийн хөрөнгөөр санхүүжүүлж байнгын ашиглалтад хүлээн авсан төсөл, арга хэмжээний үр нөлөөг тооцож, тухайн жилийн бодлогын зорилтот түвшинд хүрсэн эсэх талаар дүгнэлт гаргадаг байх;
5. Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлж байгаа төсөл арга хэмжээний гэрээний удирдлагыг оновчтой хэрэгжүүлэх, гэрээний үүрэг, хариуцлагыг тооцдог, мэргэжлийн түвшинд үнэлж дүгнэдэг байх.

ХАВСРАЛТ

Хавсралт 1 Нэгдсэн төсвийн орлогын гүйцэтгэл

ҮЗҮҮЛЭЛТ	Нэгдсэн		Улсын		О Нутаг		ЭМДС		НДС	
	Төлөв	Гүйц	Төлөв	Гүйц	Төлөв	Гүйц	Төлөв	Гүйц	Төлөв	Гүйц
НИЙТ ОРЛОГО БАТУСЛАМЖИЙН ДҮН	13,908.1	14,306.3	10,767.0	10,648.0	3,604.0	3,692.7	951.3	1,002.0	2,398.7	2,732.0
ТОГТВОРЖУУЛАЛТЫН САН	612.8	627.9	612.8	627.9	-	-	-	-	-	-
ИРЭЭДҮЙН ӨВ САН	1,062.4	967.0	1,062.4	967.0	-	-	-	-	-	-
НИЙТ ТЭНЦВЭРЖҮҮЛСЭН ОРЛОГО БАТУСЛАМЖИЙН ДҮН	12,232.9	12,711.4	9,091.8	9,053.1	3,604.0	3,692.7	951.3	1,002.0	2,398.7	2,732.0
1. Татварын орлого	10,707.9	11,299.9	7,254.2	7,361.3	1,571.5	1,652.6	951.3	1,002.0	1,803.7	2,137.1
1.1. Орлогын албан татвар	3,061.4	3,326.1	2,010.9	2,211.6	1,050.5	1,114.5	-	-	-	-
1.1.1. Хувь хүний орлогын албан татвар	1,050.5	1,114.5	-	-	1,050.5	1,114.5	-	-	-	-
1.1.2. Аж, ахуйн нэгж байгууллагын орлогын албан татвар	2,010.9	2,211.6	2,010.9	2,211.6	-	-	-	-	-	-
1.2. Нийгмийн даатгалын шимтгэл, хураамж	1,882.1	2,286.0	-	-	-	-	951.3	1,002.0	1,803.7	2,137.1
1.3. Хөрөнгийн албан татвар	183.0	201.1	-	-	183.0	201.1	-	-	-	-
1.4. Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар	2,804.0	2,837.7	2,804.0	2,837.7	-	-	-	-	-	-
1.5. Онцгой албан татвар	879.2	827.0	879.2	827.0	-	-	-	-	-	-
1.6. Тусгай зориулалтын орлого	15.0	16.6	15.0	16.6	-	-	-	-	-	-
1.7. Гадаад үйл ажиллагааны орлого	935.0	938.9	935.0	938.9	-	-	-	-	-	-
1.8. Бусад татвар (төлбөр, хураамж)	948.1	866.5	610.1	529.5	338.0	337.0	-	-	-	-
2. Татварын бус орлого	1,525.0	1,411.5	1,837.6	1,691.8	2,032.5	2,040.0	-	-	594.9	594.9
2.1. Нийтлэг татварын бус орлого	1,368.0	1,249.7	1,137.5	988.5	230.5	261.1	-	-	-	-
2.2. Хөрөнгийн орлого	1.4	2.0	-	-	1.4	2.0	-	-	-	-
2.3. Тусламжийн орлого	155.6	159.8	171.3	176.5	15.7	11.3	-	-	594.9	594.9
2.4. Төсөв хоорондын шилжүүлэг	-	-	528.8	526.8	1,784.9	1,765.6	-	-	-	-

Хавсралт 2 Нэгдсэн төсвийн зарлагын гүйцэтгэл

/тэрбум төгрөг/

ҮЗҮҮЛЭЛТ	Нэгдсэн		Улсын		О Нутаг		ЭМДС		НДС	
	Төлөв	Гүйц	Төлөв	Гүйц	Төлөв	Гүйц	Төлөв	Гүйц	Төлөв	Гүйц
НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	16,204.1	15,630.4	12,568.7	12,160.8	3,883.4	3,501.4	1,074.3	1,200.9	2,490.5	2,535.8
А. УРСГАЛ ЗАРЛАГА	13,460.8	12,803.9	10,256.9	9,753.8	3,211.7	3,044.9	1,210.7	1,208.1	2,594.3	2,565.5
1. Бараа, үйлчилгээний зардал	4,955.8	4,702.0	2,785.4	2,639.3	2,378.0	2,259.5	49.9	47.4	26.4	25.8
1.1. Цалин, хөлс	2,593.0	2,531.7	1,257.7	1,221.1	1,312.5	1,288.3	3.7	3.4	19.1	18.9
1.2. Нийгмийн даатгалын шимтгэл, хураамж	-	-	105.9	98.5	174.8	168.5	0.7	0.6	2.4	2.4
1.3. Бараа, үйлчилгээний бусад зардал	2,362.8	2,170.2	1,421.8	1,319.7	890.7	802.7	45.5	43.3	4.9	4.5
2. Хүү	971.5	835.6	965.5	829.6	6.0	6.0	-	-	-	-
3. Татаас ба урсгал шилжүүлэг	7,533.4	7,266.3	6,506.0	6,284.9	827.7	779.4	1,160.8	1,160.7	2,567.9	2,539.7
3.1. Татаас	501.0	453.7	843.5	810.9	190.2	175.5	61.2	61.2	-	-
3.2. Урсгал шилжүүлэг	7,032.4	6,812.6	5,662.5	5,474.0	637.5	603.9	1,099.6	1,099.5	2,567.9	2,539.7
Б. ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	3,304.6	2,982.2	2,670.5	2,543.7	634.1	438.5	-	-	-	-
1. Барилга байгууламж	2,078.2	1,941.1	1,868.3	1,792.4	209.9	148.7	-	-	-	-
2. Их засвар	147.2	128.5	103.6	95.0	43.6	33.5	-	-	-	-
3. Хөрөнгийн бусад зардал	1,079.2	912.6	698.6	656.3	380.6	256.3	-	-	-	-
В. ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ЦЭВЭР ЗЭЭЛ	(561.3)	(155.7)	(358.7)	(136.7)	37.6	17.9	(136.4)	(7.2)	(103.7)	(29.7)
1. Эргэж төлөгдөх дотоод цэвэр зээл	(712.3)	(311.6)	(509.7)	(292.6)	37.6	17.9	(136.4)	(7.2)	(103.7)	(29.7)
2. Эргэж төлөгдөх гадаад цэвэр зээл	151.0	155.9	151.0	155.9	-	-	-	-	-	-

Хавсралт 3 Нэгдсэн төсвийн тэнцэл

ҮЗҮҮЛЭЛТ	Нэгдсэн		Улсын		О Нутаг		ЭМДС		НДС	
	Төлөв	Гүйц	Төлөв	Гүйц	Төлөв	Гүйц	Төлөв	Гүйц	Төлөв	Гүйц
НИЙТ ОРЛОГО БАТУСЛАМЖИЙН ДҮН	13,908.1	14,306.3	10,767.0	10,648.0	3,604.0	3,692.7	951.3	1,002.0	2,398.7	2,732.0
ТОГТВОРЖУУЛАЛТЫН САН	612.8	627.9	612.8	627.9	-	-	-	-	-	-
ИРЭЭДҮЙН ӨВ САН	1,062.4	967.0	1,062.4	967.0	-	-	-	-	-	-
НИЙТ ТЭНЦВЭРЖҮҮЛСЭН ОРЛОГО БАТУСЛАМЖИЙН ДҮН	12,232.9	12,711.4	9,091.8	9,053.1	3,604.0	3,692.7	951.3	1,002.0	2,398.7	2,732.0
НИЙТ ЗАРЛАГА БАЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	16,204.1	15,630.4	12,568.7	12,160.8	3,883.4	3,501.4	1,074.3	1,200.9	2,490.5	2,535.8
ТЭНЦЭЛ -НИЙТ	(2,296.0)	(1,324.1)	(1,801.7)	(1,512.8)	(279.4)	191.3	(123.0)	(198.9)	(91.8)	196.2
ТЭНЦВЭРЖҮҮЛСЭН НИЙТ ТЭНЦЭЛ	(3,971.2)	(2,919.0)	(3,476.9)	(3,107.7)	(279.4)	191.3	(123.0)	(198.9)	(91.8)	196.2
АЛДАГДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛСЭН ЭХ ҮҮСВЭР:	3,971.2	2,919.0	3,476.9	3,107.7	279.4	(191.3)	123.0	198.9	91.8	(196.2)
1. Харилцах болон хадгаламжийн дансны цэвэр өөрчлөлт	3,263.1	1,919.0	2,768.8	2,108.0	279.4	(191.6)	123.0	198.9	91.8	(196.2)
3. ЗГ-ын бонд	(593.8)	(392.5)	(593.8)	(392.5)	-	-	-	-	-	-
3.1. Урт хугацаат	(593.8)	(392.5)	(593.8)	(392.5)	-	-	-	-	-	-
3.1.1. Дотоод	(216.0)	(216.0)	(216.0)	(216.0)	-	-	-	-	-	-
3.1.1.1. Шинээр гаргах	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.1.1.2. Үндсэн төлбөр	(216.0)	(216.0)	(216.0)	(216.0)	-	-	-	-	-	-
3.1.2. Гадаад	(377.8)	(176.5)	(377.8)	(176.5)	-	-	-	-	-	-
3.1.2.1. Шинээр гаргах	-	2,849.2	-	2,849.2	-	-	-	-	-	-
3.1.2.2. Үндсэн төлбөр	(377.8)	(3,025.7)	(377.8)	(3,025.7)	-	-	-	-	-	-
3.2. Богино хугацаат	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.2.1. Дотоод	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.2.1.1. Шинээр гаргах	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.2.1.2. Үндсэн төлбөр	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. ЗГ-ын зээл	689.1	663.0	689.1	663.0	-	-	-	-	-	-
4.1. Дотоод	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.1.2. Авлага	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.1.2.3. Ирээдүйн өв сангийн авлага барагдуулалт	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.2. Гадаад	689.1	663.0	689.1	663.0	-	-	-	-	-	-
4.2.1. Төслийн зээл	404.1	378.0	404.1	378.0	-	-	-	-	-	-
4.2.1.1. Шинээр авах	1,196.8	1,110.8	1,196.8	1,110.8	-	-	-	-	-	-
4.2.1.2. Үндсэн төлбөр	(792.7)	(732.8)	(792.7)	(732.8)	-	-	-	-	-	-
4.2.2. Хөтөлбөр болон төслийн бус зээл	285.0	285.0	285.0	285.0	-	-	-	-	-	-
4.2.2.1. Шинээр авах	285.0	285.0	285.0	285.0	-	-	-	-	-	-
7. Ирээдүйн өв сангийн шилжүүлэг	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8. Тогтворжуулалтын сангийн хуримтлагдсан үлдэгдэл	612.8	728.8	612.8	728.8	-	-	-	-	-	-
9. Өмч хувьчлал	-	0.7	-	0.4	-	0.3	-	-	-	-
10. НДС-ийн арилжааны банкнаас авах шилжүүлэг	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Хавсралт 4 Нэгдсэн төсвийн төлөвлөгөө ба гүйцэтгэл (ТЕЗ-аар) /тэрбум төгрөг/

Улсын төсвийн ерөнхийлөн захирагч	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Зөрүү	Хувь
Нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн	12,568.7	12,160.8	407.8	96.8
Монгол Улсын ерөнхийлөгчийн тамгын газрын дарга	13.2	12.0	1.2	91.0
Монгол улсын их хурлын дарга	61.9	60.4	1.5	97.5
Монгол улсын үндсэн хуулийн цэцийн дарга	2.7	2.7	-	100.0
Улсын дээд шүүхийн ерөнхий шүүгч	5.2	4.1	1.1	79.3
Шүүхийн ерөнхий зөвлөлийн дарга	61.2	60.1	1.1	98.2
Хүний эрхийн үндэсний комиссын дарга	1.4	1.4	0.0	99.0
Улсын ерөнхий прокурор	72.9	67.7	5.2	92.9
Монгол улсын үндэсний аюулгүй байдлын зөвлөлийн нарийн бичгийн дарга	5.9	5.9	0.0	99.8
Монгол улсын ерөнхий аудитор	26.9	24.2	2.7	89.9
Авлигатай тэмцэх газрын дарга	29.8	26.7	3.1	89.7
Санхүүгийн зохицуулах хорооны дарга	7.1	5.6	1.5	78.7
Төрийн албаны зөвлөлийн дарга	2.8	2.4	0.3	87.6
Үндэсний статистикийн хорооны дарга	10.4	10.2	0.2	98.5
Сонгуулийн ерөнхий хорооны дарга	28.1	25.7	2.4	91.4
Монгол улсын ерөнхий сайд	169.5	165.9	3.5	97.9
Монгол улсын шадар сайд	477.9	473.6	4.2	99.1
Монгол улсын сайд, Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газрын дарга	95.6	70.9	24.6	74.2
Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд	153.8	148.5	5.4	96.5
Гадаад харилцааны сайд	101.0	84.3	16.6	83.5
Сангийн сайд	2,659.6	2,590.5	69.1	97.4
Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд	625.2	619.9	5.3	99.2
Барилга, хот байгуулалтын сайд	217.9	207.2	10.7	95.1
Батлан хамгаалахын сайд	279.0	276.9	2.0	99.3
Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд	1,711.6	1,681.7	29.9	98.3
Зам, тээврийн хөгжлийн сайд	297.5	268.2	29.3	90.2
Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд	39.8	36.3	3.5	91.2
Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд	3,947.4	3,781.0	166.4	95.8
Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд	193.8	182.6	11.2	94.2
Эрүүл мэндийн сайд	1,079.2	1,061.3	17.9	98.3
Эрчим хүчний сайд	67.7	66.0	1.7	97.5
Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах комиссын дарга	5.4	5.4	0.0	100.0
Соёлын сайд	138.1	131.6	6.5	95.3

Орон нутгийн төсвийн төлөвлөгөө ба гүйцэтгэл (ТЕЗ-аар) /тэрбум төгрөг/

Орон нутгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагч	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Зөрүү	Хувь
Нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн	3883.4	3501.4	382	90.2
Архангай	90.5	81.7	8.8	90.3
Баян-Өлгий	97.7	95.5	2.2	97.7
Баянхонгор	96	89.2	6.8	92.9
Булган	75.8	68.6	7.2	90.5
Говь-Алтай	82.1	72.6	9.5	88.4
Говьсүмбэр	21.3	19.4	1.9	91.1
Дархан-Уул	86.4	73.8	12.6	85.4
Дорноговь	101.7	87.8	13.9	86.3
Дорнод	84.2	76.9	7.3	91.3
Дундговь	64.2	56.4	7.8	87.9
Завхан	85.1	79.9	5.2	93.9
Орхон	145.7	129.1	16.6	88.6
Өвөрхангай	106.3	100.5	5.8	94.5
Өмнөговь	257.1	230.1	27	89.5
Сүхбаатар	81.2	72.5	8.7	89.3
Сэлэнгэ	111.5	100.7	10.8	90.3
Төв	108.7	96.2	12.5	88.5
Увс	90.2	85.5	4.7	94.8
Улаанбаатар	1779.1	1591.5	187.6	89.5
Ховд	94.7	88.4	6.3	93.3
Хөвсгөл	127.2	118.2	9	92.9
Хэнтий	96.7	86.9	9.8	89.9

Хавсралт 5 Нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл болон макро эдийн засгийн үзүүлэлт

Үзүүлэлт	2017	2018	2019	2020	2021	/тэрбум төгрөг/
Макро эдийн засгийн үзүүлэлт						
ДНБ	28,010.7	32,582.6	37,839.2	37,453.3	43,018.6	
ДНБ өсөлтийн хувь	5.6%	7.7%	5.6%	-4.6%	1.4%	
Хэрэглээний үнийн өсөлтийн түвшин	6.4%	8.1%	5.2%	2.3%	13.4%	
Нийт хадгаламжийн үлдэгдэлд жигнэж тооцсон хүү (төгрөг)	12.9%	12.0%	11.3%	10.2%	7.0%	
Мөнгөний нийлүүлэлт M2	15,861.2	19,474.7	21,063.6	24,480.7	27,863.5	
Өсөлтийн хувь	30.5%	22.8%	8.2%	16.2%	13.8%	
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	906.4	968.6	897.4	991.5	1,105.6	
Өсөлтийн хувь	10.1%	6.9%	-7.4%	10.5%	11.5%	
Экспорт (сая ам.доллар)	6,200.6	7,011.8	7,619.8	7,576.3	9,247.1	
Өсөлтийн хувь	26.1%	13.1%	8.7%	-0.6%	22.1%	
Импорт (сая ам.доллар)	4,337.3	5,875.	6,127.4	5,298.9	6,848.6	
Өсөлтийн хувь	29.2%	35.5%	4.3%	-13.5%	29.2%	
Гадаад худалдааны тэнцэл (сая ам.доллар)	1,863.3	1,136.8	1,492.4	2,277.4	2,398.5	
Өсөлтийн хувь	19.6%	-39.0%	31.3%	52.6%	5.3%	
Гадаад валютын албан нөөц (сая ам.доллар)	3,008.1	3,549.64	4,348.59	4,534.23	4,866.06	
Өсөлтийн хувь	132.1%	18.0%	22.5%	4.3%	-3.7%	
Ам.долларын тайлант үеийн эцсийн ханш	2,440.6	2,472.7	2,663.9	2,813.5	2,849.3	
Өсөлтийн хувь	13.6%	1.3%	7.7%	5.6%	1.3%	
Төсвийн орлогын үзүүлэлт						
Нийт орлого ба тусламжийн дүн	7,958.3	10,172.8	12,040.3	10,444.1	14,306.4	
Өсөлтийн хувь	36.4%	27.8%	18.4%	-13.3%	37.0%	
Нийт орлого ба тусламжийн ДНБ-д эзлэх хувь	28.4%	31.2%	31.8%	27.9%	33.3%	
Татварын орлого	6,315.1	8,227.8	9,813.2	8,511.6	11,299.9	
Өсөлтийн хувь	27.6%	30.3%	19.3%	-13.3%	32.8%	
Татварын бус орлого	959.7	1,117.3	1,092.3	952.2	1,411.5	
Өсөлтийн хувь	8.6%	16.4%	-2.2%	-12.8%	48.2%	
Улсын төсвийн орлогын нийт орлогод эзлэх хувийн жин	56%	59%	61%	59%	59%	
Орон нутгийн төсвийн орлого нийт орлогод эзлэх хувийн жин	23%	21%	20%	24%	20%	
НДС-ийн төсвийн орлого нийт орлогод эзлэх хувийн жин	20%	16%	17%	14%	15%	
ЭМДС-ийн орлого нийт орлогод эзлэх хувийн жин	0%	3%	3%	4%	6%	
Төсвийн зарлагын үзүүлэлт						
Нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүн*	9,017.3	9,317.2	11,661.7	13,904.2	15,630.4	
Өсөлтийн хувь	-5.0%	3.3%	25.2%	19.2%	12.4%	
Нийт зарлага ба цэвэр зээлийн ДНБ-д эзлэх хувь	32%	29%	31%	37%	36%	
Урсгал зарлага	7,043.2	7,350.3	8,228.6	10,828.9	12,803.9	
Өсөлтийн хувь	6.5%	4.4%	11.9%	31.6%	18.2%	
Хөрөнгийн зардал	1,658.1	1,680.4	3,016.7	3,034.2	2,982.2	
Өсөлтийн хувь	-29.7%	1.3%	79.5%	0.6%	-1.7%	
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээл	316.02	286.45	416.40	41.10	(155.80)	
Өсөлтийн хувь	-39.4%	-9.4%	45.4%	-90.1%	-479.1%	
Урсгал зарлагын нийт зарлагад эзлэх хувь	78%	79%	71%	78%	82%	
Бараа, үйлчилгээний зардалын урсгал зардалд эзлэх хувь	45%	45%	49%	45%	37%	
Хүүний төлбөрийн урсгал зардалд эзлэх хувь	16%	14%	10%	9%	7%	
Татаас ба урсгал шилжүүлгийн урсгал зардалд эзлэх хувь	39%	40%	41%	47%	57%	
Хөрөнгийн зардалын нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүнд эзлэх хувь	18%	18%	26%	22%	19%	
Эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн нийт зарлагад эзлэх хувь	3.5%	3.1%	3.6%	0.3%	-1.0%	
Засгийн газрын тэнцвэржүүлсэн тэнцэл						
Төсвийн тэнцэл (тэнцвэржүүлсэн орлогоор тооцсон)	(1,742.5)	27.9	(756.2)	(4,440.5)	(2,919.0)	
Өсөлтийн хувь	-52.4%	-101.6%	-2814.3%	487.2%	-34.3%	
Төсвийн тэнцэлийн ДНБ-д эзлэх хувь	-6.2%	0.1%	-2.0%	-11.9%	-6.8%	
Засгийн газрын өрийн үзүүлэлт						
Засгийн газрын нийт өр	22,751.6	22,367.0	24,199.7	27,898.6	26,918.2	
Өсөлтийн хувь	2.1%	-1.7%	8.2%	15.3%	-3.5%	
Засгийн газрын дотоод өр	3,461.9	1,564.7	1,399.6	1,136.6	657.3	
Өсөлтийн хувь	-40.3%	-54.8%	-10.6%	-18.8%	-42.2%	
Засгийн газрын гадаад өр	16,857.8	18,865.6	20,728.1	24,851.4	24,693.3	
Өсөлтийн хувь	36.3%	11.9%	9.9%	19.9%	-0.6%	
Засгийн газрын өр (ӨҮЦ)	20,212.1	18,955.9	20,525.6	23,024.3	21,837.3	
Засгийн газрын өр (ӨҮЦ)/Засгийн газрын нийт өр	88.8%	84.7%	84.8%	82.5%	81.1%	
Засгийн газрын өр (ӨҮЦ) / ДНБ	72.5%	58.5%	55.1%	62.3%	50.8%	
Хуулиар тогтоосон өрийн хязгаар (Засгийн газрын өр (ӨҮЦ) / ДНБ)	85.0%	80.0%	75.0%	70.0%	70.0%	
Засгийн газрын өрийн хүүний төлбөрийн төсвийн орлогод эзлэх хувь	14.5%	10.3%	7.2%	8.7%	6.3%	
Засгийн газрын өрийн үндсэн төлбөрийн Төсвийн орлогод эзлэх хувь	52.5%	26.7%	5.0%	24.0%	33.3%	
Засгийн газрын нийт өрийн үйлчилгээний төлбөр	5,337.9	3,761.3	1,464.4	3,509.0	5,037.4	
Өсөлтийн хувь	139.4%	-29.5%	-61.1%	139.6%	43.6%	
Төсвийн орлогод эзлэх хувь	67.1%	37.0%	12.2%	32.7%	39.6%	
ДНБ-д эзлэх хувь	19.6%	11.7%	4.0%	9.1%	11.7%	

Товчилсон үгийн жагсаалт

1	ААН	Аж ахуйн нэгж
2	ААНОАТ	Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татвар
3	АДБОУБ	Аудитын дээд байгууллагын олон улсын байгууллага
4	АДБОУС	Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт
5	АДБХОБ	Азийн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын банк
6	АМНАТ	Ашигт малтмалын нөөц ашигласны төлбөр
7	Ам.доллар	Америк доллар
8	АХБ	Азийн хөгжлийн банк
9	АТГ	Авлигатай тэмцэх газар
10	БНБД	Барилгын норм ба дүрэм
11	БНХАУ	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс
12	БОАЖС	Байгаль орчин, аялал жуулчлалын сайд
13	БХБС	Барилга, хот байгуулалтын сайд
14	БХС	Батлан хамгаалахын сайд
15	БШУС	Боловсрол, шинжлэх ухааны сайд
16	ГХС	Гадаад харилцааны сайд
17	ГЕГ	Гаалийн ерөнхий газар
18	ДНБ	Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн
19	ЕБС	Ерөнхий боловсролын сургууль
20	ЕС	Ерөнхий сайд
21	ЗБДС	Зээлийн батлан даалтын сан
22	ЗГХЭГ	Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газар
23	ЗДТГ	Засаг даргын тамгын газар
24	ЗТХС	Зам, тээврийн хөгжлийн сайд
25	ИТХ	Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал
26	ИТХТ	Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын тэргүүлэгчид
27	МИАТ	Монголын Иргэний Агаарын Тээвэр
28	МУЗГ	Монгол улсын засгийн газар
29	МУЕС	Монгол улсын ерөнхий сайд
30	МУЕП	Монгол улсын ерөнхий прокурор
31	МУЕТГ	Монгол улсын ерөнхийлөгчийн тамгын газар
32	МУНТ	Монгол Улсын нэгдсэн төсөв
33	МУНТГ	Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн гүйцэтгэл
34	НДЕГ	Нийгмийн даатгалын ерөнхий газар
35	НДС	Нийгмийн даатгалын сан
36	НДШ	Нийгмийн даатгалын шимтгэл
37	НӨАТ	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар
38	НӨХГ	Нийслэлийн өмчийн харилцааны газар
39	НТШ	Нээлттэй тендер шалгаруулалт
40	ОАТ	Онцгой албан татвар
41	ОНТЕЗ	Орон нутгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагч
42	ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
43	ОНХНС	Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сан
44	ОУ	Олон улс
45	ОУВС	Олон улсын валютын сан
46	ӨҮЦ	Өнөөгийн үнэ цэнэ

47	ӨЭМТ	Өрхийн эрүүл мэндийн төв
48	CaC	Сангийн сайд
49	C3X	Санхүүгийн зохицуулах хороо
50	CoC	Соёлын сайд
51	CӨБ	Сургуулийн өмнөх боловсрол
52	CXC	Сум хөгжүүлэх сан
53	CЯ	Сангийн яам
54	TAX	Төсөл, арга хэмжээ
55	TБОНӨТХ	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хууль
56	TБОНӨХБАҮХАТХ	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль
57	TБОНӨҮГ	Төрийн болон орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар
58	TEЗ	Төсвийн ерөнхийлөн захирагч
59	TӨБЗГ	Төрийн өмчийн бодлого зохицуулалтын газар
60	TӨҮГ	Төрийн өмчит үйлдвэрийн газар
61	TӨХК	Төрийн өмчит хувьцаат компани
62	TХААГ	Төрийн худалдан авах ажиллагааны газар
63	TЭЗҮ	Техник, эдийн засгийн үндэслэл
64	УИХ	Улсын Их Хурал
65	УОК	Улсын онцгой комисс
66	УТЕЗ	Улсын төсвийн ерөнхийлөн захирагч
67	УУХҮС	Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн сайд
68	ҮАГ	Үндэсний аудитын газар
69	ҮОМШӨ	Үйлдвэрлэлийн осол, мэргэжлээс шалтгаалах өвчин
70	ХА	Худалдан авалт
71	ХАА	Хөдөө аж ахуй
72	ХЗДХС	Хууль зүй, дотоод хэргийн сайд
73	ХК	Хувьцаат компани
74	ХНХС	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын сайд
75	ХНХЯ	Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яам
76	ХХААХҮС	Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн сайд
77	ХХОАТ	Хувь хүний орлогын албан татвар
78	ХХҮЕГ	Хөдөлмөр, халамж үйлчилгээний ерөнхий газар
79	ХЭҮК	Хүний эрхийн үндэсний комисс
80	ЦДАШ	Цахилгаан дамжуулах агаарын шугам
81	ЦЕГ	Цагдаагийн ерөнхий газар
82	ШС	Шадар сайд
83	ШУ	Шинжлэх ухаан
84	ЭМБ	Эрүүл мэндийн байгууллага
85	ЭМД	Эрүүл мэндийн даатгал
86	ЭМДС	Эрүүл мэндийн даатгалын сан
87	ЭМДҮЗ	Эрүүл мэндийн даатгалын үндэсний зөвлөл
88	ЭМС	Эрүүл мэндийн сайд
89	ЭМЯ	Эрүүл мэндийн яам
90	ЭМТ	Эрүүл мэндийн төв

Монгол Улс, Улаанбаатар-15160, Чингэлтэй дүүрэг,
Бага тойруу-3, Засгийн газрын IV байр
Утас: +976 51-261585. Факс: +976 11-323266, 11-324853
И-мэйл: info@audit.gov.mn, Вебсайт: www.audit.mn